

Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія (ДДМА)

Ю. О. Долинний

ОЛІМПІЙСЬКИЙ І ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

Курс лекцій

**для викладачів і студентів
вищих навчальних закладів**

Затверджено
на засіданні вченої ради
Протокол №5 від 26.12.2019

Краматорськ
ДДМА
2020

Рецензенти:

Барно О. М., д-р пед. наук, професор, академік Міжнародної Академії з креативної педагогіки, Академік Міжнародної академії інноваційних технологій;

Холодний О. І., канд. пед. наук, доцент, декан факультету фізичного виховання Донбаського державного педагогічного університету.

Долинний Ю. О.

Д 64 Олімпійський і професійний спорт: курс лекцій для викладачів і студентів вищих навчальних закладів / Ю. О. Долинний. – Краматорськ : ДДМА, 2020. – 111 с.

ISBN 978-966-379-916-2

Розкрито основні терміни фізичного виховання, олімпійського та професійного спорту. Розглянуто історію розвитку фізичного виховання в Стародавній Греції, періоди проведення Олімпійських ігор.

Подано загальну структуру міжнародної олімпійської системи, професійного та олімпійського спорту. Висвітлено поняття «аматорство» і «професіоналізм». Розкрито перспективи розвитку професійного спорту в Україні, його фінансування на літніх та зимових Олімпійських іграх.

Для викладачів і студентів галузі знань – 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності – 017 «Фізична культура і спорт».

УДК 796.032

ISBN 978-966-379-916-2

© Ю. О. Долинний, 2020

© ДДМА, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1 ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ.....	6
1.1 Основні терміни та історія розвитку фізичного виховання в Стародавній Греції	6
1. Основні терміни олімпійського спорту	6
2. Фізичне виховання в Стародавній Греції	8
1.2 Олімпійські ігри в Стародавній Греції.....	10
1. Проведення Олімпійських ігор в Стародавній Греції	10
2. Відродження Олімпійських ігор.....	13
1.3 Періоди проведення Олімпійських ігор.....	15
1. Перші Олімпійські ігри (Афіни, 6–15 квітня 1896 р.)	15
2. Періоди проведення Олімпійських ігор.....	16
1.4 Четвертий період проведення Олімпійських ігор.....	27
1.5 Загальна структура міжнародної олімпійської системи.....	32
1.6 Національний олімпійський комітет та Міжнародні спортивні федерації. Організація та проведення Олімпійських ігор	35
1. Міжнародні спортивні федерації та основи їх діяльності.....	36
2. Національний олімпійський комітет та основи його діяльності...36	
3. Організація та проведення Олімпійських ігор	37
1.7 Міжнародний олімпійський комітет та Олімпійські ігри.....	39
1. Керівництво Міжнародного олімпійського комітету та його роль у розвитку олімпійського спорту.....	39
2. Основні статті прибутків Олімпійських ігор.....	46
1.8 Олімпійський спорт в Україні та Олімпійські ігри.....	48
1. Олімпійський спорт в Україні до 1992 р	48
2. Сучасний стан олімпійського спорту в Україні.....	50
3. Спортсмени України в іграх Олімпіад (після 1952 р.)	51
1.9 Фінансування олімпійського спорту та зимові Олімпійські ігри	56
1. Фінансування олімпійського спорту в різних країнах	57
2. Характеристика зимових Олімпійських ігор.....	63
3. Спортсмени України на зимових Олімпійських іграх (після 1956 р.)	64
1.10 Основи дисципліни «Професійний спорт»	67
1. Предмет та основні завдання дисципліни «Професійний спорт»	67
2. Взаємозв'язок дисципліни «Професійний спорт» з іншими дисциплінами навчального плану	69
3. Основні поняття і терміни.....	70
1.11 Аматорство і професіоналізм.....	72
1. Аматорство і професіоналізм у спорті.....	72

2. Професіоналізація олімпійського спорту.....	77
1.12 Професійний спорт в Україні.....	80
1.12.1 Відмінні риси професійного спорту.....	80
1.12.2 Формування та розвиток професійного спорту в Україні.....	82
1.13 Спортсмени України.....	85
1.13.1 Спортсмени України в іноземних професійних клубах.....	86
1.13.2 Створення національних структур професійного спорту та їх інтеграція до міжнародного професійного спорту.....	89
1.14 Перспективи розвитку професійного спорту в Україні.....	92
1.14.1 Перспективи розвитку професійного спорту в Україні	93
1.14.2 Міжнародний професійний спорт	94
1.15 Міжнародні спортивні федерації та професійний олімпійський спорт.....	97
1.15.1 Міжнародні спортивні федерації та основи їх діяльності.....	98
1.15.2 Професіоналізація олімпійського спорту.....	99
2 ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	102
ЛІТЕРАТУРА	110

ВСТУП

На лекціях з предмету «Олімпійський і професійний спорт» студентам пропонуються основні терміни з історії розвитку фізичного виховання, Олімпійських ігор у Стародавній Греції. Розглядаються періоди проведення Олімпійських ігор; професійний олімпійський спорт на Україні, структура міжнародної олімпійської системи: Національного олімпійського комітету, Міжнародних спортивних федерацій.

Студентам пропонують відомості про Олімпійський спорт в Україні та за її межами; розглядається фінансування олімпійського спорту; організація зимових Олімпійських ігор. У змістовному складі лекційного матеріалу викладаються основи «Професійного спорту», аматорства і професіоналізму, перспективи розвитку професійного спорту в Україні.

Запис лекції залежить від якості слухання. Види запису: текстуальний, дослівний, вільний конспект (перефразування думок лектора). Уважно прослухавши лектора, необхідно розібратися в його думках, записати своїми словами основні думки.

Записувати необхідно після того, як усвідомлена головна думка і лектор закінчив свою думку, коментує її, але викладати другу ще не почав. Стиснути матеріал для записів так, щоб не постраждала глибина і правильність думок. Записувати треба не все підряд, а головне, висновки. Не обов'язково дослівно записувати цитати, достатньо на полях зробити посилання на джерело (звідки взята цитата) і виписати її повністю.

Приклади, таблиці, схеми не записувати повністю, а тільки їх зміст (про що вони), потім самостійно переглянути ще раз зазначені лектором засоби і переписати в конспект.

Самостійне опрацювання тексту лекції проводиться *поетапно*.

На першому етапі: прочитати записи і винести на поля все (позначками), що потребує уточнення, доповнення; дописати незакінчені слова та фрази; додатково технічно оформити записи (підкреслити головні назви питань, підпитань, висновки).

На другому етапі: прочитати та проаналізувати рекомендовані джерела для наступного поглиблення змісту лекції; доповнити його положеннями, прикладами з прочитаного.

На третьому етапі: систематизувати матеріал записів; прочитати конспект повністю, від початку до кінця; усвідомити всю тему.

1 ЛЕКЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

1.1 Основні терміни та історія розвитку фізичного виховання в Стародавній Греції

Мета вивчення: формування поняття про фізичне виховання в Стародавній Греції.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Основні терміни олімпійського спорту.
2. Фізичне виховання в Стародавній Греції.

Література:

1. Борисова, О. В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 312 с.
2. Бубка, С. Н. Олімпійський спорт у суспільстві: історія розвитку та сучасний стан / С. Н. Бубка. - К.: Олімп. літ., 2012. - 260 с.
3. Матвеев, Л.М. П. Основи загальної теорії та спорту та системи підготовки спортсменів / Матвеев, Л.М. П.. – К. : Олімпійська література, 1999. - 318 с.
4. Платонов, В.Н. Загальна теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті / Платонов, Ст. н. – К. : Олімпійська література, 1997. - 584 с.

1. Основні терміни олімпійського спорту

Система знань про олімпійський спорт виражається перш за все в основних термінах та їх визначенні [5].

Базові терміни – це найбільш загальні терміни, що відносяться як до олімпійського спорту в цілому, так і до окремих його аспектів – історичного, гуманістичного, організаційно-правового і власне спортивного.

Похідні терміни підпорядковані базовим термінам і походять від них [1; 3].

До першої групи термінів слід віднести найбільш загальні.

Олімпізм – філософія життя, яка об'єднує у єдине, збалансоване ціле гідність тіла і духу, концепція виховання гармонійно розвиненої людини засобами спорту, розповсюдження гуманістичних ідей у житті суспільства, розвиток співробітництва, взаєморозуміння і взаємодопомоги.

Олімпійський рух – спираючись на концепцію олімпізму, є найбільшим соціальним рухом сучасної епохи, який охоплює світове суспільство в дусі взаємного визнання і співпраці без дискримінації за расовими, національними, політичними і економічними ознаками.

Олімпійський спорт – міжнародний, багатофункціональний спортивний рух, спрямований на пропаганду загальнолюдських, гуманістичних цінностей у відповідності до концепції олімпізму; найважливіша складова міжнародного спортивного руху, який є невід'ємною частиною сучасного суспільного життя і міжнародних відносин.

Міжнародний олімпійський комітет (МОК) – найвищий керівний орган олімпійського руху сучасності.

Олімпійські ігри – змагання між спортсменами з індивідуальних та командних видів спорту, визнаних Міжнародним олімпійським комітетом у якості олімпійських.

Зимові Олімпійські ігри (ЗОІ) – комплексні змагання з зимових видів спорту, які проводяться Міжнародним олімпійським комітетом кожні чотири роки. Регулярне проведення самостійних ЗОІ ведеться з 1924 року (Шамоні, Франція).

Олімпіада – чотирирічний період, який починається з ігор Олімпіади і завершується з відкриттям ігор наступної Олімпіади. Такий підхід запозичений у стародавніх греків, тому не можна ототожнювати термін «олімпіада» і «Олімпійські ігри».

Олімпійська символіка – комплекс атрибутів олімпійського руху. Основними з них є загальні Олімпійський символ і Олімпійський девіз, які складають Олімпійську емблему і Олімпійський прапор. Ця символіка є власністю МОК і не може бути використана без його дозволу в рекламних або комерційних цілях.

Олімпійський символ – п'ять переплєтених кілець (голубе, чорне, червоне – у верхньому ряду, жовте і зелене – у нижньому), які символізують об'єднання в олімпійському русі п'ять континентів. Символ запропонований П. Кубертенем і затверджений МОК у 1913 році.

Олімпійський гімн – гімн, затверджений МОК у 1958 році, ноти (партитура) якого зберігаються у штаб-квартирі МОК.

Олімпійські нагороди – медалі, дипломи, призи, які затверджуються і присуджуються МОКом. Медалями нагороджуються призери, дипломами – усі призери, а також спортсмени, які посіли 4–6 місця. До нагород, які присуджуються МОК за особливі заслуги у розвитку олімпійського руху, відносяться Олімпійський кубок і Олімпійський орден [1; 3; 5].

Друга група термінів пов'язана з міжнародною олімпійською системою, її принципами, структурою і функціонуванням (*похідні терміни* підпорядковані базовим термінам і походять від них).

Олімпійська хартія – правила і офіційні роз'яснення МОК, у яких викладені основоположні принципи розвитку олімпійського руху і проведення Олімпійських ігор.

Національний олімпійський комітет (НОК) – керівний орган олімпійського руху в країні.

Організаційний комітет (ОК) – громадський виконавчий орган з юридичним статусом, створений для матеріально-технічного забезпечення проведення олімпійських ігор і який бере на себе відповідальність за обов'язки олімпійського міста.

Олімпійський церемоніал – три основні урочисті церемонії Олімпійських ігор: відкриття, нагородження переможців, закриття, – які передбачені Олімпійською хартією.

Олімпійська клятва – урочистий ритуал на церемонії відкриття Олімпійських ігор. Відповідно до Олімпійської хартії клятву виголошує один з видатних спортсменів країни, у якій проводяться Олімпійські ігри.

Медичний кодекс – розділ Олімпійської хартії, який містить у собі положення про медичний контроль.

Медичний контроль – процедура обстеження спортсменів, яка включає застосування учасниками змагань заборонених стимулюючих засобів (антидопінговий контроль) і участь у змаганнях жінок – осіб з ознаками двостатевості (сексоконтроль, який проходять тільки жінки) [2; 4].

2. Фізичне виховання в Стародавній Греції

Велика увага в Стародавній Греції приділялася освіті і вихованню. Уже у V в. до н.е. афіняни пишалися тим, що в їх місті не було жодного безграмотного [4].

В основу стародавньогрецької системи освіти і виховання був покладений синтез розумового і фізичного вдосконалення. Освіта включала три однаково важливих частини: інтелектуальну, музикальну і фізичну.

Найвищого успіху стародавньогрецька система освіти й виховання досягла в IV в. до н.е., дякуючи софістам, які стали першими вчителями-професіоналами. Софісти добре знали історію спортивних змагань, найбільш цікаві події Олімпійських ігор, прізвища переможців.

Особливо великих успіхів грецька школа досягла в риториці і філософії, дякуючи знаменитій школі риторики, яка була заснована у 392 р. до н.е. Ісопратом і не менш відомій Академії Платона, відкритій у 397 р. до н.е. [2; 4].

Хлопчики в Стародавній Греції повинні були мати трьох вчителів – граматика, кіфариста і педітриба. Граматик навчав читання і письму, а також рахунку, пізніше допомагав дітям вивчати твори поетів і письменників, у першу чергу Гомера і Езопа. Кіфарист навчав грі на кіфарі й лірі, пісням і гімнам. Під керівництвом педітриба – вчителя гімнастики – діти займалися фізичними вправами, тренувалися, змагалися у бігу, стрибках, метаннях та інших видах, маючи надію досягти високих показників, перемогти у великих спортивних іграх.

У системі античної гімнастики зазначали три частини :

- 1) ігри, які застосовувалися у підготовці дітей (рухливі ігри, ігри з м'ячем, вправи з предметами – обручем, диском, списом та ін.);
- 2) палестра (це слово пішло від назви залів, де проводилися змагання борців) – система фізичних вправ з програми пентатлону (біг, стрибки в довжину, метання спису, метання диска і боротьба), доповнені плаванням, веслуванням, кулачним боєм, стрільбою з лука, бігом зі зброєю та ін.;
- 3) орхестрика – вправи, в основі яких ігри з м'ячем, акробатика, ритуальні, обрядові і повсякденні танці [1; 5] .

Кожна з цих частин мала своє призначення: ігри застосовувалися в процесі фізичного виховання дітей; палестра визначала основний зміст фізичного виховання молоді; орхестрика була доповненням до палестри і вирішенням задачі розвитку спритності, підготовки до тренувальних занять і змагань.

Фізичне виховання починалося з 7–8-літнього віку в гімназіях і палестрах. Після досягнення 15-літнього віку фізичне виховання в гімназіях набувало спортивної спрямованості. Тут, поряд з п'ятиборством, юнаки займалися боротьбою, кулачним боєм і плаванням. Юнаки з багатих родин займалися в гімназіях і до 18–20 років, де вони продовжували удосконалення в різних видах спорту [3; 5].

Про значення фізичної культури в Стародавній Греції свідчить те, що людина, яка не вміла писати і плавати, греками вважалася «тілесною і розумовою калікою». Платон називав кульгавим кожного, у кого розум і тіло були розвинені непропорціонально.

У місті Пеллене юнак міг дістати громадські права лише склавши іспит з атлетики. Еліни казали: «Спочатку необхідно побудувати міцну посудину, а потім уже наповнювати її вином просвіти». Рабам було заборонено займатися вправами, які розвивали силу, витривалість, тренуватися в палестрі, брати участь у змаганнях.

Коли система виховання в Афінах мала різнобічний характер і поєднувала в собі розумове, духовне й фізичне, то в Спарті виховання мало виражений військовий характер [1].

При цьому виховання дівчат мало в чому відрізнялося від виховання хлопчиків. Таке відношення до виховання обумовлювалося структурою населення Спарти, де основна частина населення складалася з рабів і треба було утримувати владу. У Спарті система фізичного виховання починалася з 7 років. У 15 років підлітки включалися до групи ейренів. Фізична підготовка будувалася на основі п'ятиборства, кулачного бою і боротьби. Разом з юнаками навчалися й дівчата. Систематична фізична й військова підготовка здійснювалася у Спарті до 30-річного віку.

Різні спортивні змагання і, в першу чергу, Олімпійські ігри суттєво впливали на характер фізичного виховання, яке поступово втратило виражений військовий характер [3].

У містах на о. Криті громадяни турбувалися про таке виховання дітей, яке дозволяло би всебічне інтелектуальне і фізичне виховання органічно поєднати з військовою підготовкою. Греки уважно слідували за тим, щоб уся система виховання, у тому числі і фізичне, органічно поєднувалася з суспільно-політичною структурою кожного міста-держави (полісу).

1.2 Олімпійські ігри в Стародавній Греції

Мета вивчення: формування загального уявлення про Олімпійські ігри в Стародавній Греції.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Проведення Олімпійських ігор в Стародавній Греції.
2. Відродження Олімпійських ігор.

Література:

1. Борисова, О. В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 312 с.
2. Бубка, С. Н. Олімпійський спорт у суспільстві: історія розвитку та сучасний стан / С. Н. Бубка. - К.: Олімп. літ., 2012. - 260 с.
3. Матвеев, Л.М. П. Основи загальної теорії та спорту та системи підготовки спортсменів / Матвеев, Л.М. П.. – К. : Олімпійська література, 1999. - 318 с.
4. Платонов, В.Н. Загальна теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті / Платонов, Ст. н. – К. : Олімпійська література, 1997. - 584 с.
5. Bairner, A. Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives / A. Bairner. – Albany: State University of New York Press, 2001. – P. 135–146.

1. Проведення Олімпійських ігор в Стародавній Греції

Зародження Олімпійських ігор у Стародавній Греції пов'язують з ім'ям грецького героя Геракла, легендарного царя Пелопса, спартанського законодавця Лікурга і еллінського царя Іфіта [1; 3].

В одній з од стародавнього поета Піндара розповідається, що народження Олімпійських ігор пов'язано з іменем Геракла. У 1253 р. до н.е. цар Еліді Авгій, який володів величезним стадом, дав доручення Гераклу очистити його величезний скотний двір від гною. Геракл погодився це зробити за один день, але отримати за це одну десятину стада. Коли ж він це

зробив (за рахунок підводу двох річок, які він пропустив через двір і вода все змила), цар Авгій не виконав обіцянки і не дав Гераклу нічого.

Через декілька років Геракл з військом прийшов до Еліди і вбив Авгія. Після перемоги Геракл зібрав своє військо і всю багату здобич у міста Піси, приніс у жертву олімпійським богам і заснував Олімпійські ігри, які проводилися з того часу на священній рівнині, обсаджений самим Гераклом олівами, присвяченими богині Афіні – Палладі [1].

Друга легенда. У ті часи стародавні грецькі міста постійно ворогували між собою. Царю Еллади Іфіту після епідемії чуми оракули порадили утриматися від війн, зміцнювати зв'язки з еллінськими містами і щороку додавати до торжеств «Рік радості». Так нібито виникла ідея створення панеллінських торжеств і проведення Олімпійських ігор. Оскільки Еллада ворогувала головним чином зі Спартою, яка знаходилася приблизно у 350 км від них, Іфіт запропонував спартанському законодавцю Лікургу разом дотримуватися цієї поради.

Третя легенда. Деякі дослідники стверджують, що Олімпійські ігри проводилися на честь свята врожаю. Тому переможці й нагороджувалися оливковою віткою. Час проведення Ігор – серпень-вересень – ніби стверджує цю версію. Існує й багато інших міфів і легенд, і всі вони тісно пов'язані з героями стародавньої грецької міфології і релігійними святами [1; 3].

Неможливо з достовірністю стверджувати, коли стали проводити спортивні ігри на честь богів і коли ці ігри набули загальноеллінського характеру. Датою початку Олімпійських ігор Стародавньої Греції заведено вважати 776 рік до н.е. Терміни проведення Олімпійських ігор не порушувалися навіть тоді, коли країна була втягнута у великі зовнішні війни.

У III в. до н.е. афінський історик Тіней ввів систему відліку літ за «олімпіадами», тобто ввів в історіографію олімпійську еру. Дата різної події визначалася за її місцем у чотирирічному олімпійському циклі. Вихідною точкою літочислення став рік проведення перших Олімпійських ігор.

Серед дивовижних досягнень стародавньої цивілізації, пов'язаних з Олімпійськими іграми, слід назвати *ексхірію* – традицію, яка забороняла всім містам-держavam проводити війни у період проведення ігор, коли найкращі спортсмени Стародавньої Греції мирно змагалися в Олімпії. Період загального перемир'я в Елладі продовжувався майже три місяці – час, необхідний для підготовки атлетів до Ігор і участі у змаганнях, дорогу до Олімпії і назад [4].

На Олімпійських іграх поети оспівували Ігри та їх героїв у віршах, гімнах. В Олімпії лунала мудрість філософів Талеса, Геракліта, Платона, Сократа, Діогена та інших.

Олімпійські ігри часів їх розквіту були найвидатнішими грецькими форумами, роль і значення яких далеко виходили за спортивні рамки. Часто вони використовувалися у якості арени для різноманітних політичних акцій. Наприклад, на Олімпійських іграх був укладений 30-річний мир між Афінами і Спартою (V вік до н.е.).

Були в стародавні часи й такі, що були проти спортивних ігор. Деякі

філософи критикували односторонність фізичного виховання, що на їх думку заподіявало шкоди всебічному розвитку особистості, особливо інтелектуальному. Деякі відомі люди Стародавньої Греції ревниво сприймали славу атлетів. Але популярність спорту і Олімпійських ігор була дуже високою.

На перших 13-ти Олімпійських іграх греки змагалися тільки в бігу на одній стадії, довжина якої становила 192,27 м. Цей вид бігу майже півстоліття був єдиним змаганням на Олімпійському святі еллінів. Стартували бігуни зі спеціальних мармурових плит, у яких були зроблені поглиблення для пальців ніг [2].

На 14-й Олімпіаді (724 рік до н.е.) до програми додається біг на дві стадії. Починаючи з 15-х Олімпійських ігор впроваджується біг на довгі дистанції, довжина яких становила 8, а потім 10, 12, 24 стадій.

Програма Олімпійських ігор 708 р. до н.е. поповнилася пентатлоном, який складався зі стрибків, бігу, метання диска. Метання списа або дротика і боротьби. Стрибали греки у висоту і в довжину. А також з гириями з олова.

З 688 р. до н.е. до програми входив і кулачний бій. Лише 8 років потому з'явилися добре знайомі героям Гомера змагання на колісницях, які були запряжені четвіркою коней.

У середині VII в. до н.е. до програми змагань був включений панкратіон – боротьба, у якій були дозволені будь-які прийоми.

У середині VI в. до н.е. почали практикувати перегони воїнів у повному озброєнні, яке пізніше обмежили тільки щитом.

Змагання з плавання до програми V в. до н.е. не включалися, хоча греки були чудовими плавцями, тому що фізична підготовка включала в себе і плавання [4].

Ігри перших 24-х Олімпіад (684–116 р. до н.е.) включали 6 видів змагань і проводилися протягом одного дня. Починаючи з ігор 25-ї Олімпіади, до програми яких були включені перегони на колісницях, змагання вже стали проводитися протягом двох днів. Поступово кількість видів змагань було доведено до 20, а їх тривалість – до 5 днів.

Перший день – день відкриття Олімпіади. Церемонія відкриття, учасники змагань, судді. Тренери давали клятву Зевсу Олімпійському, парад учасників, жертви богам.

Другий день – змагання серед молоді: біг, стрибки. Метання короткого спису в ціль і на відстань, метання диска, кулачні бої.

Третій день – великий день Олімпіади: змагання для дорослих з тих самих видів спорту.

Четвертий день – змагання на колісницях, які були самим елітарним видом змагань і змагання озброєних воїнів у бігу.

П'ятий день – визначення переможців, нагородження і виконання пісень на честь переможців [1; 5].

Програма Олімпійських ігор не була стабільною, і в різні періоди історії олімпійського руху в Стародавній Греції змінювалася не тільки кількість і види змагань, але і послідовність розподілення за днями.

За декілька місяців до початку змагань спеціальні посли – спондофори – сповіщали керівників держав і областей про час проведення Олімпійських ігор і об'являли про мир в Елладі. Учасники майбутніх змагань приїздили за місяць раніше для ознайомлення з місцевістю і продовженням підготовки.

2. Відродження Олімпійських ігор

Відродженню сучасних Олімпійських ігор світ зобов'язаний у першу чергу енергії і наполегливості історика, літератора, педагога, соціолога, громадського діяча, барона П'єра де Кубертена (1863–1937).

П. Кубертен народився 1 січня 1863 року в Парижі в родині живописця з стародавнього роду Фрейда де Кубертена. На нього, вихідця з аристократичної сім'ї, на думку батьків, чекала блискуча військова кар'єра. Але юнак обрав інший шлях. У дитинстві він любив їздити верхи, займатися фехтуванням, веслуванням. Ще в юнацькі роки П'єр виявляє великий інтерес до літератури, педагогіки, філософії, історії, особливо античної. Кубертен зізнався, що саме Олімпія зробила з нього мрійника [5].

Пізніше Кубертен серйозно зацікавився проблемами спорту, його місцем у системі виховання молодого покоління. Він їде до англійського міста Регбі, щоб ознайомитися з досвідом місцевого коледжу, директор якого Томас Арнольд ще у 30-ті роки XIX ст. ввів спорт як метод виховання у цьому навчальному закладі. Створені Арнольдом спортивні команди функціонували на базі самоврядування, продуманої системи фізичного виховання й регулярних спортивних змагань і тому, об'єднані у спортивному клубі, вони стали взірцем для копіювання. Спортивна система розвивалася у тісному взаємозв'язку з педагогікою. Молодий француз стає гарячим прихильником ідей Т. Арнольда [3; 5].

Кубертен вивчає стан і особливості фізичного виховання та спорту у США, Швеції, Німеччині та інших країнах, листується з відомими діячами в галузі фізичного виховання. Кубертен вирішує присвятити своє життя здійсненню благородної мети – поставити спорт на службу миру, взаєморозумінню і дружбі між народами.

Завдяки глибокому вивченню впливу рухової активності і спорту на здоров'я, культуру, освіту й виховання людей у різних країнах, Кубертен сформував своє відношення до спорту не тільки як до засобу виховання і освіти, але і як до фактора розвитку міжнародного співробітництва, зміцнення миру й взаєморозуміння між народами.

Кубертен запропонував французькому уряду свою олімпійську ідею, першим кроком у реалізації якої повинно було стати розгортання широкої системи міжнародних змагань, протидії чварам між країнами. Але заклики Кубертена прохолодно були сприйняті у Франції, і йому довелося пропагандувати й відстоювати свої ідеї в інших країнах та в Америці.

Відвідання США й Великобританії дозволило Кубертену знайти активних прибічників відродження Олімпійських ігор в особі доктора Уільяма Пені Брукса, засновника Олімпійського товариства Мач Венлок і Національної олімпійської асоціації (1895), Уільяма Слоена – професора політичних наук у Пристані, який користувався великим авторитетом в університетських колах, а також Чарльза Герберта – переможця багатьох великих змагань 70-х років з бігу і веслування, у подальшому видатного організатора спорту, борця за олімпійську ідею і створення міжнародних федерацій [1; 3; 5].

Процесу відродження Олімпійських ігор і створення МОК сприяла ціла низка факторів, серед яких слід назвати бурний розвиток транспорту, що полегшив обмін матеріальними й духовними цінностями між народами, проведення міжнародних промислових і торговельних ярмарок, конференцій, виникнення міжнародних організацій, у тому числі й спортивних. Кубертен доходить висновку, що необхідно проводити змагання, на які треба запрошувати представників усіх країн і видів спорту.

Рішення Паризького конгресу (1894) про проведення ігор I Олімпіади сучасності у 1896 році в Афінах було позитивно сприйнято більшістю населення Греції. Але уряд Греції не мав змоги і бажання багато витратити на підготовку місць змагань і проведення такого великого свята [1].

П. де Кубертен був вимушений шукати інші місця для проведення Ігор, але його прохання відхилила угорська влада, де він хотів провести таке свято. Тому він почав шукати інші шляхи вирішення цієї проблеми. Він запропонував розраховувати на приватних осіб, які могли б пожертвувати кошти на проведення таких змагань. Цю точку зору підтримав грецький кронпринц Костянтин, який створив спеціальну комісію сприяння, а також звернувся до народу Греції із закликом пожертвування грошей до фонду підготовки Олімпіади.

На зібрані гроші був відновлений олімпійський стадіон, побудовані велодром і тир. У центрі міста розмістили тенісні корти, павільйони з еліндами і роздягальнями для спортсменів-веслувальників.

НОК Греції за один рік підготував місця для змагань. 6 квітня 1896 року король Греції у присутності 80 тисяч глядачів оголосив ігри I Олімпіади відкритими. Таким чином християнський монарх відмінив указ імператора Феодосія, яким той 1500 років тому заборонив цей ненависний пережиток язичників [3].

В Олімпійських іграх взяли участь представники 13 країн, які змагалися у 9 видах спорту. Головною подією Олімпійських ігор вважався марафонський біг, першим переможцем якого став грек С. Луїс, який пробіг дистанцію 40 км за 2 год. 58 хв. 50 с.

Нагороджували переможців у день закриття Олімпійських ігор – 15 квітня 1896 р. Нагородами були гілки оливи, привезені з Олімпії, дипломи, виготовлені грецьким художником, а також срібні медалі, виготовлені гравером Шапленом.

Про роль I Олімпійських ігор Кубертен писав так: «Результат Олімпійських ігор є подвійним – спортивним і політичним. Якщо усвідомити той вплив, який можуть здійснити заняття фізичною культурою і спортом на майбутнє держави і на духовні сили нації в цілому, виникає питання: а чи не почалась для Греції у 1896 році нова ера її розвитку?... Сучасний спорт потребує об'єднання й очищення ... в кожній країні існують свої правила, неможливо прийти до загальної думки з питання про те, хто є аматором, а хто професіоналом... Я переконаний, що мій почин зможе стати фактором зміцнення миру у всьому світі...» [5].

Ігри I Олімпіади переконливо довели гуманістичну й пацифістську направленість олімпійського руху.

Після успішного проведення I Олімпійських ігор МОК вирішив надати Іграм дійсно інтернаціонального характеру і проводити їх по чергово в різних країнах і на різних континентах, хоча Греція розраховувала, що Олімпійські ігри будуть проводитися весь час на їх території.

1.3 Періоди проведення Олімпійських ігор

Мета вивчення: розглянути періоди проведення Олімпійських ігор.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Перші Олімпійські ігри.
2. Періоди проведення Олімпійських ігор.

Література:

1. Борисова, О. В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 312 с.
2. Бубка, С. Н. Олімпійський спорт у суспільстві: історія розвитку та сучасний стан / С. Н. Бубка. - К.: Олімп. літ., 2012. - 260 с.
3. Матвеев, Л.М. П. Основи загальної теорії та спорту та системи підготовки спортсменів / Матвеев, Л.М. П.. – К. : Олімпійська література, 1999. - 318 с.
4. Bairner, A. Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives / A. Bairner. – Albany: State University of New York Press, 2001. – P. 135–146.

1. Перші Олімпійські ігри (Афіни, 6–15 квітня 1896 р.)

Брало участь 311 спортсменів з 13 країн (Австралія, Австро-Угорщина, Болгарія, Великобританія, Германія, Греція, Данія, США, Франція, Чілі, Швейцарія).

Програма Олімпійських ігор включала 9 видів спорту – боротьба класична, велоспорт, гімнастика, легка атлетика, плавання, стрільба кульова, теніс, важка атлетика, фехтування, у яких розігрувалися 43 комплекти нагород [2; 4].

Першим олімпійським чемпіоном сучасності став американський спортсмен *Джеймс Коннолі*, який виборов золоту медаль у потрійному стрибку (13 м 71 см).

Національним героєм Греції став переможець у марафонському бігу *Спиридон Луїс*. Крім олімпійських нагород і слави переможця чекали такі призи: золотий кубок, заснований французьким академіком Мішелем Бріалем, який наставляв на включенні марафонського бігу до програми Олімпійських ігор, бочка вина, талон на безкоштовне харчування протягом року, безкоштовний пошив одягу і користування послугами перукаря протягом усього життя, 10 центнерів шоколаду, 10 корів і 30 баранів [4].

Француз Поль Масон на треку виборов три золоті медалі на різних дистанціях.

У змаганнях з боротьби не було поділу на вагові категорії. Тому дуже почесна перемога німця Карла Шумана, який був самим легким з учасників. Крім того, він отримав перемоги ще у трьох видах гімнастики – опорному стрибку і командних змаганнях на брусах і перекладині.

Найбільшу кількість медалей вибороли грецькі спортсмени (10+19+17), США – 19 (11+7+1), Германії – 14. Без нагород залишилися спортсмени Болгарії, Чилі, Швеції.

Уже на перших Іграх сучасності довелося зустрітися з інтенсивним використанням Олімпійської системи в політичних цілях. Засоби масової інформації Греції активно прославляли свою країну, представляючи її як частину західної цивілізації.

Не все на перших Олімпійських іграх було добре (приїхали тільки 13 команд з 34, які мали запрошення, не всі найсильніші спортсмени приїхали), але вони дозволили досягнути головного – відродити й показати життєвість олімпійської ідеї [4].

2. Періоди проведення Олімпійських ігор

За сторічну історію Олімпіад спорт пройшов складний шлях розвитку і не одразу набув популярності і присутніх йому зараз рис і масштабу. Тому історія Олімпійських ігор сучасності потребує певної періодизації. Існує багато різних підходів до цього питання – пов'язувати періоди з терміном діяльності президентів МОК (Л. Кун, 1982), з роллю олімпізму у житті світової спільноти, його вплив і авторитет (Л. Б. Сунік, 1983), пов'язувати з трьома історичними періодами теперішнього століття (В. В. Столбов, 1989) [1; 3; 5].

Необхідно враховувати сукупність усіх факторів політичного, економічного і спортивного характеру, які здійснювали принциповий вплив

на розвиток Олімпійського руху на конкретному історичному етапі. Пропонуються такі періоди ігор Олімпіади:

- перший етап – ігри I–V Олімпіад (1896–1912);
- другий етап – ігри VII–XIV Олімпіад (1920–1948);
- третій етап – ігри XV–XXIV Олімпіад (1952–1988);
- четвертий етап – XXV і наступні (з 1992 р.)

*Загальна характеристика **першого періоду ігор Олімпіад (1896–1912)***

Перший період характеризується відносно невеликою популярністю міжнародного олімпійського руху і Олімпійських ігор. Ідея їх проведення кожні 4 роки з труднощами пробивала собі дорогу. Не випадково МОК присвятив Олімпійські ігри до Всесвітніх промислових виставок у 1900 році в Парижі і у 1904 році у Сент-Луїсі. Наприклад, з 625 учасників ігор у Сент-Луїсі тільки 92 спортсмени представляли 11 країн світу, решта – представники США [1].

Невдале проведення Олімпійських ігор у Парижі і Сент-Луїсі викликали гостру критику міжнародної спортивної спільноти і нагадало ідею проведення Олімпійських ігор у Греції. Кубертен запропонував провести проміжні ігри у 1906 році, щоб надати стимул розвитку олімпійського руху. Такі ігри були проведені в Афінах 22 квітня – 2 травня 1906 року і залучили до участі 884 спортсменів (7 жінок) із 20 країн, що було значно більше, ніж у Сент-Луїсі. Однак у подальшому такі ігри не проводилися.

Ні участь жінок в Іграх, ні проведення у цей період 14 сесій і 3 конгресів МОК, ні ґрунтовні статті Кубертена не змогли компенсувати недостатньо привабливу концепцію організації Олімпійських ігор, програма яких була розтягнута на декілька тижнів. Принцип єдності часу і дії античних Олімпійських ігор не виконувався. У багатьох видах спорту були відсутні єдині міжнародні правила змагань. До того ж епоха, яка відходила у минуле, була дуже заражена націоналізмом і несла з собою політичну напругу.

Прикладом цього можуть стати події Олімпійських ігор 1912 року у Стокгольмі. Не дивлячись на напружену в Європі обстановку, в Олімпійських іграх взяло участь 2 541 спортсмен (57 жінок) з 28 країн. Були високі спортивні результати. У 20 видах л/а були встановлені олімпійські рекорди. Американець Джим Торпа переміг у л/а п'ятиборстві і десятиборстві, але потім у 1913 році в нього відібрали золоті медалі за нібито порушення статусу спортсмена-любителя.

Ця та інші історії того часу примусили керівників МОК замислитись над кодексом честі спортсменів. З'являються доповнення й пропозиції з покращання Олімпійських ігор, виникає ідея розробки Олімпійської клятви [1; 5].

У цілому цей період розвитку олімпійського руху зіграв велику роль у розвитку міжнародного спорту в різних країнах світу, підвищенні авторитету спорту як важливої сфери суспільної діяльності, розвитку масового спорту і фізичного виховання населення.

Під впливом олімпійського руху почали створюватися різні міжнародні об'єднання і національні організації, метою яких був розвиток спорту. У ці роки були створені: Міжнародна аматорська легкоатлетична федерація (МАЛФ) – 1912 р., Міжнародна аматорська федерація плавання (МАФП) – 1908 р., Міжнародна федерація футбольних асоціацій (МФФА) – 1904 р., Міжнародна аматорська федерація боротьби (МАФБ) – 1912 р. та ін.

У ці роки для олімпійських видів спорту були розроблені правила змагань, введена реєстрація світових рекордів і спортивних досягнень, уніфіковані вимоги до спортивних споруд. Проведення Олімпійських ігор, крупних міжнародних спортивних змагань стимулювали розвиток матеріальної бази спорту у різних країнах світу – будівництво стадіонів, гімнастичних залів, басейнів, стрілецьких тирів та інших споруд [1; 3].

Ігри *другої* Олімпіади проходили у Парижі (20 травня – 28 жовтня 1900 р.) одночасно з функціонуванням Всесвітньої виставки, яка повністю загордила Олімпіаду, зробивши її другорядним придатком.

Організатори виставки – урядові чиновники – не надали оргкомітету Олімпіади ніякої допомоги. Не зрозуміло чому, навіть П. де Кубертен був практично усунутий від проведення Олімпійських ігор.

У змаганнях взяло участь 1 330 спортсменів з 21 країни (у тому числі 11 жінок).

Змагання проводилися з самих екзотичних видів спорту, починаючи з польотів на повітряних кулях і закінчуючи спасінням життя.

Офіційно підсумки змагань не проводилися, а переможці отримували нагороди через рік поштою, тому що свята закриття Олімпійських ігор не було. Крім того, змагання були розтягнуті на довгий строк – п'ять місяців.

Однак, незважаючи на весь хаос, який супроводжував Олімпійські ігри, вони переконливо показали не тільки життєвість олімпійського руху, але й інтенсивний розвиток спорту у світі (поява жінок на змаганнях, збільшилась кількість країн-учасниць). Ніхто з переможців II Олімпіади не зміг повторити свій успіх у Парижі. До програми Олімпійських ігор були введені нові види спорту, які у подальшому стали дуже популярними – академічна гребля, футбол, кінний і парусний спорт, метання молоту та інші.

Більше за всіх нагород отримали французи – 26+36+33, спортсмени США – 20+15+16, Великобританії – 17+8+12.

Ігри *третьої* Олімпіади проводилися у Сент-Луїсі (США) з 1 липня по 23 листопада 1904 року.

МОК не зробив належних висновків з Паризької олімпіади і дозволив проводити наступну під час проведення всесвітньої (чергової) промислової виставки. Тому Олімпійські ігри стали знову придатком цієї виставки. Не було ні урочистого відкриття, ні закриття Олімпійських ігор. Із-за високої ціни проїзду не прибули на змагання багато провідних спортсменів європейських країн. Не був присутнім і Кубертен. МОК представляли всього три особи.

У змаганнях з 10 видів спорту взяло участь усього 625 спортсменів – представників 12 країн (8 жінок), серед яких 533 – спортсмени США. Це були «домашні» американські Олімпійські ігри [1; 5].

Ігри *четвертої* Олімпіади проходили у Лондоні з 27 квітня по 31 жовтня 1908 року, хоча спочатку право проведення Олімпійських ігор було надано Риму. Але у 1906 році італійці відмовилися проводити ігри, посиляючись на труднощі з будівництвом спортивних споруд [1; 3; 5].

Лондон надав згоди на проведення Олімпійських ігор і за короткий термін побудував стадіон, велотрек, басейн, зал для боротьби.

Ігри пройшли на високому рівні і у всіх відношеннях перевершили усі попередні. Брала участь рекордна кількість спортсменів – 2 034 (у тому числі 36 жінок) з 36 країн світу. Великобританію представляли 710 спортсменів – найбільша кількість від однієї країни за всю історію сучасних Олімпійських ігор.

Змагання проходили з 20 видів спорту. Уперше був включений зимовий вид спорту – катання на ковзанах. Суттєво виросла майстерність спортсменів. Переможцями стали представники 14 країн, що значно більше, ніж на попередніх Олімпійських іграх.

У Лондоні вперше був проведений футбольний турнір, виступали 6 команд з 5 країн. Перше місце вибороли англійці, які перемогли команду Данії у фіналі.

Найбільш драматичним випадком на цій Олімпіаді вважають подію, яка трапилася під час марафонського забігу. Першим на стадіон з'явився італійський бігун Дорандо Піетрі, який знаходився майже у несвідомому стані. Він повернув не в ту сторону. Коли нарешті це збагнув і побіг у правильному напрямку, сили покинули його. Він впав, потім піднімався декілька разів і падав знову. Коли в останнє він впав недалеко від фінішної риски (декілька метрів) і не міг піднятися, вболівальники підбігли і підняли його і допомогли дістатися фінішу, який майже поруч з ним подолав американець Джон Хейес. Судді довго сперечалися, але дискваліфікували спортсмена за надання йому сторонньої допомоги. Він був позбавлений нагороди, але під час ушанування переможців він був запрошений на трибуну, і член королівської сім'ї вручив йому золотий кубок, схожий на той, яким нагороджували переможця у марафонському бігу. У цей день і з цього приводу з амвону собору Св. Петра єпископом були проголошені такі слова: «На Олімпіаді головне не перемога, а участь», – які пізніше були приписані П'єру де Кубертену [1].

Перше місце у неофіційному командному заліку посіла команда Великобританії, яка виборола 147 медалей (57+50+40), на другому місці спортсмени США – 47 (23+12+12), на третьому спортсмени Швеції – 25 (8+6+11).

Ігри *п'ятої* Олімпіади проходили у Стокгольмі (Швеція) 5 травня – 22 липня 1912 року [1; 3].

Шведи з самого початку існування МОК ставили питання про проведення ігор у Швеції. І коли їм надали таке право, у 1904 році почали

активно готуватися до їх проведення. Велику допомогу надавав король Швеції. Були дуже добре підготовлені спортивні споруди, продумана організація всіх змагань. Ігри були проведені дуже чітко й успішно.

У змаганнях взяло участь 2 547 осіб (57 жінок) з 28 країн. Жінки змагалися з тенісу, плавання і стрибків у воду. На змаганнях були показані дуже високі результати, які створювалися в умовах гострої боротьби. Найбільш представницьким видом спорту була легка атлетика (л/а). Тут розігрувалося 30 комплектів нагород. На цей раз багато переможців були представниками Європи. Найбільшого успіху досяг фін Х. Колехмайнен, який переміг у бігу на 5 000 і 10 000 м і у кросі на 12 км.

Легкоатлетичне п'ятиборство і десятиборство виграв американець (індіанець за походженням) Джим Торп. Король Швеції на врученні нагород назвав його самим величним атлетом усіх часів (він з дуже великим відривом у 700 очок виборов 1-е місце). Дуже помпезно його зустрічали і вдома. Але потім расисти направили у МОК прохання ліквідувати його перемогу, тому що він колись (у студентські роки) грав у бейсбол і отримувач за це гроші – тобто він був професіоналом. Медалі Торпа були повернені у МОК. Тільки через багато років після смерті Торп був реабілітований і визнаний як переможець цих Олімпійських ігор [2; 4].

Уперше були проведені змагання із сучасного п'ятиборства. Переможець – лейтенант королівської шведської гвардії Г. Лілієхек.

У командних змаганнях зі стрільби (по оленю, що біжить) олімпійським чемпіоном став швед Оскар Свон, якому в цей день було 64 роки 258 днів. За всю історію Олімпійських ігор у його віці ні хто не ставав чемпіоном.

Уперше на Олімпійських іграх були проведені конкурси мистецтв (за рішенням МОК були подані твори архітектури, літератури, живопису, скульптури, музики. За розділом літератури перше місце було присуджено Г. Хохроду і М. Ешбаху за «Оду спорту». Як потім виявилось, під цим псевдонімом ховався П. де Кубертен. Це була перша й остання олімпійська нагорода великого поборника Олімпійського спорту [2].

Найбільшу кількість медалей завоювали шведи – 24+24+17, на другому місці американці – 23+19+19, на третьому – Великобританія (10+15+16).

*Загальна характеристика **другого періоду** ігор Олімпіад (1920–1948)*

Цей період охоплює роки між першою і другою світовими війнами і перші три роки після другої світової війни. Політичні, економічні й моральні потрясіння позначилися на олімпійському русі. У цей період не проводилися ігри XII і XIII Олімпіад (2-а світова війна). У цей період у 1925 році Кубертен подав у відставку.

20-ті роки характерним бажанням МОК було враховувати політичні обставини у світі. Німеччина не була допущена до участі в Олімпійських іграх 1920 й 1924 рр. Ігри використовувалися деякими колами і країнами для розпалювання національного антагонізму. Апогеем моральної кризи МОК стали ігри XI Олімпіади 1936 р. у Берліні (не допуск спортсменів-євреїв до команди Німеччини, расизм).

Друга світова війна, що почалася в 1939 році, дуже негативно вплинула на олімпійський спорт. Анрі де Байє-Латур (президент МОК) втік з Бельгії до Америки, де помер у 1942 р.

У 1926–1927 рр. була упорядкована діяльність Виконкому МОК (почався видаватися спеціальний бюлетень). Участь жінок в Олімпіадах стала реальною, а не символічною. Гострою була проблема аматорства і професіоналізму. На початку другої світової війни керівництво справами МОК взяв на себе швед Ю. Зігфрід Едстрем [2; 4].

Після другої світової війни вся діяльність МОК була пронизана необхідністю поставити олімпійський рух на службу розвитку взаєморозуміння між народами, мирної співпраці і взаємодопомоги.

До МОК увійшов СРСР, одночасно здійснилося відновлення прав у МОК НОКів Німеччини і Японії.

Кінець другого етапу підбила сесія МОК у Гельсінкі у 1952 р. Едстрем з причини віку подав у відставку. Президентом МОК був обраний Ейвері Брендедж [2].

Другий період розвитку олімпійського спорту при всіх його складностях і протиріччях продемонстрував зростання авторитету міжнародного олімпійського руху. Кількість країн зросла з 23 до 52. Активно включилися до олімпійського руху країни Латинської Америки, Азії і Європи. Продовжувалося вдосконалення міжнародної олімпійської системи. Була забезпечена реальна співпраця МОК, НОК, МСФ. Утворювалися нові міжнародні спортивні об'єднання.

У багатьох країнах з'явилися сучасні спортивні споруди (стадіони, тенісні корти, спеціалізовані спортивні зали, басейни). Вдосконалювалася система спортивної підготовки майбутніх учасників Олімпійських ігор. Почався активний розвиток наукових досліджень в олімпійському спорті, у фізіології, анатомії, психології, педагогіці. Розвивається загальна теорія підготовки спортсменів, теорія і методика підготовки в окремих видах спорту [4].

Хронологія ігор VII–XIV Олімпіад

Ігри VII Олімпіади (Антверпен, 30 квітня – 12 вересня 1920 р.)

Ігри VI Олімпіади, які повинні були бути проведені в Берліні у 1916 році, не відбулися – тривала I світова війна.

Після 8-річної перерви 2 606 спортсменів з 29 країн взяли участь у VII Олімпійських іграх в Антверпені. Змагання проходили протягом 4 місяців. Однак офіційне відкриття відбулося 14 серпня, а закриття – 29 серпня. Вперше була прочитана Олімпійська клятва, текст якої був розроблений Кубертеном, піднятий Олімпійський прапор. Героєм Олімпіади став фінський бігун Пааво Нурмі – 3 золоті й 1 срібна медалі.

Ігри VIII Олімпіади (Париж, 4 травня – 28 липня 1924 р.)

Столиця Франції була першим містом, якому МОК другий раз довірив проводити Олімпійські ігри, хоч претендентами були Лос-Анджелес, Прага й Рим. На це рішення вплинув великий авторитет Кубертена і свято 30-річчя олімпійського руху.

Паризькі ігри були найбільш масовими. Узяло участь 3 092 спортсмени (135 жінок). Спортивний рівень був також надзвичайно високим: встановлено 8 світових рекордів, 14 олімпійських. Знову блискуче виступив фінський легкоатлет Пааво Нурмі – він завоював 3 золоті медалі і встановив 2 рекорди. Серед плавців блискуче виступив Джоні Вейсмюллер (Тарзан), який виборов 3 золоті медалі і встановив рекорди на дистанціях 100 і 400 м [2; 4].

Ігри IX Олімпіади (Амстердам, 17 травня – 12 серпня 1928 р.)

За складом учасників вони мало відрізнялися від паризької олімпіади – 3 014 учасників (290 жінок) з 46 країн. Ігри пройшли у спокійній обстановці, хоча в багатьох видах спорту відбувалася запекла боротьба.

На церемонії відкриття Ігор у якості символу миру вперше випустили голубів, а на олімпійському стадіоні також вперше горів вогонь, запалений в Олімпії від сонця за допомогою дзеркал. Він був доставлений в Амстердам через Грецію, Югославію, Австрію, Германію бігунами, які передавали його один одному.

Ігри X Олімпіади (Лос-Анджелес, 30 липня – 14 серпня 1932 р.)

Кількість учасників на цих змаганнях була вдвічі меншою за попередні змагання, що пояснюється віддаленістю столиці Олімпіади. Усе ж таки взяло участь 1 048 спортсменів (127 жінок) з 37 країн світу. Змагання проходили у 16 видах спорту, де розігрувалося 126 комплектів медалей. На Іграх було встановлено 116 олімпійських рекордів, 21 з яких були вище світових. Найбільша кількість рекордів була встановлена у легкій атлетиці. У плаванні – 36. Сенсацією став виступ японських плавців, які завоювали 5 з 6 золотих медалей. Цікаво, що переможцю на дистанції 1 500 м К. Кітамура було всього 14 років. Але його результат протримався 20 років. На рік старшим був переможець на дистанції 100 м Я. Міядзакі – 58,2.

На Іграх в Лос-Анджелесі спортсмени вперше жили в олімпійському селищі, спеціально побудованому у 20 км від міста, яке складалося з 700 збірних будиночків. Вони розташовувалися навкруги спортивних споруд, ресторанів, міст відпочинку. Уперше спортсмени отримали хороші умови для спілкування, обміну досвідом, відпочинку [4].

Ігри XI Олімпіади (Берлін, 1–16 серпня 1936 р.)

На право проведення ігор 1936 р. претендували багато міст Європи, але не дивлячись на протести світової громадськості, право на проведення Олімпійських ігор було надано Берліну.

Після приходу Гітлера до влади у 1933 році президент МОК Анрі Байє-Летур офіційно звернувся до керівництва Німеччини гарантувати додержання Хартії або відказатися від проведення Олімпійських ігор. Такі гарантії були надані.

В іграх взяли участь 4 066 спортсменів (328 жінок) з 49 країн. Героєм Олімпійських ігор став негритянський спортсмен Джессі Оуен, який виборов 4 золоті медалі і установив 4 олімпійських рекорди.

Ігри XIV Олімпіади (Лондон, 29 липня – 14 серпня 1948 р.)

Друга світова війна не дозволила провести ігри Олімпіад 1940 і 1944 р., незважаючи на післявоєнну розруху, у змаганнях взяли участь 4 099 спортсменів (385 жінок) з 59 країн [2; 4].

Програма Ігор включала 19 видів спорту. У змаганнях з л/а серед чоловіків успіх мали спортсмени США, які вибороли 11 золотих медалей з 24. Серед жінок тут перевагу мали спортсменки з Європи – усі золоті медалі, крім однієї. Особливо блискуче виступила голанка Ф. Бланкерс-Кун, яка завоювала 4 золоті медалі.

*Загальна характеристика **третього періоду ігор Олімпіад** (1952–1992)*

Для більш як 40-річного періоду характерні як постійно діючі загальні тенденції, так і досить швидкі переходи від одного стану олімпійського руху до іншого. Складність цього періоду розвитку Олімпійського руху торкнулася усіх його сторін – політичних, спортивних, програми Олімпійських ігор, підсумків змагань та інше. У ці роки ще більше, ніж раніше МОК був ареною великої політики. Усі проблеми й протиріччя, що були характерними для політичного життя світового суспільства, безпосередньо позначалися на діяльності МОК, МСФ, НОК [1].

Після виходу на олімпійську арену Радянського Союзу та інших соціалістичних країн постало питання, чи зможе олімпійський рух стати ареною мирного співробітництва протилежних політичних систем, чи зможе МОК залучити до свого складу і організувати співробітництво представників капіталістичних, соціалістичних та країн, що розвиваються.

Розвиток олімпійського руху протягом третього періоду значною мірою визначився особами, котрі у різні періоди очолювали МОК. Це три президенти: Ейвері Брендедж – 1952–1972 рр., Майкл Моріс Кілланін – 1972–1980 рр. і Хуан Антоній Самаранч – з 1980 р. Якщо діяльність Кілланіна відрізнялася поміркованістю, то стратегічні лінії розвитку олімпійського спорту, реалізовані Брендеджем і Самаранчем, мали прямо протилежний характер.

У третьому періоді розвитку олімпійського руху великі зміни відбулися в програмах олімпійських змагань, у системі підготовки спортсменів-олімпійців, у науково-методичному й медичному забезпеченні, у розвитку матеріальної бази, суддівстві та інше.

Ігри XV Олімпіади (Гельсінкі, 9 червня – 3 серпня 1952 р.)

4 925 спортсменів (518 жінок) з 69 країн. Найбільш значні Ігри за всі попередні. Уперше взяли участь спортсмени СРСР та інших соціалістичних країн, тому вони стали першими в історії протистояння на олімпійській арені двох політичних суперсистем. Змагання вилилися у гостре суперництво спортсменів СРСР і США. Спорт ставав зброєю «холодної війни». Почалися перегони за світовими рекордами і олімпійськими перемогами [3; 5].

На цих змаганнях було встановлено 66 олімпійських рекордів (18 світових). До програми Ігор входили 17 видів спорту, 149 дисциплін. Жінки змагалися у 6 видах.

Перша в історії радянського спорту золота медаль була отримана металницею диска Н. Ромашковою (Пономарьовою). Вона ж через 8 років здобула другу золоту медаль у Римі.

Чудово виступили радянські гімнасти. Вони вибороли загальнокомандні золоті медалі, золоті медалі в абсолютній першості (чоловіки – В. Чукарін, жінки – М. Гороховська). Крім цього було ще багато медалей різного ґатунку на окремих видах багатоборства.

У неофіційному заліку спортсмени США та СРСР набрали однакову суму очок – по 494. Однак американці отримали 40 золотих медалей, радянські спортсмени – 22. Крім цього американці взяли 19 срібних і 17 бронзових медалей, СРСР – 30 і 19. Третіми були спортсмени Угорщини – 259,5 очок і 42 медалі (16–10–16) [3].

Ігри XVI Олімпіади (Мельбурн, 22 листопада – 8 грудня 1956 р.)

Першість у 17 видах спорту виборювали 3 184 спортсмени (371 жінка) з 68 країн. Героєм Олімпіади став В. Куц з України, який став олімпійським чемпіоном на дистанціях 5 000 і 10 000 м з новими рекордами. Вдруге поспіль став абсолютним олімпійським чемпіоном у змаганнях гімнастів львів'янин В. І. Чукарін [1; 5].

Ігри XVII Олімпіади (Рим, 25 серпня – 11 вересня 1960 р.)

Ігри римської Олімпіади увійшли до історії як чудово організовані, з великою кількістю учасників, гострим суперництвом у спортивній боротьбі, видатними результатами.

Але в олімпійському селищі спортсмени західних і східних країн були розселені окремо і навіть харчувалися в різних ресторанах. Це не сприяло взаєморозумінню і співробітництву.

У змаганнях взяли участь 5 348 спортсменів (610 жінок) з 84 країн. програма включала 17 видів спорту. на змаганнях було встановлено 76 олімпійських і 30 світових рекордів.

Вдало виступили наші гімнасти, особливо кияни Борис Шахлін та Лариса Латиніна, які стали переможцями у багатоборстві і у змаганнях з окремих видів.

У командній першості перемогу отримали спортсмени СРСР – 682,5 очка і 103 медалі (43–29–31). Друга – США (463 очка і 71 медаль (34–21–16)). Третіми стали спортсмени об'єднаної Німецької команди (ФРН і НДР) – 280 очок і 42 медалі (12–19–11) [3; 5].

Ігри XVIII Олімпіади (Токіо, 10–24 жовтня 1964 р.)

Токійські Ігри за зовнішніми ознаками були кращими за всі попередні. У столиці були побудовані унікальні спортивні споруди, транспортні магістралі, готелі.

В Іграх взяли участь 5 140 (683 жінки) спортсменів з 94 країн. Розігрувалося 163 комплекти медалей у 19 видах спорту.

Змагання з гімнастики були третім олімпійським турніром, у якому взяли участь українські гімнасти Б. Шахлін і Л. Латиніна. У багатоборстві вони посіли другі місця, але отримали золоті медалі в окремих видах.

Загалом Л. Латиніна виборола на всіх олімпіадах 9 золотих, 5 срібних і 4 бронзових нагороди, що є своєрідним рекордом в історії Олімпійських ігор серед усіх олімпійців світу. Б. Шахлін виборов 12 медалей (6–4–2).

I – СРСР – 607,8 очок, 96 медалей (30–31–35).

II – США – 581,8 очок і 90 медалей (36–26–28).

III – Об'єднана Німеччина – 337,5 очок і 50 медалей (10–22–18) [1; 3].

Ігри XIX Олімпіади (Мехіко, 12–27 жовтня 1968 р.)

Перші Ігри, проведені в Латинській Америці. Змагання проходили на висоті 2 240 м над рівнем моря. Але це не вплинуло негативно на спортивні результати – було встановлено 76 олімпійських рекордів, 28 з яких перевищували світові. Найбільш вдалим були виступи легкоатлетів – було встановлено 30 олімпійських рекордів і 14 світових. Сенсацією став унікальний стрибок у довжину американця Боба Бімона – 8 м 90 см. Цей результат перевищував світовий рекорд одразу на 55 см, і його справедливо називають найвидатнішим досягненням XX сторіччя.

I місце – США, 713,3 очок і 107 медалей (45–28–34).

II місце – СРСР, 590,8 очок і 91 медаль (29–32–30).

III місце – НДР, 238 очок і 25 медалей (9–9–7), хоча за кількістю медалей Угорщина її випередила – 32 медалі (10–10–12) [1; 5].

Ігри XX Олімпіади (Мюнхен, 26 серпня – 11 вересня 1972 р.)

Рекордна кількість учасників – 7 147 (1 070 жінок) з 121 країни. У Мюнхені був створений унікальний комплекс спортивних споруд разом з олімпійським селищем. Ігри охопили 21 вид спорту і 195 видів змагань.

Героєм змагань легкоатлетів став український спортсмен Валерій Борзов, який впевнено переміг американців у спринті – на дистанціях 100 і 200 м. У подальшому В. Борзов став першим президентом НОК України і членом МОК.

Третю Олімпіаду поспіль виграв радянський борець з вільної боротьби О. Медвідь.

Сім золотих медалей дісталось американському плавцю Марку Спіцу.

I місце – СРСР, 664,5 очка і 99 медалей (50–27–22).

II місце – США, 638,5 очка і 91 медаль (30–31–30).

III місце – НДР, 472 очки і 66 медалей (20–23–20).

Ігри Олімпіади в Мюнхені були відзначені трагічними подіями, коли жертвами арабських екстремістів стали 11 ізраїльських спортсменів. Обставини ворожнечі, війни і терору, що існували між арабами і євреями з моменту створення держави Ізраїль, були перенесені й на Олімпійські ігри.

Ігри XXI Олімпіади (Монреаль, 17 липня – 1 серпня 1976 р.)

Підготовлення і проведення Олімпійських ігор у Канаді супроводжувалося цілою низкою політичних скандалів (недопущення команди Тайваню до Олімпійських ігор під назвою Республіка Китай, хоча МОК вже визнав НОК республіки Китай, це було прийнято під тиском КНР. Крім того, Нігерія, Уганда і Замбія приєдналися до бойкоту, оголошеному раніше Танзанією, якщо до Олімпійських ігор буде допущена команда Нової

Зеландії, регбісти якої їздили в ПАР, де був апартеїд. У результаті ще 21 країна відмовилася від участі в Олімпійських іграх) [1].

На ігри приїхали 6 189 спортсменів (1 274 жінки) з 88 країн. Змагання проходили у 21 виді спорту. Встановлено 88 олімпійських і 36 світових рекордів.

I місце – СРСР, 792,5 очок і 125 медалей (49–41–25).

II місце – НДР, 698 очок і 90 медалей (40–25–25) – уперше в історії.

III місце – США, 603,5 очка і 94 медалі (34–35–25).

Ігри XXII Олімпіади (Москва, 19 липня – 3 серпня 1980 р.)

В іграх взяли участь 5 503 спортсмени (1 192 жінки) з 81 країни. Такі великі країни, як: США, Японія, КНР, ФРН та ще майже 30 країн, бойкотували Ігри із-за вводу радянських військ до Афганістану у 1979 р. Тому за кількістю учасників московська Олімпіада поступалася попереднім у Монреалі і Мюнхені. У політичному відношенні ігри московської Олімпіади, так само, як і наступної Лос-Анджелеської, виявилися найбільш яскравими прикладами використання олімпійського спорту як засобу «холодної війни», подальшого поглиблення антагонізму між політичними системами.

У спортивному відношенні ці Ігри не поступилися попереднім. Було встановлено 36 світових рекордів (у Монреалі – 34, Мюнхені – 23, Мехіко – 28) [3].

У змаганнях гімнастів Олександр Дитятін (СРСР) отримав 8 олімпійських нагород (3–4–1) – найбільша кількість на одних іграх за всю історію Олімпіад.

I – СРСР, 195 медалей (80–69–46).

II – НДР, 126 медалей (47–37–42).

III – Болгарія, 41 медаль (8–16–17).

Ігри XXIII Олімпіади (Лос-Анджелес, 28 липня – 12 серпня 1984 р.)

Після бойкоту попередньої Олімпіади Москва зробила все, щоб бойкотувати ігри у Лос-Анджелесі – туди не поїхали спортсмени 14 соціалістичних країн, багато з яких були лідерами олімпійського спорту (СРСР, НДР, Угорщина, Болгарія, Куба).

В іграх взяли участь 7 078 спортсменів з 141 країни. Організаційний комітет Ігор зробив все, щоб змагання пройшли на високому організаційному рівні з чудовою інформацією. Однак відсутність 125 чемпіонів світу значно понизили спортивну сторону змагань. Було встановлено всього 11 світових рекордів. Результати переможців серед важкоатлетів були на 30...60 кг меншими, ніж результати змагань «Дружба», які проходили водночас.

Героєм змагань став американський легкоатлет Карл Льюїс, який переміг у бігу на 100 і 200 м та у стрибках у довжину. Цей успіх він повторив і на наступній Олімпіаді у Сеулі.

I – США, 174 медалі (83–61–30).

II – Румунія, 53 медалі (20–16–17).

III – Канада, 44 медалі (10–18–16) [2; 4].

Ігри XXIV Олімпіади (Сеул, 17 вересня – 2 жовтня 1988 р.)

Лідери міжнародного спортивного руху і, насамперед, особисто президент МОК, які були підтримані політичними і державними діячами різних країн світу, провели величезну роботу зі збереження і зміцнення олімпійського руху. Успіху ігор сприяли загальні зміни ситуації у світі, поступове визнання переваги загальнолюдських цінностей над усіма іншими, особливо над політичними амбіціями недалекоглядних політиків [4].

Ігри у Сеулі продемонстрували усьому світові взірці мирного співіснування і ділового співробітництва і заклали міцну базу для успішного проведення наступних Олімпіад.

В іграх взяли участь 9 627 спортсменів з 160 країн, які змагалися у 23 видах спорту. У результаті безкомпромісної боротьби народилося 104 олімпійських рекорди, 30 з яких перевищували світові.

I місце – СРСР, 874,3 очки і 132 медалі (55–31–46).

II місце – НДР, 636 очок і 102 медалі (37–35–30).

III місце – США, 632 очки і 92 медалі (36–31–25).

На Іграх були випадки застосування допінгу. Допінгова проблема висунулася на перший план серед проблем сучасного олімпійського спорту [2].

*Початок **четвертого періоду** олімпійського руху сучасності* характеризується закінченням періоду «холодної війни», світ визнав пріоритет загальнолюдських цінностей над усіма іншими, зруйновано Берлінську стіну, відбулися розпад СРСР і об'єднання Німеччини.

1.4 Четвертий період проведення Олімпійських ігор

Мета вивчення: розглянути четвертий період проведення.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання): загальна характеристика четвертого періоду Олімпійських ігор.

Література:

1. Борисова, О. В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 312 с.
2. Бубка, С. Н. Олімпійський спорт у суспільстві: історія розвитку та сучасний стан / С. Н. Бубка. - К.: Олімп. літ., 2012. - 260 с.
3. Платонов, В.Н. Загальна теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті / Платонов, Ст. н. – К. : Олімпійська література, 1997. - 584 с.
4. Bairner, A. Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives / A. Bairner. – Albany: State University of New York Press, 2001. – P. 135–146.

Результати Барселонських ігор відомі. Ці ігри оцінюються як найбільш успішні в історії олімпійського спорту сучасності. Основні напрями подальшого розвитку олімпійського спорту визначені на XII Ювілейному олімпійському конгресі 1994 року в Парижі.

Сьогодні вже можна сказати, що з ігор XXV Олімпіади почався принципово новий етап розвитку олімпійського спорту. Перш за все закінчився період 40-річного протистояння на олімпійській арені соціалістичної і капіталістичної систем. Однак феномен олімпійського спорту соціалістичних країн назавжди залишиться в історії спорту [1; 3].

Непередбаченою залишається спортивна сторона справи. Уже сьогодні проглядається можливість гострої конкуренції між чотирма країнами – США, Німеччина, Росія та Китай.

Ігри XXV Олімпіади (Барселона, 25 липня – 9 серпня 1992 р.)

На змагання прибули 1 0563 спортсмени (3 008 жінок) з 172 країн. У 1991 р. пройшов розпад СРСР і за час, що залишився до змагань, всі країни, які утворилися, не змогли здійснити усі формальності подачі заявок на змагання, створити НОКи і оформити вступ до МОКу. Тому спеціальним рішенням МОК було дозволено виступати об'єднаній команді Співдружності Незалежних Держав. Окремо виступали команди Латвії, Литви та Естонії, членство яких у МОК перерване на початку другої світової війни, було відновлене одразу після розвалу СРСР.

XXV Олімпійські ігри відбувалися в Барселоні з 25 липня по 9 серпня 1992 року, де в певних індивідуальних категоріях Україна вперше виступала як незалежна країна. Українські спортсмени виступали в об'єднаній команді, яку було створено після розпаду Радянського Союзу 12 колишніми республіками. Її учасники – 475 осіб (310 чоловіків та 165 жінок) – завоювали найбільшу кількість нагород: 45 золотих, 38 срібних, 29 бронзових медалей, у сумі – 112. Українські спортсмени (15 осіб) стали олімпійськими чемпіонами в спортивній та художній гімнастиці, фехтуванні, вільній боротьбі, легкій атлетиці, гандболі, баскетболі [1].

Прогнози щодо безперечної переваги спортсменів США не здійснилися. Впевнену перемогу отримали спортсмени СНД, які вибороли 112 медалей (45–38–29). Другими були спортсмени США – 108 медалей (37–34–37), третіми – Німеччини . 82 медалі (33–21–28).

Ігри XXVI Олімпіади (Атланта, США, 19 липня – 4 серпня 1996 р.)

У параді спортсменів взяло участь 10 700 атлетів з усіх 197 країн-учасниць. Після закінчення параду з промовами виступили президент МОК Х. А. Самаранч і президент Оргкомітету ігор Біллі Пейн. Президент США Білл Клінтон офіційно проголосив Ігри відкритими. Під музику Олімпійського гімну був піднятий Олімпійський прапор.

Кульмінацією церемонії відкриття стало запалення Олімпійського вогню. Факел стадіоном несли знамениті американські спортсмени –

боксер Евандер Холіфілд, плавчиня Джанетта Еванс; а честь запалити вогонь у чаші була надана колишньому боксерові Мохаммеду Алі. Традиційну клятву принесли судді і спортсмени – від спортсменів це зробила баскетболістка Тереза Едвардс [3].

Ігри в Атланті були першими літніми Олімпійськими іграми, на яких Україна виступала окремою командою. Українці здобули 9 золотих нагород.

Олімпійськими чемпіонами стали:

Браславець Євген – вітрильний спорт (клас «470»);

Кличко Володимир – бокс (понад 91 кг);

Кравець Інеса – легка атлетика (потрійний стрибок);

Матвієнко Ігор – вітрильний спорт (клас «470»);

Олейник В'ячеслав – греко-римська боротьба (90 кг);

Подкопаєва Лілія – спортивна гімнастика (абсолютна першість, вільні вправи);

Серебрянська Катерина – художня гімнастика;

Таймазов Тимур – важка атлетика (до 100 кг);

Рустам Шаріпов – спортивна гімнастика (вправи на брусах).

Упевнену перемогу отримали спортсмени США – 101 медаль (44–32–25). Другими були спортсмени Росії – 63 медалі (26–21–16), третіми – Німеччини 65 медалей (20–18–27) [1; 3].

В особистому заліку Лілія Подкопаєва (Україна) посіла 4-е місце серед усіх медалістів – 4 медалі (2+1+1).

Ігри XXVII Олімпіади (Сідней, 15 вересня – 1 жовтня 2000 р.)

Другий раз в історії літні Олімпійські ігри були проведені в південній півкулі Землі (уперше – у 1956 році в Мельбурні).

Традиційний парад націй складався з 198 делегацій з 199 країн світу, Північна і Південна Корея пройшли на параді єдиною делегацією під прапором із зображенням контурів Корейського півострова. Єдиним членом МОК, який відмовився приїхати на ігри, був Афганістан – заборона була накладена правлячим рухом Талібан.

Перемогу отримали спортсмени США – 93 медалі (37–24–32). Другими були спортсмени Росії – 89 медалей (32–28–29), третіми – КНР 58 медалей (28–16–14).

Спортсмени України посіли 21-е місце у командному заліку 23 медалі (10–10–23). Олімпійськими чемпіонами стали: Яна Клочкова (комплексне плавання на 400 та 800 м) і Микола Мільчев у стрільбі.

Ігри XXVIII Олімпіади (Афіни, 13–29 серпня 2004 р.)

XXVIII літні Олімпійські ігри проходили з 13 по 29 серпня 2004 р. в Афінах (Греція) на олімпійському спортивному комплексі ОАКА імені Спиридона Луїса. У змаганнях брали участь 10 625 спортсменів з 201 країн. Загалом було розіграно 301 комплект нагород у 28 видах спорту. Ігри відвідало 3 875 479 глядачів.

Перемогу отримали спортсмени США – 103 медалі (35–39–29). Другими були спортсмени КНР – 63 медалі (32–17–14), третіми – Росія 92 медалі (27–27–38).

Спортсмени України посіли 12-е місце у командному заліку – 23 медалі (9–5–9) [3].

Олімпійськими чемпіонами стали:

Білоног Юрій – легка атлетика (штовхання ядра);

Гончаров Валерій – спортивна гімнастика (вправи на брусах);

Клочкова Яна – плавання (200 і 400 м, комплексне плавання);

Костевич Олена – стрільба стендова (пневматичний пістолет);

Мерлені Іріні – боротьба вільна (48 кг);

Нікітін Юрій – стрибки на батуті;

Скаун Наталія – важка атлетика (до 63 кг);

Тедеев Ельбрус – боротьба вільна (66 кг).

Ігри XXIX Олімпіади (Пекін, 8–24 серпня 2008 р.)

Літні Олімпійські ігри 2008 р. (англ. *Summer Olympics*, фр. *Jeux Olympiques*, офіційна назва – Ігри XXIX Олімпіади). Церемонія відкриття відбулася о 8:08 за місцевим часом. Деякі спортивні об'єкти розташовані в прибережному місті Циндао та Гонконзі. Талісман ігор – діти вдачі.

На цій Олімпіаді відбулися 623 змагання з 28 видів спорту за 302 комплекти медалей, котрі виборювали понад 16 тис. спортсменів.

Перемогу отримали спортсмени Китаю – 100 медалей (48–22–30). Другими були спортсмени США – 112 медалей (36–39–37), третіми – Росія 60 медалей (24–13–23) [1; 3].

Спортсмени України посіли 11-е місце у командному заліку – 27 медалей (7–5–15).

Ігри XXX Олімпіади (Лондон, 27 липня – 12 серпня 2012 р.)

Літні Олімпійські ігри 2012 р. (офіційна назва – XXX літні Олімпійські ігри, англ. *Games of the XXX Olympiad*) – міжнародні спортивні змагання. До церемонії відкриття, ще 25 липня, відбулися перші змагання – груповий етап жіночого футболу. В іграх взяли участь близько 10 тис. спортсменів з 204 національних олімпійських комітетів.

Перемогу отримали спортсмени США – 104 медалі (46–29–29). Другими були спортсмени Китаю – 87 медалей (38–27–22), третіми – Велика Британія (65 медалей (29–17–19)).

Спортсмени України посіли 14-е місце у командному заліку – 20 медалей (6–5–9). Першу олімпійську медаль у Лондоні для України здобула Олена Костевич.

Олімпійськими чемпіонами стали:

Яна Шемякіна – фехтування;

Катерина Тарасенко, Наталія Довгодько, Анастасія Коженкова, Яна Дементьєва – академічне веслування;

Олексій Торохтій – важка атлетика;

Юрій Чебан – веслування на байдарках і каное;

Олександр Усик – бокс;

Василь Ломаченко – бокс.

Ігри XXXI Олімпіади (Ріо-де-Жанейро, 5–21 серпня 2016 р.)

Літні Олімпійські ігри 2016 р. – XXXI літні Олімпійські ігри, перші Олімпійські ігри, які проходили в Південній Америці [3].

Перемогу отримали спортсмени США – 121 медаль (46–37–38). Другими були спортсмени Великої Британії – 67 медалей (27–23–17), третіми – Китай (70 медалей (26–18–26)).

Спортсмени України посіли 31-е місце у командному заліку – 11 медалей (2–5–4).

Олімпійськими чемпіонами стали:

Олег Верняєв – спортивна гімнастика;

Юрій Чебан – веслування на байдарках і каное [1].

Ігри Олімпіад

I	1896	Афіни, Греція
II	1900	Париж, Франція
III	1904	Сент-Луїс, США
IV	1908	Лондон, Англія
V	1912	Стокгольм, Швеція
VII	1920	Антверпен, Бельгія
VIII	1924	Париж, Франція
IX	1928	Амстердам, Голландія
X	1932	Лос-Анджелес, США
XI	1936	Берлін, Німеччина
XIV	1948	Лондон, Англія
XV	1952	Гельсінкі, Фінляндія
XVI	1956	Мельбурн, Австралія
XVII	1960	Рим, Італія
XVIII	1964	Токіо, Японія
XIX	1968	Мехіко, Мексика
XX	1972	Мюнхен, ФРГ
XXI	1976	Монреаль, Канада
XXII	1980	Москва, СРСР
XXIII	1984	Лос-Анджелес, США
XXIV	1988	Сеул, Респ. Корея
XXV	1992	Барселона, Іспанія

Ігри XXVI Олімпіади, Атланта (США), 19 липня – 4 серпня 1996 р.

Ігри XXVII Олімпіади, Сідней (Австралія), 15 вересня – 1 жовтня 2000 р.

Ігри XXVIII Олімпіади, Афіни (Греція), 13–29 серпня 2004 р.

Ігри XXIX Олімпіади, Пекін (Китай), 8–24 серпня 2008 р.

Ігри XXX Олімпіади, Лондон (Велика Британія), 27 липня – 12 серпня 2012 р.

Ігри XXXI Олімпіади, Ріо-де-Жанейро (Бразилія), 5–21 серпня 2016 р.

1.5 Загальна структура міжнародної олімпійської системи

Мета вивчення: розглянути загальну структуру міжнародної олімпійської системи.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання): загальна структура міжнародної олімпійської системи

Література:

1. Борисова, О. В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 312 с.
2. Бубка, С. Н. Олімпійський спорт у суспільстві: історія розвитку та сучасний стан / С. Н. Бубка. - К.: Олімп. літ., 2012. - 260 с.
3. Платонов, В.Н. Загальна теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті / Платонов, Ст. н. – К. : Олімпійська література, 1997. - 584 с.
4. Bairner, A. Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives / A. Bairner. – Albany: State University of New York Press, 2001. – P. 135–146.
5. The International Olympic academy a history of an Olympic institution. International Olympic academy. – 2 ed. – Athens, 2011. – 284 p.

Загальна структура міжнародної олімпійської системи

Міжнародна олімпійська система включає в себе: МОК – МСФ – НОК – КА (континентальна асоціація – 5 президентів) – РОК (регіональні олімпійські комітети). Крім того, до олімпійської системи відносяться інші організації, установи, окремі особи і спортсмени.

У відповідності до Хартії МОК можна визнавати різні асоціації, недержавні організації, котрі пов'язані зі спортом і які діють на міжнародному рівні [2; 4].

У структурі МОКу на сучасному етапі зазначаються *два напрями*: діяльність, що пов'язана з Олімпійськими комітетами на всіх рівнях (МОК, НОК, Асоціації НОК, Регіональні ОК – європейська, азіатська, американська, африканська); діяльність на основі спортивних федерацій (МСФ, регіональні СА, сезонних асоціації – літні, зимові види спорту).

Міжнародна олімпійська система є частиною міжнародної організаційної системи. Вона зв'язана з ООН, ЮНЕСКО, що надає змоги своєчасно реагувати на політичні умови, матеріально-технічне забезпечення олімпійського спорту.

МОК – вищий керівний орган олімпійського руху, котрий має всі права на Олімпійських іграх. Утворений на конгресі в Парижі 23 червня 1894 року. МОК – постійно діюча міжнародна недержавна організація у формі асоціації зі статутом юридичної особи, яка утворена не для отримання прибутків [4].

Штаб-квартира МОК з 1915 року розміщується в Лозані на Плас дю Поле – площі палацу. Причиною вибору цього місця було таке. Спочатку, з 1894 р., при утворенні МОКу, існувало правило, у відповідності до якого резиденція МОКу протягом 4-х років повинна знаходитися в столиці чергових Олімпійських ігор. Право на проведення Олімпійських ігор у 1916 році отримала Германія. А в нейтральній Швейцарії проживав давній приятель П. Кубертена Годфрус де Блоне – член МОК з 1898 р., ініціатор швейцарського Олімпійського комітету. Годфрус де Блоне запропонував на час війни розмістити архів МОК у Швейцарії. Потім, коли Президент МОК, як дійсний патріот, пішов на фронт, і як солдат, за його словами, не міг очолювати МОК, протягом декількох місяців ним керував де Блоне. Так штаб-квартира опинилася в Лозані.

У 1916 р. П. де Кубертен відкриває тут Олімпійський інститут і Міжнародне бюро спортивної педагогіки. У 1918 р. він переселяється до Лозани, де живе і працює на віллі «Могє-Рено», котра була надана владою МОКу. У квітні 1918 р. муніципалітет Лозани переселяє штаб-квартиру МОК до замку Шато де Віді. Але ніхто, крім Кубертена, із наступних президентів МОК не знаходився постійно в Лозані. У 1980 році після обрання Президентом Хуана А. Самаранча, він розширив сфери діяльності в цьому місті. Був побудований новий будинок (закінчено у 1986 р.) [2].

Мета і завдання МОК (у відповідності до Олімпійської хартії):

- розвивати і координувати спортивну діяльність;
- здійснювати співробітництво з громадськими і приватними організаціями для служби масовому спорту;
- забезпечити регулярне проведення Олімпійських ігор;
- боротися з лютими формами дискримінації в спорті;
- сприяти підтриманню спортивної етики;
- боротися за дух чесного ведення спортивної боротьби;
- протидіяти політичним і комерційним зловживанням у спорті;
- не допускати виникненню загрози здоров'ю спортсменів.

Членство і комплектування МОК. МОК вибирає членів серед осіб, котрі мають відповідну кваліфікацію, з країн, де існує визнаний НОК. Необхідно володіти офіційною мовою – англійською, французькою.

Звичайно обирається один член від країни, але від країни, де проводяться Олімпійські ігри, – 2 члени. Використовують «зворотний принцип». За положенням обирається особа віком до 75 років: середній вік – 62,7 роки, старше 61 р. – 60 % членів МОК. До складу входять 7 жінок – 6 осіб-учасниць Олімпійських ігор.

У 1994 р. МОК визнавав 195 членів НОК і 31 МСФ. Водночас представників різних країн у МОК лише 79 (40 %) і 7 МСФ (23 %). За професією:

24,2 % – банкіри і комерсанти, 20,5 % – політики, 8,1 % – дипломати (5 монархів, 25 міністрів).

З 89 членів МОК (1994): 30 – президенти НОК, 5 – президенти континентальних асоціацій, 10 – президенти МСФ [2; 4].

Зараз у МОК працюють представники 79 країн (деякі мають двох представників): Азія – 14 (15,7 %), Африка – 15 (18 %), Америка – 17 (19 %), Європа – 38 (42,7 %), Океанія – 4 (4,5 %).

Система обрання членів МОК постійно критикується з боку НОК і МСФ. Є невеликі європейські країни, які мають по два представники і майже не мають спортсменів, водночас як країни з великою спортивною базою не мають жодного представника в комітеті. Відрадом фактом вважається прийняття до МОКу наприкінці 80-х років 7-х жінок (крім принцеси Ліхтенштейну шість жінок є учасницями Олімпійських ігор різних років).

Обов'язки членів МОК [2].

Кожен член МОК зобов'язаний:

- забезпечити представництво МОК у своїй країні;
- працювати у складі комісій МОК;
- допомагати розвитку олімпійського руху в країні;
- слідкувати за реалізацією програми МОК, включаючи «Олімпійську солідарність»;
- не менше разу на рік інформувати Президента МОК про розвиток олімпійського руху у своїй країні та його потребах;
- сповіщати Президента МОК про всі події, які заважали реалізації Олімпійській хартії в країні;
- виконувати доручення МОК, якщо необхідно представляти МОК в іншій країні чи території.

У 1997 р. нараховувалося 114 членів МОК . 48 – Європа, 20 – Азія, 20 – Африка, 21 – Америка, 5 – Австралія і Океанія.

На 107-й сесії МОК його членом став Президент НОК Росії Віталій Смирнов плюс 7 спортсменів, серед яких такі відомі, як: Ю. Титов, В. Борзов (Президент НОК України) та інші. Після 10 років роботи в МОК її члени можуть стати почесними членами МОК (без права голосу), якщо за віком вони вже не можуть працювати.

Основними органами МОКу є сесія, виконком, президія.

Сесія проводиться 1 раз на рік (обирає членів МОК), а в олімпійський рік – двічі.

Виконком складається з Президента, чотирьох віцепрезидентів і 6 членів. Вони слідкують за виконанням Олімпійської хартії, відповідають за фінансову діяльність, рекомендують осіб для обрання членами МОК. Президент обирається на 10 років таємним голосуванням. Повторно – на 9 років. Віцепрезиденти – на 4 роки. На останній сесії переобраний Хуан Антоніо Самаранч на 4 роки (йому вже 79 років), і він є Президентом з 1980 року [4].

МОК проводить також Олімпійські конгреси – 1 раз за вісім років. За 100 років було проведено 12 конгресів:

1. 1894, Париж, статус спортсмена-аматора.
2. 1897, Гавр, гігієна, спортивна педагогіка.
3. 1905, Брюссель, відношення МОК і спортивних федерацій.
4. 1906, Париж, статус верховних органів МОК.
5. 1913, Лозани.
6. 1914, Париж.
7. 1921, Лозани.
8. 1924, Прага, програма, правила ігор.
9. 1930, Берлін.
10. 1973, Варна.
11. 1981, Баден-Баден, аматорство і професіоналізм.
12. 1994, Париж, спорт і політика, економка, майбутнє Олімпійських ігор.

Для вивчення специфіки окремих питань і підготовки рекомендацій виконкому Президент МОК назначає соціальні комісії або робочі групи. На сьогодні в МОК діє 18 комісій (для допуску, культури, нових джерел фінансування, медицини, олімпійської солідарності, програми ігор, преси, радіо і телебачення, спорту для всіх, філателії, фінансів, юридична, оцінювання підготовки до Олімпійських ігор, міжнародної Олімпійської Академії, Олімпійського руху, спортсменів). Є також Рада з нагородження Олімпійським орденом, комісія для антидопінгового контролю, оцінювання умов прийому та розміщення учасників Олімпійських ігор [2; 4].

1.6 Національний олімпійський комітет та Міжнародні спортивні федерації. Організація та проведення Олімпійських ігор

Мета вивчення: розглянути основи діяльності Міжнародних спортивних федерацій та Національного олімпійського комітету.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Міжнародні спортивні федерації та основи їх діяльності.
2. Національний олімпійський комітет та основи його діяльності.
3. Організація та проведення Олімпійських ігор.

Література:

1. Бубка, С. Н. Олімпійський спорт у суспільстві: історія розвитку та сучасний стан/С. Н. Бубка. - К. : Олімп. літ., 2012. - 260 с.
2. Гуськов, С. І. Професійний спорт / Гуськов С. І., Платонов В. Н. - К.: Олімпійська література, 2000. - 285 с.
3. Платонов, В. Н. Енциклопедія олімпійського спорту / Платонов В. Н. - К.: Олімп. літ., 2004. - 116 с.

1. Міжнародні спортивні федерації та основи їх діяльності

За Олімпійською хартією кожна Міжнародна спортивна федерація (МСФ) є самостійною і незалежною. МСФ – позадержавний орган, який керує одним або декількома видами спорту на всесвітньому рівні і включає до свого складу організації, які керують цим видом на національному рівні.

Історично МСФ почали формуватися раніше, ніж МОК (гімнастика – 1881 р., веслування – 1892 р., ковзанярський спорт – 1892 р.). Діяльність їх на міжнародному рівні *вимагала*:

- розробки єдиних правил;
- уніфікації місць змагань та інвентарю;
- розвитку виду спорту в інших країнах;
- підготовки суддівських кадрів;
- упорядкування структури змагань та їх змісту.

До 1912 року Олімпійські ігри проводилися без участі МСФ. У 1914 р. у Парижі МОК зустрівся з представниками МСФ і передав їм право на контроль певними видами спорту, котрі входили до програми Олімпійських ігор [1; 3; 5] .

Зараз нараховується близько 80 МСФ, з яких олімпійськими є: у 1994 р. – 31, у 1997 р. – 36 (6 зимових).

Олімпійська хартія визначила роль МСФ в олімпійському русі. МСФ у межах свого виду спорту *повинні*:

- забезпечити розвиток свого виду спорту;
- сприяти реалізації мети Олімпійської хартії;
- відповідати за керівництво змаганнями на Олімпійських іграх;
- розробляти критерії допуску до Олімпійських ігор;
- забезпечувати технічну допомогу в реалізації програми «Олімпійська солідарність».

У 1967 році створена Асоціація МСФ, а в 1976 – генеральна асоціація, яка об'єднує 75 міжнародних організацій. Це утворення підкреслює незалежність МСФ, можливість самостійного розвитку і співробітництва з іншими міжнародними організаціями [3; 5].

2. Національний олімпійський комітет та основи його діяльності

Національний олімпійський комітет (НОК) є керівним органом олімпійського руху в країні. Без визнання НОК МОК спортсмени країни не можуть брати участі в Олімпійських іграх.

НОК України, утворений у 1991 році, визнаний у 1992 р.

В Олімпійській хартії відмічається, що НОК розвиває і захищає олімпійський рух у своїй країні. *Обов'язки НОК* :

- пропаганда на національному рівні принципів олімпізму;
- відкриття інститутів, розробка навчальних програм з олімпійського руху;
- розвиток спорту вищих досягнень;
- виступи проти дискримінації і насильства у спорті;
- боротьба проти вживання допінгу [3; 5] .

Виключно НОК представляє свою країну на Олімпійських іграх. До складу НОК входять: представники національних спортивних федерацій, спортсмени-олімпійці, члени МОК (якщо такі є).

Держава не може назначати членів НОК, він структурно відокремлений від держави.

На 1 січня 1994 року до МОК офіційно входило 195 НОК. На 1996 р. – 197. Зараз існує 204 НОКів (національних олімпійських комітетів) у рамках олімпійського руху.

НОКи для кращої організації і розвитку видів спорту утворюють континентальні об'єднання: Асоціація європейських національних олімпійських комітетів (АЄНОК), Африки, Азії, Панамериканська, Океанії, – їх 5 президентів представлені у МОК.

Ці організації проводять регіональні ігри, ідея яких виникла ще в древні часи: істмійські ігри, немійські ігри (на честь бога Геракла), піфійські ігри (на честь бога Аполлона). Вони також дбають про розвиток спорту на континенті [5].

3. Організація та проведення Олімпійських ігор

МОК доручає організацію і проведення Олімпійських ігор НОК країни, де знаходиться місто-організатор, а також самому місту-організатору. З цією метою НОК утворює *Організаційний комітет Олімпійських ігор* (ОКОІ), який з моменту свого заснування спілкується безпосередньо з МОК, від якого дістає інструкції. *Організаційний комітет Олімпійських ігор* (ОКОІ) повинен мати статут юридичної особи.

До складу ОКОІ, крім представників влади та інших керівних діячів, обов'язково повинні входити член або члени МОК для країни, президент і генеральний секретар НОК. Не менше одного представника міста-організатора Олімпійських ігор [2; 4].

З моменту утворення і до закінчення ліквідаційного періоду до обов'язків Організаційного комітету Ігор входить проведення усієї його діяльності у відповідності до Олімпійської хартії, а також до погоджень, укладених між МОК, НОК і містом-організатором, і відповідних інструкцій виконкому МОК.

У випадку порушення правил або прийнятих зобов'язань МОК має право лишити місто-організатор, оргкомітет і НОК права організації Олімпійських ігор [2].

ОКОІ несе всі витрати за харчування і розміщення учасників, офіційних осіб та іншого персоналу команд НОК в олімпійському селищі, а також витрати на місцевий транспорт і доставку спортсменів до місць змагань.

У період проведення Олімпійських ігор багато МСФ проводять свої конгреси. У цих випадках на їх прохання ОКОІ повинен забезпечити МСФ приміщенням і необхідними технічними засобами.

Відповідно до п.44 Олімпійської хартії ОКОІ розробляє програму культурних заходів. Культурна програма повинна охоплювати весь період функціонування олімпійського селища.

Як правило, ОКОІ включали до програми Ігор показові змагання з двох видів спорту. Але МОК прийняв рішення, починаючи з 1996 року, не проводити показові змагання [4].

ОКОІ може організувати передолімпійські змагання у відповідності до затвердженої виконкомом МОК формули – з метою перевірки спортивних споруд, які використовуються для Ігор. Що стосується графіка і щоденного розкладу змагань, то остаточне рішення приймає виконком МОК з врахуванням побажань МСФ.

Правом на продаж телетрансляції Олімпійських ігор володіє МОК.

Будь-який талісман, створений для Олімпійських ігор, повинен розглядатися як олімпійська емблема, дизайн якої Оргкомітет повинен надати до виконкому МОК для затвердження.

Програми церемоній відкриття і закриття Олімпійських ігор розробляє Оргкомітет Ігор і надає їх для затвердження до виконкому МОК.

Таким чином, більшість повноважень Оргкомітету Ігор знаходиться під контролем МОК.

Кожна МСФ відповідає за технічний контроль і керівництво своїм видом спорту, усе обладнання і інвентар повинні відповідати її правилам.

МСФ відповідає за порядок проведення всіх змагань у своєму виді спорту, призначає арбітрів, суддів, хронометристів, апеляційне журі.

Тільки МСФ має права і обов'язки установлювати технічні правила зі своїх видів спорту, дисциплін і видів змагань.

МСФ разом з *Організаційним комітетом Олімпійських ігор* (ОКОІ) готують і подають до виконкому МОК на затвердження розклад змагань з конкретного виду спорту.

МСФ вносить до виконкому МОК для ухвалення пропозиції щодо програми Олімпійських ігор зі свого виду спорту за кількістю учасників змагань, системи відбіркових змагань, відбору спортсменів, проходження допінг-контролю та інше [2; 4].

Під час проведення олімпійських змагань МОК, НОК, МСФ, ОКОІ доводиться вирішувати багато часткових питань, пов'язаних з проведенням Олімпійських ігор: допуск учасників, громадянство учасників,

дотримання медичного кодексу, подачі заяв, освітлення Ігор засобами масової інформації та ін.

Усі ці питання вирішуються у відповідності до порядку, розробленого МОК і викладеного в Олімпійській хартії.

Щоб конкретніше уявити коло проблем, які необхідно вирішити Організаційному комітету Ігор, розглянемо основні напрями діяльності Оргкомітету Ігор XXV Олімпіади 1992 р., яка була проведена у Барселоні (Іспанія).

1.7 Міжнародний олімпійський комітет та Олімпійські ігри

Мета вивчення: розглянути роль Міжнародного олімпійського комітету в олімпійському спорті.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Керівництво Міжнародного олімпійського комітету та його роль у розвитку олімпійського спорту.
2. Основні статті статуту Олімпійських ігор.

Література:

1. Борисова, О.В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова. - К. : Центр навчальної літератури, 2011. - 312 с.
2. Бубка, С.Н. Олімпійський спорт у суспільстві: історія розвитку та сучасний стан/С. Н Бубка. - До. : Олімп. літ., 2012. - 260 с.
3. Матвеев, С. Ф. Олімпійська освіта – пріоритетне напрямки діяльності Олімпійської академії України / Матвеев С. Ф., Радченко Л. О., Щербашин Я. З. //Олімп. спорт та спорт для всіх: IX Міжнар. наук. конгр.: тези дод. - К. : Олімп. л-ра, 2005. - 22 с.
4. Платонов, В.Н. Енциклопедія олімпійського спорту / Платонов В. Н. - К. : Олімп. літ., 2004. - 116 с.

1. Керівництво Міжнародного олімпійського комітету та його роль у розвитку олімпійського спорту

Президенти МОК:

Деметріус Вікелас (1894–1896);

П'єр де Кубертен (1896–1925);

Анрі де Байє-Латур (1925–1942);
Юханнес Зігфрід Едстрем (1942–1952);
Ейвері Брендедж (1952–1972);
Майкл Моріс Кілланін (1972–1980);
Хуан Антоніо Самаранч (1980–2001);
Жак Рогге (2001–2013);
Томас Бах (з 2013 р.).

Розвиток сучасного олімпійського спорту значною мірою визначався поглядами і практичною діяльністю президентів МОК. Існує багато доказів тому, що планомірний розвиток олімпійського руху, його стабільність і авторитет обумовлені тим, що президентами МОК були видатні, авторитетні діячі, з високими громадянськими і професійними якостями і відчуттям відповідальності за долю олімпійського спорту [2; 4].

Розглянемо погляди і основні аспекти діяльності президентів МОК.

Деметріус Вікелас (1894–1896)

У 1894 році Вікелас брав участь у роботі I Міжнародного спортивного конгресу в Парижі, який приймав рішення про організацію сучасних Олімпійських ігор. При обговоренні цього питання він висунув і виборів пропозицію про проведення I Олімпійських ігор у 1896 році в Афінах. Згідно з Олімпійською хартією, прийнятій на цьому конгресі, президент МОК повинен представляти країну-організатора чергових Олімпійських ігор. На цьому ж конгресі Д. Вікелас був обраний першим президентом МОК (у віці 59 років) [2].

Перші Олімпійські ігри, які були проведені в Греції, мали великий успіх, і греки хотіли прийняти закон про постійне проведення Олімпійських ігор у них. Але МОК був рішуче проти цього – Олімпіади повинні бути демократичними і міжнародними.

У процесі підготовки Олімпійських ігор в Афінах Д. Вікелас подолав величезні труднощі економічного і політичного характеру. Значною мірою завдяки його діяльності були успішно проведені перші Олімпійські ігри. Після закінчення Олімпійських ігор Д. Вікелас передав пост президента П. де Кубертену, а сам зайнявся літературною діяльністю. Помер у 1908 р.

П'єр де Кубертен (1896–1925)

Барон П'єр де Кубертен був відомим діячем у сфері літератури, історії, педагогіки, соціології. Але найбільшу популярність він отримав як ініціатор відродження сучасних Олімпійських ігор і президент МОК.

У 1894 році на I Міжнародному спортивному конгресі, скликаному за його ініціативою, представники 12 країн прийняли його пропозицію про регулярне проведення з 1896 року Олімпійських ігор, створення МОК, затвердження Олімпійської хартії – збірки основних правил і положень олімпійського руху [2; 4].

Другі Олімпійські ігри були проведені в Парижі у 1900 році, президентом МОК став француз П. де Кубертен. Наступні ігри планували провести

у США, тому на посаду президента МОК планувався американець, професор У.М. Слоен. Однак він відмовився і вніс пропозицію, щоб президентом залишився Кубертен, як засновник олімпійського руху. Кубертен був переобраний, а положення про обрання нового президента кожні 4 роки відмінили.

Кубертен зіграв важливу роль у становленні сучасного олімпійського руху (ОР) і брав безпосередню участь у підготовці і проведенні Олімпійських ігор 1896–1924 рр. [4].

У 1912 році Кубертену була присуджена золота медаль за вірш «Ода спорту», у якому відображені його погляди на Олімпійський спорт, його ідеали і функції. Вірш складається з 9 частин:

1. О спорт! Ти – насолодження!
2. О спорт! Ти – творець!
3. О спорт! Ти – справедливість!
4. О спорт! Ти – виклик!
5. О спорт! Ти – благородство!
6. О спорт! Ти – радість!
7. О спорт! Ти – плодотворність!
8. О спорт! Ти – прогрес!
9. О спорт! Ти – мир!

У 1914 році на Паризькому конгресі МОК був прийнятий, запропонований Кубертенем, *прапор* і *емблема* Олімпійських ігор – п'ять переплечених кілець (синє, жовте, зелене, червоне і чорне) на білому кольорі полотна, вірець яких він знайшов у давньогрецькому місті Дельфа. Зараз цей прапор (1914 року) знаходиться в Олімпійському музеї в Лозані [2].

Олімпізм Кубертена був пов'язаний з найвищими ідеалами християнської та інших релігій. Він вважав, що олімпізм є унікальним засобом у прагненні покращити людство, вдосконалити закони суспільного життя. Він казав: «...з усіх видів інтернаціоналізму, які проявляються на нашій планеті, я проголошую олімпізм найефективнішим. Він скерований на зміцнення миру, робить древнє і вроджене почуття агресивності більш благородним і великодушним».

Кубертен був першим педагогом, який конкретно висловився про виховну роль олімпізму. Як педагог він вважав головним засобом досягнення миру виховання високих моральних якостей особистості. Він писав: «Олімпізм – не система, а стан духу. Він може мати безліч видів вираження, і ніяка окрема раса або епоха не можуть утверджувати про встановлення монополії на нього».

З 1918 року Кубертен переїхав жити до Швейцарії. У 1925 році він офіційно відмовився бути президентом МОК і подав у відставку.

Помер він у 1937 році (у віці 74 роки), похований у Лозані. А серце, за його бажанням, було поховано в Олімпії [2; 4].

Анрі де Байє-Латур (1925–1942)

Граф Анрі де Байє-Латур активно займався спортом, на початку ХХ століття був дипломатичним представником Бельгії у Нідерландах.

У 1903 році був обраний членом МОК, у 1905 році провів у Брюсселі Олімпійський конгрес, у 1906 році організував НОК Бельгії, активно виступав за організацію Олімпійських ігор у 1920 році в Антверпені і був активним учасником їх підготовки і проведення [2].

У 1925 році, після відставки Кубертена і за його значною допомогою президентом МОК став Латур, який керував цією організацією 17 років. Він помер у 1942 році від інфаркту, причиною якого стала окупація Бельгії фашистською Німеччиною, якій він до того симпатизував, а син став солдатом «Вільної бельгійської армії».

Західні спеціалісти позитивно оцінюють його внесок у справу подальшого розвитку олімпійського спорту. Але окремі історики ставлять йому в провину проведення Олімпійських ігор у 1936 р. у Берліні. Водночас він не дав згоди, щоб Гітлер виходив до п'єдесталу нагородження для поздоровлення німецьких спортсменів – олімпійських чемпіонів.

У 1936 році в Лондоні проходила остання передвоєнна сесія МОК. На ній Латур виступив останній раз у ролі президента і підтвердив бажання чітко дотримуватися законів олімпійського руху, розроблених П. де Кубертенем [2; 4].

Юханнес Зігфрід Едстрем (1942–1952)

Юханнес Зігфрід Едстрем – видатний діяч спортивного і олімпійського руху, народився у 1670 році у Гетеборгу. У студентські роки був рекордсменом Швеції у спринтерському бігу. На початку ХХ ст. став одним з керівників шведського спортивного руху. Активно брав участь у підготовці й проведенні Олімпійських ігор 1912 року у Стокгольмі. За його ініціативою у 1912 році була заснована Міжнародна аматорська легкоатлетична федерація (МАЛФ), президентом якої він був у період 1912–1946 р.р. З 1920 р. – член МОК, з 1921 р. – член виконкому МОК, з 1931 р. – віцепрезидент МОК. Після смерті Байє-Латура він виконував обов'язки президента, а у 1946 році був обраний на цю посаду (у віці 76 років!).

Уся діяльність Едстрема була пройнята бажанням зміцнення ОР, використання його як фактора взаєморозуміння і співробітництва між народами. Запрошуючи молодь усього світу на змагання Олімпіади 1952 року, він казав: «Молоді люди, які змагаються сьогодні, зможуть завтра стати керівниками держав... набутий ними досвід у міжнародних спортивних відношеннях може стати ідеальною основою для трансформації у дружні відносини між країнами всього світу» [2].

У 1952 році Едстрем передав пост президента МОК Ейвері Брендеджу. Помер Едстрем у 1964 році у віці 94 років.

Ейвері Брендедж (1952–1972)

Ейвері Брендедж народився у 1887 році в м. Детройт (США). За фахом інженер-будівельник, був власником великої будівельної фірми.

У студентські роки активно займався спортом. Був учасником Олімпійських ігор 1912 року у Стокгольмі (5-е місце у л'а, п'ятиборстві). Чемпіон

США кількох років у багатоборстві. У 1928–1934 рр. був президентом Аматорського спортивного союзу США, у 1930–1952 рр. – віцепрезидентом ІААФ, у 1928–1952 рр. – президентом НОК США.

За пропозицією Юханнес Зігфріда Едстрема Ейвері Брендедж був обраний членом МОК у 1936 р. У 1946 році він став першим віцепрезидентом МОК. У 1952 році за підтримки Едстрема, після декількох раундів голосування, Брендедж був обраний президентом МОК. Суперниками у нього були представники Франції, Італії, Іспанії [4].

Брендедж очолював МОК протягом 20 років і багато зробив для зміцнення авторитету і розвитку ОС. Але він запам'ятовувався і як людина з ідеалістичними, консервативними поглядами. Він фанатично боровся за збереження статусу «аматорства» в ОС, незважаючи на наявність явних протиріч у цьому питанні в реальному житті. Він догматично наслідував правилам і законам МОК, ідеалам Кубертена.

Він активно боровся за незалежність спорту від політики, хоча і розумів, що жодна національна організація не в змозі активно протидіяти уряду, якщо він захоче взяти у свої руки контроль над спортом, а також використовувати спорт у якості політичного інструменту.

Помер Е. Брендедж у 1985 році у віці 96 років [2; 4].

Майкл Моріс Кілланін (1972–1980)

Майкл Моріс Кілланін (Ірландець, лорд, католик, ліберал) займався боксом, веслуванням, а також був хорошим наїзником. Працював кореспондентом лондонської газети «Дейлі експрес», військовим кореспондентом в Азії, політичним оглядачем центральних газет. У роки війни – офіцер британських збройних сил. Після війни займав адміністративні пости в різних промислових компаніях [2].

У 1950 році обраний президентом НОК Ірландії, з 1952 року – член МОК, з 1961 р. – член виконкому, з 1968 р. – віцепрезидент і з 1972 по 1980 рік – президент МОК.

Велику роль Кілланін зіграв у налагодженні відношень між МОК і НОК та МСФ, у проведенні XI Олімпійського конгресу 1973 р. у Варні, проведенні Олімпійських ігор 1980 р. у Москві.

Кілланін безуспішно намагався зменшити політичний ажіотаж навколо Олімпійських ігор шляхом реорганізації проведення Ігор, розповсюдження олімпійських змагань на всі континенти і на довготривалий термін. Він намагався створити рівні можливості для всіх, хто прагнув досягнути високих спортивних результатів – стояти на п'єдесталі пошани Олімпійських ігор. Цей період відзначився демократизацією МОК, вирішенням проблем допуску Китаю, КНДР. НДР до участі в Олімпійських іграх, обрання їх представників у члени МОК.

Позитивним напрямом роботи Кілланіна була реалізація підтримки спортивного руху в країнах, що розвиваються. Програма «Солідарність» працювала на чолі з М. М. Кілланіном [4].

Хуан Антоніо Самаранч (1980–2001)

Народився у 1920 році. Підйом до вершин олімпійської ієрархії почався на рубежі 40–50 років, коли він став радником зі спорту в муніципалітеті Барселони, а потім президентом Національної федерації катання на роликових ковзанах. Він був серед членів організаторів II Середньоморських ігор 1955 року в Барселоні, керівником іспанської делегації на зимових Олімпійських іграх 1966 р. у Кортіна д'Ампеццо, Олімпійських іграх 1960 р. у Римі і 1964 р. у Токіо [2; 4].

У 47 років Самаранч став на чолі Вищої ради спорту Іспанії, а потім і президентом НОК країни. Пізніше ви обіймав пост президента парламенту провінції Каталонія.

У 1966 році Самаранч стає членом МОК, завдяки Брендеджу, який хотів його бачити на чолі МОК. Був шефом протоколу МОК і головою комісії МОК зі справ преси. У 1974–1978 рр. обіймав посаду віцепрезидента МОК. Три роки працював послом Іспанії в СРСР [2].

У 1980 році на 83-й сесії МОК, під час обрання президента, Самаранч отримав перемогу у першому турі над канадцем Джеймсом Уфрелом, швейцарцем Марком Ходлером та німцем Віллі Дауме.

На початку своєї діяльності Самаранч вжив деяких кардинальних заходів щодо укріплення позиції МОК, розширення його зв'язків з іншими організаціями, які відповідають за розвиток спорту, підвищення стабільності і авторитету ОР.

Хуан Антоніо Самаранча склав свою концепцію діяльності МОК, в основу якій поклав такі *основні принципи* :

- *сумісна робота і тісне взаємоспівробітництво всіх учасників міжнародного ОР – представників МОК, НОК і МСФ;*

- *признання незалежності, а також забезпечення представництва кожної зі складових частин ОР – МОК, НОК і МСФ на Олімпійських іграх та інших міжнародних змаганнях;*

- *приведення правил МОК у відповідність до вимог сучасного світу;*
- *розширення процесу комерціалізації ОР;*
- *врахування нового статусу спортсмена в ОС, перегляд відношення до професіоналізму з тим, щоб підвищити спортивний рівень Олімпійських ігор і змінити співвідношення сил між країнами Сходу і Заходу;*

- *розповсюдження і визнання інших форм спортивної практики – спорту для всіх, масового спорту, спорту для інвалідів;*

- *об'єднання спорту і олімпізму з іншими сферами людської діяльності;*

- *визначення чіткої позиції у відношенні до апартеїду в спорті;*

- *посилення боротьби з допінгом;*

- *розвиток олімпійської солідарності;*

- *розвиток співробітництва з усіма урядами і неурядовими організаціями, які зацікавлені у розвитку спорту* [2; 4].

Велику увагу Самаранч приділяє нормалізації відношень МОК з засобами масової інформації. У результаті відношення преси, радіо, телебачення стало більш об'єктивним, різнобічним, поважним і доброзичливим.

Самаранч мав дивовижну здібність, дипломатичні уміння і відчуття того, як свої ідеї перетворити в життя. Він проявляє величезну працездатність, настирливість і гнучкість у реалізації ідей. Ці якості визначають успіх діяльності Самаранча при вирішенні стратегічних питань розвитку ОР.

Уміла політика президента МОК зробила ОР значно більш стабільним, монолітним і авторитетним. Це дозволило з великим успіхом провести Олімпійські ігри 1988 р. у Сеулі, хоча політичні обставини були досить напруженими.

Самаранч ще активніше почав співпрацювати з міжнародними організаціями, особливо з ООН, яка на своїй 48-й сесії прийняла рішення оголосити 1994 рік Міжнародним роком спорту і олімпійського ідеалу.

Розширилися і зміцнилися зв'язки з такими міжнародними організаціями, як: ЮНЕСКО, Всесвітня організація охорони здоров'я, Дитячий фонд ООН, Комісія ООН у справах біженців та ін. Стали тіснішими стосунки і зв'язки спорту з культурою, мистецтвом, охороною навколишнього середовища, запобігання військовим конфліктам [4].

Жак Рогге (2001–2013)

Жак Рогге народився 2 травня 1942 року в Генті. Відомий яхтсмен. Брав участь у змаганнях з парусного спорту на Олімпіадах 1968, 1972 і 1976 років. Дворазовий чемпіон світу. Зіграв десять матчів за збірну Бельгії з регбі. Професія – хірург-ортопед, фахівець зі спортивної медицини. Володів голландською, французькою, англійською, німецькою та іспанською мовами. З 1989 року очолював Асоціацію європейських комітетів. З 1991 року – член МОК, з 1998 р. – член виконкому МОК. Брав участь у підготовці Олімпіад 1976 і 1988 років, літніх – 1980, 1984 і 1988 рр. Шеф-координатор Олімпійських ігор 2000 року в Сіднеї і 2004 року – в Афінах [2; 4].

Томас Бах (з 2013 року)

Томас Бах (нім. Thomas Bach, нар. 29 грудня 1953) – німецький фехтувальник, олімпійський чемпіон, чемпіон світу, спортивний функціонер. За фахом – юрист. Вільно розмовляє французькою, англійською і іспанською мовами.

У 1996–2000 роках – член виконкому МОК, у 2000–2004 роках – віцепрезидент МОК, знову був обраний на посаду віцепрезидента в 2006 р.

У Німеччині в травні 2006 року за активною участю Баха сталося об'єднання Німецького спортивного союзу і Національного олімпійського комітету Німеччини в Олімпійську спортивну конфедерацію Німеччини, яка поєднувала в собі функції міністерства спорту і Олімпійського комітету. До нової організації увійшли близько 90 тис. спортивних клубів з 27 млн членів (майже третина населення Німеччини).

До вересня 2013 р. очолював юридичну комісію МОК і комісію «Спорт і право». Баха було обрано президентом Міжнародного олімпійського комітету на 8-річний термін на 125-й сесії МОК 10 вересня 2013 року

Майбутнє олімпійського руху, на думку Жака Рогге, має бути більш консолідованим. На його думку основні проблеми спорту сьогодні – це допінг, корупція і насильство [2].

2. Основні статті прибутків Олімпійських ігор

Основні статті прибутків Олімпійських ігор на прикладі XXV Олімпійських ігор у Барселоні.

Оргкомітетом Олімпійських ігор було зазначено 35 основних напрямів діяльності. Які, у свою чергу, були поділені на 300 більш дрібних проєктів, спрямованих на організацію урочистих церемоній відкриття й закриття Ігор, будівництво олімпійських об'єктів, забезпечення безпеки учасників і гостей Олімпіади, кредитування різних програм, вдосконалення інфраструктури та ін. [1; 3].

Оргкомітет встановив витратну частину бюджету в сумі 106,721 млн песет.

За даними Оргкомітету основні витрати були пов'язані з будівництвом і реконструкцією спортивних споруд, де проходили змагання за олімпійською програмою, адміністративні потреби і будівництво олімпійського селища. Що стосується доходної частини бюджету, то основними статтями прибутків Ігор були продаж телевізійних прав, спонсорські погодження і проведення різних лотерей [1].

Олімпіада у Барселоні викликала чималий інтерес у представників великого бізнесу. Серед 12 найкрупніших міжнародних компаній, які взяли участь у програмі олімпійського маркетингу ТОП-2, були:

- «Бауш енд Лом» (США) – світовий лідер у виготовленні оптики;
- «Бразер» (Японія) – забезпечила прес-центр Ігор-2000 друкарськими машинками, які були адаптовані для роботи на 20 мовах;
- «Кока-кола» – найстаріший олімпійський спонсор;
- «Експрес Мейл Сервіс» – компанія прискореної доставки пошти;
- «Істман Кодак» – забезпечила Оргкомітет і прес-центр проявним обладнанням для фотокореспондентів, акредитованих у Барселоні;
- «Марс» (США) – офіційний постачальник Оргкомітету продуктів харчування;
- «Панасонік» (Японія) – надала у розпорядження Оргкомітету відеотехніку;
- «Філіпс» (Голандія) – надала Оргкомітету аудіовізуальне і світлове обладнання, пересувні телекомунікаційні системи, включаючи сотні телемоніторів, установила на олімпійських аренах Барселони широкоформатні світлові табло, які були одночасно екраном, що висвітлював хід змагань;
- «Ріко» (Японія) – офіційний постачальник на Ігри-92 факсимільних апаратів;

- «ЗМ» (США) – покриття бігових доріжок і тенісних кортів, комп'ютери і звукозаписувальне обладнання;
- «Віза Інтернейшел» – світовий лідер у системі міжнародних розрахунків за допомогою кредитних карток – контролювала усі фінансові операції [3].

Серед іспанських спонсорів слід зазначити національну залізничну компанію РЕНФЕ, яка забезпечила безкоштовний проїзд для учасників Ігор між усіма олімпійськими об'єктами.

Ігри в Барселоні і засоби масової інформації

За організацію інформаційного забезпечення Олімпіади відповідала телерадіомовна організація (РТО-92). Уперше в історії Олімпіад Барселонські ігри спромоглися побачити на своїх телеекранах близько 3,5 млрд осіб. Для порівняння: за Олімпійськими іграми в Римі, коли вперше було використано телебачення, спостерігали 400 млн телеглядачів з 21 європейської країни.

Передача олімпійських трансляцій здійснювалася 45 супутниковими каналами зв'язку, що на 80 % перевищувало можливості Сеулу (1988). Більшість каналів було закуплено телекомпаніями США і Японії [5].

У Барселоні було акредитовано близько 4 500 журналістів, від Європи квота становила 1 850 журналістів. Американський континент представляли 1 195 ос., Азію – 496, Африку – 119, Австралію і Океанію – 90.

Загальна площа головного прес-центру – 51 150 м². Тут одночасно могли працювати 11 тисяч журналістів.

Основні статті прибутків Ігор-92 показано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Основні статті прибутків Ігор-92 у Барселоні

Найменування статті	Доход, долари	Процент
Телевізійні права	355 069 167	33,7
Спонсорські послуги	291 512 500	27,2
Лотерея	147 333 333	13,7
Державні субсидії	95 000 000	8,9
Продаж білетів	58 433 333	5,4
Продаж пам'ятних монет	41 666 667	3,9
Ліцензійні послуги	22 599 167	2,1
Оплату сервісу	20 833 333	1,9
Розміщення у готелях	15 891 667	1,5
Марки з олімпійською символікою	7 916 677	0,7
Пам'ятні медалі	1 541 677	0,4
Інші послуги	15 000 000	1,4
Разом	1 072 797 501	100

1.8 Олімпійський спорт в Україні та Олімпійські ігри

Мета вивчення: розглянути хронологію розвитку олімпійського спорту в Україні.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Олімпійський спорт в Україні до 1992 р.
2. Сучасний стан олімпійського спорту в Україні.
3. Спортсмени України в іграх Олімпіад (після 1952 р.)

Література:

1. Борисова, О.В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова. - К. : Центр навчальної літератури, 2011. - 312 с.
2. Бубка, С.Н. Олімпійський спорт у суспільстві: історія розвитку та сучасний стан/С. Н Бубка. - До. : Олімп. літ., 2012. - 260 с.
3. Матвеев, С. Ф. Олімпійська освіта – пріоритетне напрямок діяльності Олімпійської академії України / Матвеев С. Ф., Радченко Л. О., Щербашин Я. З. //Олімп. спорт та спорт для всіх: IX Міжнар. наук. конгр.: тези дод. - К. : Олімп. л-ра, 2005. - 22 с.
4. Платонов, В.Н. Енциклопедія олімпійського спорту / Платонов В. Н. - К. : Олімп. літ., 2004. - 116 с.

1. Олімпійський спорт в Україні до 1992 р.

До 1992 року, коли МОК був визнаний НОК України як самостійної незалежної держави, олімпійський спорт України був складовою частиною олімпійського руху Росії (до 1917 р.), а в подальшому – колишнього СРСР. Це й визначало розвиток українського олімпійського спорту протягом майже цілого століття [2; 4].

Важливим етапом розвитку спорту в Україні став 1913 рік, коли був утворений Київський олімпійський комітет під керівництвом А. К. Анохіна, і в Києві був побудований стадіон. На той час в Україні не було жодної капітальної спортивної споруди. У ці роки в Україні нараховувалося близько 200 різних спортивних колективів, у яких займалося спортом майже 8 тис. осіб.

Після Жовтневої революції 1917 року спортивне життя в Україні активізувалося. Почали будуватися спортивні споруди, створюватися нові

спортивні організації, зросла кількість людей, що займалися спортом.

У 1923 році в Харкові *пройшла I Всеукраїнська спартакіада*, у якій взяло участь близько 300 спортсменів з 8 губерній.

На IV Всеукраїнській спартакіаді, яка проводилася у 1927 році, на старті різних змагань уже вийшло понад 20 тисяч осіб. Уперше в змаганнях взяли участь сільські колективи, а також спортсмени Німеччини і Чехословаччини [2].

Майстерність спортсменів України була показана на I Всесоюзній спартакіаді у 1928 році, де українські спортсмени стали переможцями у багатьох видах спорту – гімнастиці, волейболі, гандболі, баскетболі, водному поло та ін.

Тридцять років стали періодом бурхливого розвитку українського спорту. У 1930 році було відкрито у Харкові Державний інститут фізичної культури України (ДІФКУ). П'ять технікумів фізичної культури працювали в Києві, Дніпропетровську, Одесі, Луганську й Артемівську. У 1931 році в Харкові було відкрито науково-дослідний інститут фізичної культури, а в 1935 р. при ДІФКУ була створена вища школа тренерів [4].

В Україні виросла велика група спортсменів вищої кваліфікації. Наприклад, у 1935 році В. Титов встановив два світових рекорди з кульової стрільби. Важкоатлет Г. Попов, застосовуючи науково обґрунтовану систему підготовки, протягом трьох років (1938–1940) встановив 126 рекордів СРСР, 79 з яких перевищували світові.

На жаль, спортсмени України майже не мали змоги брати участь у змаганнях за кордоном. Але ті можливості, що мали місце, використовувалися досить пристойно. Так на III Олімпіаді робочих-спортсменів в Антверпені у 1937 році гімнасти М. Дмитрієв, О. Бокова, Т. Деміденко, А. Зайцева, легкоатлетка З. Синицька, важкоатлети Г. Попов, М. Касьяник, Я. Куценко та інші спортсмени виступили дуже успішно.

Інтенсивно розвивалася база для занять спортом. У 1940 році в Україні було вже 610 стадіонів і комплексних спортивних майданчиків, понад 2,5 тисяч футбольних полів, близько 1,5 тисячі спортивних залів, майже 15 тисяч ігрових майданчиків [4].

Принципово новий етап розвитку спорту вищих досягнень почався в Україні після визнання МОК Олімпійського комітету СРСР і прийняття рішення про участь у XV Олімпійських іграх у Гельсінкі.

Спортивні організації, тренери і спортсмени України включилися до олімпійської підготовки. Незважаючи на відсутність досвіду участі в міжнародних змаганнях, спортсмени України чудово виступили на XV Олімпійських іграх (10 золотих, 9 срібних і 1 бронзова медаль).

Належний вигляд мали спортсмени України і на Олімпійських іграх у 50–60 роках. Кожна четверта золота медаль була українською. У цей період в Україні була вихована плеяда видатних спортсменів сучасного олімпійського руху: гімнасти В. Чукарін, Л. Латиніна, Б. Шахлін; легкоатлети В. Голубничий, В. Крепкіна, важкоатлет Л. Жаботинський, плавчиня Г. Прозуменщикова, веслувальник А. Шапаренко.

Такі результати були відображенням добре відпрацьованої *системи підготовки в Україні спортсменів вищої кваліфікації*. Основними елементами цієї системи були :

- *підтримання держави про розвиток фізичного виховання, дитячо-юнацького спорту і спорту вищих досягнень;*

- *наявність організаційно-методичної системи масового спорту і спорту вищих досягнень;*

- *широка мережа спортивних споруд, колективів фізкультури, дитячих спортивних шкіл та інших організацій, зайнятих підготовкою спортсменів;*

- *популярність спорту серед населення України, особливо у дітей і молоді, здорова соціальна атмосфера навколо спорту вищих досягнень;*

- *ефективна система підготовки тренерів і організаторів спорту в інститутах і технікумах фізичної культури;*

- *високий рівень розвитку спортивної науки, перш за все теорії і методики спортивного тренування і спортивної фізіології [2; 4].*

Після поразки на іграх XIX Олімпіади в Мехіко (1968) в Україні була значно модифікована система організації підготовки спортсменів, інтенсифікувалося будівництво сучасних спортивних споруд, збільшилося фінансування олімпійського спорту, почали створюватися сучасні центри олімпійської підготовки. Велика увага приділялася підготовці спортивного резерву, централізації підготовки збірних команд, суттєво була вдосконалена методика підготовки, значно зросли тренувальні й змагальні навантаження.

З'явилося нове покоління видатних спортсменів в Україні, про що свідчать виступи українських спортсменів на Іграх в Сеулі (XXII Олімпійські ігри, 1988) і в Барселоні (1992).

Досягнення спортсменів України в ці роки були обумовлені в першу чергу інтенсивним розвитком сучасної бази для занять спортом. Комплексні центри олімпійської підготовки включали не тільки стадіони, басейни, зали та інші споруди, але і місця для проживання, харчування, навчання, відпочинку, відновлення та інше [4].

Аналізуючи рівень розвитку олімпійського спорту в Україні в останні десятиріччя, слід ззначити, що основні досягнення були в літніх видах спорту – у легкій атлетиці, гімнастиці, фехтуванні, різних видах боротьби, гандболі, футболі та інших.

Що стосується зимових видів спорту, то тут внесок спортсменів України у складах збірних команд СРСР не був суттєвим. На різних зимових Олімпійських іграх від України брало участь по декілька спортсменів.

2. Сучасний стан олімпійського спорту в Україні

Після визнання МОКом НОК України у 1992 році олімпійський рух в Україні став самостійним і відразу зіштовхнувся з великою кількістю складних проблем:

- докорінна перебудова суспільства;
- тяжка економічна криза;
- політична нестабільність, відсутність структур керування олімпійським спортом;
- відсутність представництва в міжнародних структурах;
- відсутність кваліфікованих суддів з олімпійських видів спорту;
- відсутність досвідчених тренерів збірних олімпійських команд;
- відсутність достатньої фінансової бази спорту вищих досягнень;
- відсутність серйозної підтримки з боку держави [3].

Слід зазначити, що до 1992 року вся робота з підготовки збірних олімпійських команд здійснювалася на 90 % московськими фахівцями. Виключення складали окремі видатні тренери України, які мали великий досвід роботи в якості головних і старших тренерів збірних олімпійських команд.

Саме силами цих фахівців уже до кінця 1992 року була розроблена концепція підготовки спортсменів України до XVII зимових Олімпійських ігор 1994 р. у Ліллекхаммері і до ігор XXVI Олімпіади 1996 р. в Атланті.

Основна увага була концентрована на таких принципах:

- органічний взаємозв'язок усіх компонентів підготовки спортсменів до Олімпійських ігор – організаційних, матеріально-технічних, науково-методичних та ін.;
- спрямованість усієї системи олімпійського спорту на демонстрацію найвищого, максимально можливого для кожного спортсмена результату на Олімпійських іграх;
- визначення елітної групи спортсменів вищої кваліфікації, здатних досягти результатів, необхідних для успішного виступу на Олімпійських іграх і створення цій групі усіх необхідних умов, подібних закордонним конкурентам [1].

У концепції також були зазначені пріоритетні завдання у сфері загальної стратегічної підготовки, в її організації і матеріально-технічному забезпеченні, плануванні підготовки, системі відбору кандидатів до збірних команд і до стартових складів, у науково-методичному, медико-біологічному та інформаційному забезпеченні підготовки спортсменів і команд, у підготовці кадрів спеціалістів і підвищення їх кваліфікації.

Велику організаційну роботу в стислі терміни здійснив НОК, який очолював дворазовий олімпійський чемпіон Валерій Борзов.

3 Спортсмени України в іграх Олімпіад (після 1952 р.)

Ігри XV Олімпіади (Гельсінкі, 1952 р.)

25 представників України здобули 10 золотих, 9 срібних та 1 бронзову нагороду.

Гімнаст зі Львова Віктор Чукарін став володарем золотої медалі абсолютного чемпіона та золотих медалей у вправах на коні, стрибках і у командному заліку. У вправах на брусах і кільцях він завоював срібні медалі.

Львів'янин Дмитро Леонкін отримав золоту медаль за командну першість і бронзову за вправи на кільцях.

Харків'янка Марія Гороховська виграла золоту медаль абсолютної чемпіонки і чотири срібні медалі у всіх видах гімнастичного багатоборства. Киянка Ніна Бочарова посіла друге місце у багатоборстві і перше у вправах на колоді. На золоту сходинку олімпійського п'єдесталу піднявся борець класичного стилю – спортсмен із Запоріжжя – Яків Пункін. Таким чином, майже весь здобуток олімпійських медалей Україні принесли гімнасти [3].

Ігри XVI Олімпіади (Мельбурн, 1956 р.)

34 спортсмени України (14 золотих, 4 срібних і 11 бронзових нагород). Ці Ігри відкрили світу одну з найталановитіших спортсменок сучасності – Ларису Латиніну. Латиніна виступала на XVI, XVII і XVIII Олімпійських іграх. На перших двох вона стала олімпійською чемпіонкою у багатоборстві, на всіх трьох – чемпіонкою у вільних вправах, один раз – в опорному стрибку. Ця видатна спортсменка є володарем 18 олімпійських медалей – рекорд для спортсменів сучасності.

У Мельбурні першу золоту медаль у вправах на коні отримав київський гімнаст Борис Шахлін. Латиніна, Шахлін, Чукарин, а також киянин Юрій Титов та донеччанка Поліна Астахова були нагороджені золотими медалями за командну першість. А Віктор Чукарин повторив свій успіх XV Олімпіади і став знову абсолютним чемпіоном. Чемпіоном став харківський важкоатлет Ігор Рибак, киянин Віталій Романенко переміг у стрільбі по мішені «кабан, що біжить». Володарем золотої медалі у командній першості змагань сучасного п'ятиборства став киянин Іван Дерюгін.

Таким чином, знову левову частку всіх медалей для України здобули гімнасти [1].

Ігри XVII Олімпіади (Рим, 1960 р.)

36 спортсменів України (16 золотих, 11 срібних та 6 бронзових медалей).

Найбільше нагород здобули олімпійці України у змаганнях зі спортивної гімнастики. Борис Шахлін: абсолютний чемпіон в особистій першості, золоті медалі за вправи на брусах, коні, опорному стрибку, срібні за командну першість і за вправи на кільцях, бронзова – за вправи на перекладині. Юрій Титов: срібна медаль у команді, срібна – за вільні вправи і бронзова в особистій першості. Лариса Латиніна: золоті медалі – у команді, абсолютна особиста першість, вільні вправи, срібні – за вправи на брусах і колоді, бронзова – за опорний стрибок. Поліна Астахова: золото – командна першість, вправи на брусах, срібло – за вільні вправи і бронза за особисту першість у багатоборстві. Маргарита Ніколаєва: золоті медалі за командну першість і за опорний стрибок.

XVII Олімпійські ігри ознаменувалися появою чемпіонів серед легкоатлетів України. Чемпіоном став Володимир Голубничий – ходьба на 20 км.

Золоті медалі в легкій атлетиці також завоювали Людмила Лисенко (біг на 800 м), Віра Крепкіна (стрибки у довжину), Віктор Цибуленко (метання спису). Золоту медаль серед богатирів важкої ваги здобув киянин Іван Богдан (класична боротьба) [3].

Ігри XVIII Олімпіади (Токіо, 1964 р.)

34 спортсмени України – 13 золотих, 12 срібних, 7 бронзових медалей.

Золоті медалі завоювали ветерани спортивної гімнастики – Лариса Латиніна (вільні вправи), Поліна Астахова (бруси), Борис Шахлін (перекладина). З'явилася перша володарка золотої медалі з плавання – 16-річна школярка з Севастополя Галина Прозуменщикова (200 м брасом). Уперше з українських фехтувальників здобув золоту медаль шпажист Григорій Крис. Серед штангістів важкої ваги золоту медаль у напруженій боротьбі виграв Леонід Жаботинський. Золотими медалями відзначені виступи веслувальників: черкасця Андрія Хіміча (каное-двійка), Миколи Чужикова з Лисичанська (байдарка-четвірка). Переможцями Ігор у волейбольному турнірі стали харків'янин Юрій Поярков, Юрій Венгеровський та одесит Едуард Сибіряков.

Ігри XIX Олімпіади (Мехіко, 1968 р.)

51 спортсмен з України – 14 золотих, 10 срібних та 8 бронзових медалей.

Серед тих українських спортсменів, які домоглися особистих перемог на XIX Олімпіаді, першим слід назвати видатного майстра парусного спорту киянина Валентина Манкіна (клас одиночок «Фінн»). Серед олімпійських чемпіонів з вільної боротьби вперше з'явилося ім'я представника України – Борис Гуревич став переможцем у середній ваговій категорії. Золоті медалі завоювали вже добре відомі спортсмени Володимир Голубничий та Леонід Жаботинський. Семеро представників України стали олімпійськими чемпіонами з волейболу: кияни Володимир Іванов та Борис Терещук, одесити Євгеній Лапинський та Віктор Михальчук, харків'яни Юрій Поярков та Васіліус Матушеवास, луганчанин Володимир Беляєв. Золоті медалі за перемогу в командному заліку був нагороджений львів'янин шабліст Віктор Сидяк. Володарем золотих медалей на байдарці-двійці стали Олександр Шапаренко із Сум та киянин Володимир Морозов. А до цього В. Шапаренко виборов срібну медаль на байдарці-одиночці [1].

Ігри XX Олімпіади (Мюнхен, 1972 р.)

71 спортсмен України вибороли 20 золотих, 7 срібних та 9 бронзових медалей.

Героєм XX Олімпійських ігор одноостайно визнано видатного спринтера Валерія Борзова. Першим з європейців В. Борзов завоював на одній Олімпіаді золоті медалі за перемогу в бігу на 100 і 200 м. А також срібну нагороду в естафеті 4x100 м. Спортивним бійцем найвищого класу показав себе десятиборець з Одеси Микола Авілов. Він виграв золоту медаль зі світовим рекордом (8 454 очки). З першої ж спроби став олімпійським чемпіоном киянин Анатолій Бондарчук (метання молоту). На яхті класу

«Темпест» золото здобули Валентин Манкін і Віталій Дирдира з Києва. Великого успіху досягли веслярі на байдарках і каное. Юлія Рибчинська з Одеси та Олександр Шапаренко були першими на байдарках-одиначках. Харків'янка Катерина Куришко (Нагірна) перемогла на байдарці-двійці. Кияни Юрій Філатов, Юрій Стеценко і Володимир Морозов випередили усіх на байдарці-четвірці. Одесит Яків Железняк у стрільбі по мішені «кабан, що біжить» став чемпіоном зі світовим рекордом – 569 очок. Киянин Володимир Семенець і харків'янин Ігор Целовальников перемогли у велоперегонах на треку (тандем). Уперше олімпійськими чемпіонами стали баскетболісти Анатолій Паливода і Сергій Коваленко. Серед майстрів водного поло олімпійським чемпіоном став Олексій Баркалов [3].

Ігри XXI Олімпіади (Монреаль, 1976 р.)

96 спортсменів України отримали 27 золотих, 21 срібну та 21 бронзову медалі.

У перший день Олімпіади чемпіоном у командній гонці на 100 км став Анатолій Чуканов з Луганська. По дві золоті нагороди завоювали: Сергій Петренко (Одеса) – веслування на каное 500 і 1 000 м; Сергій Нагорний (Хмельницький) – байдарка-двійка, 500 м – срібло, 1 000 м – золото. Перше місце на байдарці-четвірці посіли Юрій Філатов (Київ), Сергій Чухрай (Нова Каховка). Метальник молота Юрій Сєдих піднявся на найвищу сходинку п'єдесталу, а його тренер, олімпійський чемпіон попередніх Ігор А. Бондарчук, став третім. Олександр Колчинський впевнено переміг у важкій категорії – боротьба класична. Золоті медалі також здобули: Павло Пінігін (боротьба вільна), Сергій Новиков – перший із дзюдоїстів важкої ваги. Олімпійськими чемпіонами стали гандболісти: Михайло Іщенко, Сергій Кушнірюк, Юрій Лагутин, Олександр Резанов. Серед жінок – Людмила Бобрусь, Тетяна Глущенко, Галина Захарова, Лариса Карлова, Марія Літошенко, Ніна Лобова, Тетяна Макарець, Людмила Панчук, Зінаїда Турчин, Наталія Шерстюк. Золотими стали баскетболістки Наталія Клімова та Раїса Курвякова [1].

Ігри XXII Олімпіади (Москва, 1980 р.)

92 спортсмени України отримали 40 золотих, 19 срібних та 18 бронзових медалей.

Золоті медалі: Сергій Фесенко (Київ) – плавання, 200 м батерфляй; Олександр Сидоренко (Маріуполь) – плавання, 400 м комплексне; Надія Ткаченко (Донецьк) – легка атлетика, п'ятиборство – світовий рекорд; Надія Олізаренко – легка атлетика, біг на 800 м, світовий рекорд; Юрій Сєдих – легка атлетика, метання молоту, світовий рекорд; Ю. Тамм – бронза; Володимир Киселев (Кременчук) – легка атлетика, штовхання ядра; Тетяна Пророченко (Запоріжжя) і Ніна Зюзькова (Донецьк) – легка атлетика, естафета 4х400 м; Олександр Колчинський – боротьба класична, вага понад 100 кг.; Анатолій Белоглазов (Київ) – боротьба вільна, найлегша вага; Сергій Белоглазов (Київ) – боротьба вільна, напівлегка вага; Ілля Мате (Донецьк) – боротьба вільна, вага до 100 кг; Султан Рахманов (Дніпропетровськ) – важка атлетика, суперважковаговик; Сергій Пострехін (Херсон) – веслування на каное, 500 м, на 1 000 м – срібло; Василь Юрченко

(Цюрупінск) – веслування на каное (двійка) 1 000 м.; Сергій Чухрай (Нова Каховка) – веслування на байдарці-двійці, 2 золоті медалі на 500 і 1 000 м.

Ігри XXIII Олімпіади (Лос-Анджелес, 28 липня – 12 серпня 1984 р.)

Після бойкоту країнами США попередньої Олімпіади Москва зробила все, щоб бойкотувати ігри у Лос-Анджелесі – туди не поїхали спортсмени 14 соціалістичних країн, багато з яких були лідерами олімпійського спорту (СРСР, НДР, Угорщина, Болгарія, Куба) [3].

Ігри XXIV Олімпіади (Сеул, 1988 р.)

103 спортсмени України вибороли 21 золоту, 17 срібних та 25 бронзових медалей.

Ігри XXV Олімпіади (Барселона, 1992 р.)

82 спортсмени України отримали 17 золотих, 14 срібних, 9 бронзових медалей.

Золоті медалі: Тетяна Гуцу (Одеса) – спортивна гімнастика, багатоборство і командна першість; Тетяна Лисенко (Херсон) – спортивна гімнастика, командна першість і вправи на колоді; Григорій Місютін, Ігор Коробчинський (Луганськ), Рустам Шаріпов (Харків) – спортивна гімнастика, командна першість; Олег Кучеренко – боротьба греко-римська, 48 кг; Григорій Погосов, Вадим Гутцайт (Київ) – фехтування, командна першість, шабля; Олена Жирко, Марина Ткаченко (Київ) – баскетбол; Юрій Гаврилов (Київ) – гандбол; Людмила Джигалова (Харків), Ольга Бризгіна (Луганськ) – легка атлетика, естафета 4х400; Олександра Тимошенко (Київ) – художня гімнастика, особиста першість [1].

Ігри XXVI Олімпіади (Атланта, 19 липня – 4 серпня 1996 р.)

Ігри в Атланті були першими літніми олімпійськими іграми, на яких Україна виступала окремою командою. Українці здобули 9 золотих нагород.

Олімпійськими чемпіонами стали: Браславець Євген – вітрильний спорт (клас «470»); Кличко Володимир – бокс (понад 91 кг); Кравець Інеса – легка атлетика (потрійний стрибок); Матвієнко Ігор – вітрильний спорт (клас «470»); Олейник В'ячеслав – греко-римська боротьба (90 кг); Подкопаєва Лілія – спортивна гімнастика (абсолютна першість, вільні вправи); Серебрянська Катерина – художня гімнастика; Таймазов Тимур – важка атлетика (до 100 кг); Рустам Шаріпов – спортивна гімнастика (вправи на брусах).

Ігри XXVII Олімпіади (Сідней, 15 вересня – 1 жовтня 2000 р.)

Спортсмени України посіли 21-е місце у командному заліку – 23 медалі (10–10–23). Олімпійськими чемпіонами стали: Яна Клочкова (комплексне плавання на 400 та 800 м) і Микола Мільчев (стрільба).

Ігри XXVIII Олімпіади (Афіни, 13–29 серпня 2004 р.)

Спортсмени України посіли 12-е місце у командному заліку – 23 медалі (9–5–9).

Олімпійськими чемпіонами стали: Білоног Юрій – легка атлетика (штовхання ядра); Гончаров Валерій – спортивна гімнастика (вправи на брусах); Клочкова Яна – плавання (200 і 400 м комплексне плавання); Костевич Олена – стрільба стендова (пневматичний пістолет); Мерлені

Іріні – боротьба вільна (48 кг); Нікітін Юрій – стрибки на батуті; Скакун Наталія – важка атлетика (до 63 кг); Тедєєв Ельбрус – боротьба вільна (66 кг) [3].

Ігри XXIX Олімпіади (Пекін, 8–24 серпня 2008 р.)

Спортсмени України посіли 11-е місце у командному заліку – 27 медалей (7–5–15).

Ігри XXX Олімпіади (Лондон, 27 липня – 12 серпня 2012 р.)

Спортсмени України посіли 14-е місце у командному заліку – 20 медалей (6–5–9). Першу олімпійську медаль в Лондоні для України здобула Олена Костевич.

Олімпійськими чемпіонами стали: Яна Шемякіна – фехтування; Катерина Тарасенко, Наталія Довгодько, Анастасія Коженкова, Яна Дементьєва – академічне веслування; Олексій Торохтій – важка атлетика; Юрій Чебан – веслування на байдарках і каное; Олександр Усик – бокс; Василь Ломаченко – бокс.

Ігри XXXI Олімпіади (Ріо-де-Жанейро, 5–21 серпня 2016 р.)

Спортсмени України посіли 31-е місце у командному заліку – 11 медалей (2–5–4).

Олімпійськими чемпіонами стали: Олег Верняєв – спортивна гімнастика; Юрій Чебан – веслування на байдарках і каное.

1.9 Фінансування олімпійського спорту та зимові Олімпійські ігри

Мета вивчення: розглянути фінансування олімпійського спорту в різних країнах. Охарактеризувати виступи спортсменів з України на зимових Олімпійських іграх.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Фінансування олімпійського спорту в різних країнах.
2. Характеристика зимових Олімпійських ігор.
3. Спортсмени України на зимових Олімпійських іграх (після 1956 р.).

Література:

1. Борисова, О.В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова. - К. : Центр навчальної літератури, 2011. - 312 с.
2. Бубка, С.Н. Олімпійський спорт у суспільстві: історія розвитку та сучасний стан/С. Н Бубка. - До. : Олімп. літ., 2012. - 260 с.
3. Матвєєв, С. Ф. Олімпійська освіта – пріоритетне напрямок діяльності Олімпійської академії України / Матвєєв С. Ф., Радченко Л. О., Щербашин Я. З. //Олімп. спорт та спорт для всіх: IX Міжнар. наук. конгр.: тези дод. - К. : Олімп. л-ра, 2005. - 22 с.

1. Фінансування олімпійського спорту в різних країнах

Зараз непросто показати систему фінансування олімпійського спорту, розглядаючи положення справ у цій сфері в різних країнах. Сьогодні абсолютно ясно, що фінансування системи олімпійського спорту повністю з державного бюджету є практично нереальним у зв'язку з економічною ситуацією у світі і зміною підходу до олімпійського спорту взагалі.

У 1992–1993 рр. Національний олімпійський комітет України, Міністерство України у справах молоді і спорту, створені самостійні національні федерації з видів спорту, зустрілися з необхідністю кардинальної перебудови системи олімпійського спорту в країні і пошуку позабюджетних джерел його фінансування. Істотно, що основна увага була звернена на досвід західних країн, які мають чудові результати у справі пошуку різних джерел фінансування спорту [4].

Основними напрямками фінансування олімпійського спорту в Україні є: спонсорство; організація спортивних лотерей, виставок, презентацій. Треба набувати досвіду в цій роботі, тому дуже важливо проаналізувати програми фінансового забезпечення олімпійського спорту в різних країнах.

Практично для кожної країни характерним є свій підхід до рішення фінансових проблем у сфері олімпійського спорту. Наприклад, участь в Олімпійських іграх спортсменів Німеччини і Франції фінансуються в основному урядами цих країн, а от НОКи США, Великобританії відправляють своїх спортсменів на ігри за рахунок коштів, що надаються фірмами і приватними особами.

Італійський спорт використовує для свого фінансування прибутки від футбольного тоталізатору і лотерей. Лотереї, як одне з джерел фінансування спорту, використовують спортивні організації й інших країн, у тому числі Австрія, Греція, Данія, Ірландія, Канада, Португалія, Фінляндія. За цим шляхом пішов і НОК України [2].

80-ті роки ознаменувалися у багатьох країнах Заходу більш широким використанням спорту з рекламною метою за допомогою телебачення. З'явилися спортивні телеканали (Євроспорт).

Традиційні методи фінансування спорту поступово звільнюють місце системі, при якій гроші на розвиток надходять від бізнесу. Цей шлях вибрали спортивні організації Великобританії, Німеччини, Швеції, Бельгії та інші країни. Наприклад, НОК Бельгії створив клуб спонсорів, який нараховує 40 фірм. Щорічний внесок кожної фірми – 25 000 доларів, а 16 фірм з 40 ще надають додатково по 200 000 доларів на рік. Спонсори отримали

право на рекламу своєї продукції на змаганнях, які проводяться під егідою НОКу Бельгії [2; 4].

Великобританія

За останні роки у спортивному житті цієї країни зросла роль Міністерства у справах спорту і Спортивної ради. Це пошук нових джерел фінансування англійського спорту, отримання фінансової підтримки з боку приватного сектору економіки.

Фінансування спортивних федерацій. Федерації вживають енергійних заходів щодо самофінансування, зборів коштів через членські внески, проведення лотерей, погоджень зі спонсорами тощо. Певні субсидії надає Спортивна рада.

У кожному конкретному випадку розмір субсидії залежить від експертної оцінки потенціальної ефективності програм діяльності федерації, а також від того, якою мірою ці програми відповідають стратегії Спортивної ради [2].

Найбільш популярний метод підтримки спорту вищих досягнень місцевою владою – дотації командам і окремим спортсменам, дотації спортивним організаціям. Більшість федерацій залежать від державного фінансування (воно забезпечує 40 % відповідних витрат).

Олімпійський маркетинг і спонсорство. Англійський спорт вищих досягнень, включаючи й олімпійський спорт, фінансується також «фондом допомоги спорту» (ФДС), який займається збиранням коштів для допомоги перспективним спортсменам, які беруть участь в Олімпійських іграх, чемпіонатах світу, Європи, інших міжнародних змаганнях. Надає дотації, розмір яких визначається індивідуально для кожного спортсмена. ФДС організує й проводить спортивні лотереї. Прибуткова частина бюджету ФДС формується також за рахунок спонсорів. Найпотужнішим олімпійським спонсором ФДС є міжнародна страхова компанія «Міне». Її внесок в Олімпійські ігри 1988 року становив 1,5 млн фунтів стерлінгів [4].

Система соціального захисту спортсменів. Страхові компанії Великобританії охоче укладають договори з відомими спортсменами (як правило, діючими), враховуючи, перш за все, рекламні міркування. Спортивне страхування діє на випадки:

- можливого отримання спортсменом тяжких тілесних пошкоджень, які можуть мати летальний результат;
- втрати кінцівки (кінцівок);
- втрати ока (очей);
- тимчасової втрати працездатності;
- повної втрати працездатності [2; 4].

Німеччина

У цій країні держава надає підтримку суспільним спортивним організаціям: Німецькому спортивному союзу (НСС), а також НОКу у тих випадках, коли програми і заходи, яких вони вживають, мають загальнодержавне значення.

До таких заходів мають відноситися: будівництво центрів для підготовки спортсменів вищої кваліфікації, їх матеріальна підтримка, яка пов'язана з участю у тренувальних зборах і змаганнях, забезпечення федеральних тренерів тощо.

Державні дотації становлять близько 80 % річного бюджету НСС і близько 60 % фінансових коштів, які щорічно надходять у розпорядження НОК цієї країни [2].

З недержавних джерел фінансування спорту вищих досягнень слід зупинитися на діяльності фонду «Допомога німецькому спорту», який відіграє виключно важливу роль у наданні різних видів допомоги елітним спортсменам Німеччини вже протягом чверті віку (виник у травні 1967 р.). основна мета цього фонду – фінансування спортсменів для підготовки й участі в Олімпійських іграх, а також здійснення різних програм допомоги спортсменам.

Заяви на допомогу спортсменам подаються федераціями з видів спорту. Розміри й види допомоги залежать від того, який вид спорту представляє спортсмен, а також від його перспективності. Переважне право в отриманні допомоги мають кандидати в олімпійську збірну, члени національних команд і особливо обдаровані спортсмени в неолімпійських видах спорту.

Статут фонду «Допомога німецькому спорту» передбачає такі види грошової допомоги спортсменам:

- додаткові кошти на харчування;
- оплата транспортних витрат, пов'язаних з участю у тренуваннях і змаганнях;
- оплата за використання інвентарю та різних видів обслуговування (у тому числі й медичного);
- страхування життя від нещасних випадків у спорті і в житті [4].

Усі спортсмени, які претендують на отримання такої допомоги від фонду, поділені на три категорії: «С» (юніори), «В» (перспективні спортсмени) і «А» (еліта). Розмір допомоги надається у відповідності до цієї класифікації.

Основним джерелом поповнення фонду є реалізація спеціальних поштових марок олімпійської серії.

Зараз фонд надає допомогу приблизно трьом тисячам спортсменів вищої кваліфікації. З 1967 по 1990 рр. фонд надав допомогу 14,5 тис. спортсменів, витратив на це майже 200 млн марок.

Рекламно-комерційна і ліцензійно-спонсорська діяльність спортивних організацій у Німеччині. Спортивні федерації у Німеччині знаходяться у дуже вигідному положенні у зв'язку з тим, що протягом останніх десятиріч економіка цієї країни розвивається високими темпами, і компанії охоче вкладають гроші у спорт (як правило у спорт вищих досягнень). Перш за все з метою реклами як під час змагань, так і реклама через окремих спортсменів, через національні збірні команди.

У 90-ті роки найбільш перспективною формою реклами є, як вважають фахівці маркетингу, включення назви фірми-спонсора до найменування змагань [2; 4].

Італія

Управління спортивним бюджетом у країні здійснює НОК Італії (КОНІ). 80 % бюджету складають прибутки від футбольного тоталізатору «Тотокальчо».

У 1989 р. прибутки КОНІ від «Тотокальчо» і від спортивної лотереї «Еналотто» становили понад 931,5 млрд лір (приблизно 745 млн доларів). Із даної суми федерація футболу Італії отримала 152 млрд лір, а всі інші спортивні федерації країни – 221 млрд лір.

Бюджет більшості національних спортивних федерацій Італії (за включенням футбольної) на 90 % складається з коштів, які надає їм КОНІ. При розподіленні коштів між федераціями головним критерієм є численність кожної з них, а також результати, які показують спортсмени даного виду спорту, особливо на міжнародних змаганнях [2].

Самим солідним бюджетом володіє федерація футболу, тим більше, що футбол дає КОНІ основну частину прибутку. Слід зазначити, що «футбольний бізнес» є найкрупнішою галуззю національної економіки Італії. Доля уряду Італії у прибутках від футбольного тоталізатору «Тотокальчо» становить 26,8 %.

Важливими джерелами фінансування КОНІ є прибутки від реклами, телебачення і спонсорів. Говорячи про спонсорство, слід підкреслити, що італійські компанії вважають спорт дуже вигідною сферою вкладання рекламного капіталу. Вони витрачають на рекламу і спонсорство у спорті 740 млн доларів на рік.

Спонсори в Італії особливо «симпатизують» таким видам спорту, як автототоспорт, футбол, велоспорт, баскетбол, волейбол. Найбільше спонсори допомагають автототоспорту [2; 4].

З усіх НОКів західноєвропейських країн КОНІ має найбільш стійке, фінансове положення, тому що має власне джерело фінансування – футбольний тоталізатор «Тотокальчо».

Економічні програми організації і проведення Олімпійських ігор.

Проведення сучасних Олімпійських ігор обумовлює вирішення великої кількості питань, які вимагають не тільки складної багаторічної організаційної роботи, але і значних матеріальних витрат.

Витрати на підготовку і проведення ігор Олімпіад і зимових Олімпійських ігор залежать від низки факторів. Основні з них – наявність відповідуючих сучасним вимогам спортивних споруд, умов для розміщення учасників ігор і забезпечення їх усім необхідним (харчуванням, транспортом, різними видами обслуговування). Ось чому, коли столицями Олімпійських ігор стають ті міста, у яких необхідні умови є, то можна обійтися відносно невеликими витратами. Наприклад, витрати на підготовку і проведення ігор XXIII Олімпіади в Лос-Анджелесі (1984) були відносно невеликими – 469 млн доларів (реконструкція старих спортивних споруд, олімпійське селище – студентські гуртожитки тощо) [2].

Водночас підготовка і проведення інших Олімпійських ігор вимагала значних матеріальних витрат. Наприклад: при підготовці і проведенні ігор XVIII Олімпіади у Токіо (1964) було витрачено близько 3 млрд доларів, ігри XX Олімпіади у Мюнхені (1972) коштували 2 млрд марок, ігри XXI Олімпіади у Монреалі (1976) – 1,4 млрд доларів, ігри XXIV Олімпіади у Сеулі (1988) – 2,5 млрд доларів.

Такі великі коливання у вартості підготовки і проведення Олімпійських ігор обумовлені тим, що у витратах враховуються не тільки безпосередні витрати, які пов'язані з організацією самих ігор, але і витрати на покращання інфраструктури міст, будівництво і реконструкцію спортивних споруд [4].

Наприклад, у Мюнхені 527 млн марок були спрямовані на організаційні витрати, 25 млн – на підготовку і проведення парусної регати у Кілі, а 1,35 млрд марок – створення матеріально-технічної бази Ігор і міста Мюнхена.

У Сеулі близько 1,7 млрд доларів було витрачено на будівництво олімпійського селища, розширення сеульського метрополітену, телецентру, будівництво доріг тощо.

Сьогодні всі розуміють, що Ігри – це не тільки організація змагань, але і розвиток інфраструктури міста на десятки років вперед. Тому весь час збільшується кількість міст-кандидатів на проведення Олімпійських ігор.

Великий вплив на суму витрат чинить і політична ситуація, яка склалася в країні, місті, якому надається право стати столицею Олімпійських ігор. Значні витрати Токіо і Сеулу значною мірою були обумовлені тим, що і в першому, і в другому випадках держави вирішили не жалкувати коштів на Олімпійські ігри і максимально використали їх для підвищення авторитету своєї країни на міжнародній арені, виводу її з часткової політичної і економічної ізоляції [4].

Треба зазначити, що за всю історію Олімпійських ігор тільки троє Ігор надали прибуток – у Лондоні (1948), Лос-Анджелесі (1984) і Сеулі (1988). Починаючи з 1984 р. прибуток почали приносити й зимові Олімпійські ігри.

Ігри XIV Олімпіади у Лондоні – перші після закінчення другої світової війни – були проведені на скромному організаційному і матеріально-технічному рівні і через це принесли невеликі прибутки.

Ігри наступних олімпіад, як і зимові Олімпійські ігри, зазнали збитків для міст-організаторів. Ситуація змінилася у зв'язку з проведенням Олімпійських ігор у Лос-Анджелесі, коли виникла ідея приватного оргкомітету цих Олімпійських ігор. У березні 1979 р. – за 1 951 день до відкриття ігор – приватний оргкомітет Лос-Ажелесу не мав жодного цента на своєму рахунку і ніяких уявлень про Олімпійські ігри і вимоги МОК.

Голова оргкомітету цих Ігор П. Юбберрот згадує, що з перших днів підготовки до Олімпійських ігор в основі своєї діяльності ЛАООК була єдина мета: провести найдешевші за останні 25 років Ігри і здобути максимально можливий прибуток [2; 4].

Економічна програма ігор XXIII Олімпіади стала чудовою школою олімпійського маркетингу і спонсорства для фахівців різних країн. Кількість фірм-спонсорів було обмежено до 30. До спонсорів були включені тільки ті фірми, які гарантували субсидії не менше 4 млн доларів. А фірм – офіційних постачальників цих Ігор – було 50. Цілеспрямована робота ЛАООК зі спонсорами дозволила отримати 140 млн доларів.

За даними журналу «Спорт иллюстредет» прибутки ЛАООК становили 619 млн доларів, в тому числі від продажу прав на телетрансляцію Ігор – 239 млн, білетів на змагання – 151 млн, товарів з олімпійською символікою – 121 млн, олімпійських монет – 28 млн, а від нарахування банківських процентів на капітал – 80 млн доларів. Витрати на проведення XXIII Олімпійських ігор становили 469 млн доларів. Оргкомітет отримав прибуток 150 млн доларів, у 10 разів більше запланованих [2].

Аналізування економічних програм Олімпійських ігор у Лос-Анжелесі і ігор наступних олімпіад, а також зимових Олімпійських ігор останнього десятиріччя свідчить про те, що основними джерелами прибутків оргкомітетів є:

- проведення лотерей;
- продаж прав на телетрансляцію Олімпійських ігор;
- виготовлення і реалізація олімпійських монет, пам'ятних медалей і поштових марок;
- прибутки від ліцензійної і видавничої діяльності;
- продаж білетів;
- спонсорські послуги;
- розміщення у готелях;
- оплата сервісу тощо [2].

Досвід XXIII Олімпійських ігор у Лос-Анджелесі (1984) дістав розвитку у Сеулі (1988) при підготовці і проведенні Ігор XXIV. Загальний прибуток оргкомітету в Сеулі становив 1,342,9 млрд доларів. Витрати оргкомітету – 847,7 млн доларів. Чистий прибуток – 495,2 млн доларів.

Бюджет Ігор XXV Олімпіади у Барселоні передбачав прибуткову частину у розмірі 1,073 млрд доларів, витрати – 1 069 млрд, тобто витрати були компенсовані.

Не має сумнівів в успішності економічної програми ігор Олімпіади 1996 року в Атланті – витрати бюджету у 1,58 млрд доларів були компенсовані.

І ще одна суттєва деталь: аналізування економічних програм сучасних Олімпійських ігор робить зрозумілим, чому вони ніколи не проводились на африканському континенті і чому перспективи отримання прав на проведення Ігор мають міста розвинених в економічному відношенні країн [2; 4].

Найменування статті доходів (відсотковий прибуток від загальної суми:

- телевізійні права 355,1 млн – 33,7 %;
- спонсорські послуги 291,5 млн – 27,2 %;

- лотерея 147,3 млн – 13,7 %;
- державні субсидії 95,0 млн – 8,9 %;
- продаж білетів 58,4 млн – 5,4 %;
- продаж пам'ятних монет 41,7 млн – 3,9 %;
- ліцензійні послуги 22,6 млн – 2,1 %;
- оплата сервісу 20,9 млн – 1,9 %;
- розміщення в готелях 15,9 млн – 1,5 %;
- марки з олімпійською символікою 7,9 млн – 0,7 %;
- пам'ятні медалі 1,5 млн – 0,4 %;
- інші послуги 15,0 млн – 1,4 %.

Разом: 1 072 797 501 долар. *Витрати:* 1 063 000 000 доларів.

2. Характеристика зимових Олімпійських ігор

У 1921 році Міжнародний олімпійський комітет (МОК) прийняв рішення про проведення *«Тижня зимового спорту»*, який мав відбутися у 1924 році в Шамані (Франція). У 1926 році в ході 25-ї сесії Міжнародного олімпійського комітету в Лісабоні змагання отримали назву *«І зимові Олімпійські ігри»*.

Столицею проведення І зимових Олімпійських ігор було обрано старовинний гірськолижний курорт Шамані. Долина Шамані розташована між масивом Монблана і масивом Егюй-Руж. Тут знаходиться один із найдовших спусків в Альпах – Біла долина.

Перші зимові Олімпійські ігри в Шамані офіційно називалися *«Тиждень зимового спорту, присвячені майбутнім іграм VIII Олімпіади в Парижі»*. Перед початком ігор були сумніви в їх успішному проведенні: організатори змагань не могли визначитися, чи прийматиме Шамані спортивні змагання [1].

Президент МОК П'єр де Кубертен зумів переконати в необхідності проведення зимових Олімпійських ігор. Упродовж 1921–1922 років він домогся створення комісії для організації зимових Ігор, до якої були включені представники Швеції, Франції, Норвегії, Швейцарії та Канади, а потім наполіг на проведенні у 1924 році *«Тижня зимового спорту»* як засобу пропаганди майбутніх VIII літніх Олімпійських ігор у Парижі. На думку Кубертена, ігри повинні були стати показовим турніром з неолімпійських видів спорту. Щоб зробити програму ігор досить повною, з олімпійської програми VIII літніх Олімпійських ігор у Парижі були видалені хокей із шайбою і фігурне катання.

В І зимових Олімпійських іграх взяли участь спортсмени із 16 країн світу. Усього взяло участь 258 атлетів, серед них: чоловіків – 247, жінок – 11.

Німеччина, як ініціатор першої світової війни, запрошена не була, хоча її військові союзники Австрія та Угорщина надіслали свої команди на Олімпійські ігри (австрійські спортсмени у підсумку вибороли три медалі).

Було розіграно 16 комплектів нагород у 9 видах спорту [3].

Зимові Олімпійські ігри відбуваються з 1924 року і проходять один раз на чотири роки, чергуючись кожні два роки з літніми. До 1992 року літні і зимові Ігри відбувалися протягом одного року.

Починаючи з 1976 року, коли *атлети України вперше взяли участь в зимових Олімпійських іграх*, на найвищу сходинку п'єдесталу піднімалися біатлоніст Іван Бяков (XII зимові Олімпійські ігри 1976 року в Інсбруку), фігуристи Віктор Петренко (XVI зимові Олімпійські ігри 1992 року в Альбервілі) і Оксана Баюл (XVII зимові Олімпійські ігри 1994 року в Ліллекхаммері), хокеїст Олексій Житник (XVI зимові Олімпійські ігри 1992 року в Альбервілі), призерами «білих» Олімпіад ставали лижник Олександр Батюк (XIV зимові Олімпійські ігри 1984 року в Сараєво), біатлоністки Валентина Цербе (XVII зимові Олімпійські ігри 1994 року в Ліллекхаммері) і Олена Петрова (XVIII зимові Олімпійські ігри 1998 року в Нагано) [1].

3. Спортсмени України на зимових Олімпійських іграх (після 1956 р.)

Рівень розвитку різних зимових видів спорту і результати виступів спортсменів України на зимових Олімпійських іграх через кліматичні умови і історичні традиції не були суттєвими.

На *VII зимових Олімпійських іграх* в Кортіна д'Ампеццо (1956) українських спортсменів не було зовсім. Тоді команда СРСР вперше брала участь у зимових Олімпійських іграх. Таке положення зберігалося і на наступних зимових Олімпійських іграх аж до 1976 року [3].

На початку 70-х років в Україні було вжито комплексних заходів щодо розвитку зимових видів спорту – реконструкція і будівництво спортивних баз, залучення відомих фахівців, створення відділень у спортивних школах центрів підготовки із зимових видів спорту.

На *XII зимових Олімпійських іграх* в Інсбруку (1976) вперше виступили два українських спортсмени – Іван Бяков (біатлон) і І. Тарасова (ковзани, біг). І. Бяков завоював золоту медаль у складі команди біатлоністів в естафеті 4х10 км.

На наступних зимових Олімпійських іграх брали участь декілька спортсменів з України.

На *XIV зимових Олімпійських іграх* у Сараєво (1984) А. Батюк отримав срібну медаль у складі команди з лижної естафети 4х10 км.

На *XVI зимових Олімпійських іграх* в Альбервіллі (1992) В. Петренко став олімпійським чемпіоном у фігурному катанні, а А. Житник отримав золоту медаль у складі команди хокеїстів.

У лютому 1994 р. уперше в історії спорту в *XVII зимових Олімпійських іграх* взяла участь делегація незалежної України. Дебют видався досить вдалим – золота і бронзова медалі [1; 3].

Олімпійською чемпіонкою вперше стала українська спортсменка Оксана Баюл. У Ліллекхаммері збірна команда України нараховувала 37 спортсменів – представників 10 видів спорту з 12, які входили до програми

цих Ігор. Українські спортсмени взяли участь у 32 номерах олімпійської програми (усього – 61). Окрім золотої медалі О. Баюл. В активі команди України ще бронзова медаль В. Цербе за змагання біатлоністок на дистанції 7,5 км.

Декілька спортсменів України увійшли до шістки найкращих в окремих номерах програми олімпійських змагань. Це фігурист В. Петренко (4-е місце), Н. Шерстньова, яка у змаганнях з фрістайлу була п'ятою, п'яте місце посіла й команда біатлоністок (Є. Петрова, М. Склота, Є. Огурцова, В. Цербе) в естафеті 4х7,5 км [1].

XVIII зимові Олімпійські ігри – міжнародне спортивне змагання із зимових видів спорту, яке проходило під егідою Міжнародного олімпійського комітету у місті Нагано, Японія з 7 лютого по 22 лютого 1998.

Україну на іграх представляли 56 спортсменів – 30 чоловіків, 26 жінок. Прапороносцем збірної на церемонії відкриття був біатлоніст Андрій Дериземля. Єдину срібну медаль для України здобула Олена Петрова у біатлоні в індивідуальній гонці на 15 км [3].

XIX зимові Олімпійські ігри – міжнародне спортивне змагання із зимових видів спорту, яке проходило під егідою Міжнародного олімпійського комітету у місті Солт-Лейк-Сіті, США з 8 по 24 лютого 2002 р.

Українська команда на Іграх в Солт-Лейк-Сіті складалася з 68 спортсменів – 46 чоловіків, 22 жінок. Прапороносцем збірної України була Олена Петрова. На цих іграх українська команда не здобула жодної медалі.

XX зимові Олімпійські ігри проводилися в Турині, столиці італійського регіону П'ємонт, з 10 по 26 лютого 2006. Це другі зимові Олімпійські ігри в Італії, перші проводилися в Кортині Д'ампеццо у 1956. В іграх брало участь 2 663 спортсмени (1 627 чоловіків, 1 006 жінок) з 84 країн, що розіграли між собою 84 комплекти медалей у 15 дисциплінах.

XXI зимові Олімпійські ігри — міжнародні спортивні змагання, що проходили з 12 по 28 лютого 2010 року в канадському місті Ванкувері (провінція Британська Колумбія) та в прилеглому гірськолижному курорті Вістлері 2010 року [1].

Загалом на XXI зимові Олімпійські ігри поїхали 47 спортсменів (+ 10 резервістів), 34 тренери (3 резервісти), 9 лікарів (1 резервіст).

Жодної медалі.

XXII зимові Олімпійські ігри – міжнародні спортивні змагання 7–23 лютого 2014 року в місті Сочі, Росія. За результатами розслідування ВАДА – перші змагання міжнародного рівня, в яких всупереч загальноприйнятим правилам спортивних змагань було застосовано систему допінгу на державному рівні.

Громадський рух «Ми – європейці» 19 лютого звернувся до українських олімпійців із закликом припинити участь у Олімпіаді-2014 у Сочі: «У зв'язку з драматичними подіями в Україні і кровопролиттям на вулицях Києва, закликаємо українських олімпійців припинити свою участь у зимових Олімпійських іграх у Сочі на знак солідарності з народом України, поділяючи траур за загиблими» [8].

Одне золото – Віта Семеренко, Юлія Джіма, Валентина Семеренко, Олена Підгрушна (біатлон – естафета) та одна бронза – Вікторія Семеренко (біатлон – спринт) [3].

XXIII зимові Олімпійські ігри відбулися з 9 по 25 лютого 2018 року у місті Пхьончхані (Південна Корея).

Одне золото – Олександр Абраменко (фрістайл – акробатика).

Таблиця 2 – Медалі збірної команди самостійної України на зимових Олімпійських іграх

Ігри	Золото	Срібло	Бронза	Загалом	Місце
1994 Ліллегаммер	1	0	1	2	13
1998 Нагано	0	1	0	1	18
2002 Солт-Лейк-Сіті	0	0	0	0	-
2006 Турин	0	0	2	2	25
2010 Ванкувер	0	0	0	0	-
2014 Сочі	1	1	0	2	20
2018 Пхьончхан	1	0	0	1	21

1.10 Основи дисципліни «Професійний спорт»

Мета вивчення: розглянути предмет дисципліни «Професійний спорт», основні його поняття і терміни.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Предмет та основні завдання дисципліни «Професійний спорт».
2. Взаємозв'язок дисципліни «Професійний спорт» з іншими дисциплінами навчального плану.
3. Основні поняття і терміни.

Література:

1. Борисова, О.В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова - К. : Центр навчальної літератури, 2011. - 312 с.
2. Гуськов, С. І. Професійний спорт / Гуськов С. І. Платонів В. Н.. – К. : Олімпійська література, 2000. - 285 с.
3. Лінець, М. Розвиток професійного спорту / Лінець М., Шульга Л. // Теорія та методика фізичного виховання та спорту. - 2005. - № 1. - С. 23–29.
4. Мічуда, Ю. П. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності/Ю. П. Мічуда // Теорія та методика фіз. виховання. - 2005. - № 1. - С. 30–36.
5. Професійний спорт: метод. річкою. / Петровський В. В., Матвєєв С. Ф., Драгунов Л. А. - К. : Укр. держ. ун-т фіз. виховання та спорту, 1994. - Вип. 1. - 23 с.

1. Предмет та основні завдання дисципліни «Професійний спорт»

Наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ ст. у багатьох країнах світу, включаючи і нашу, відбулися серйозні соціальні та економічні зміни, що стали причиною великих змін у різних сферах суспільної діяльності, в тому числі і у спорті. За минулі роки спорт зазнав значної трансформації в країнах, що виникли на теренах колишнього СРСР. Його розвиток зазнав потужного впливу процесів, що проходять у спорті західних країн і, насамперед, у північноамериканському спорті. Виникли питання щодо правового статусу спортсменів, їхнього соціального захисту, можливості їх виступів у закордонних клубах, розвитку окремих видів професійного спорту [1].

Разом з політикою, економікою, наукою, інформацією, мистецтвом спорт являє собою одну із важливих сфер суспільної діяльності людини.

Це особливо помітно на прикладі професійних видів спорту. Будучи невід'ємною складовою частиною діяльності сучасного суспільства, професійний спорт не тільки вбирає в себе його основні цінності, але й сам великою мірою впливає на суспільство. Спортсмен-професіонал став об'єктом захоплення для молоді.

Нині значно зросла популярність окремих видів професійного спорту. Це зумовлено різними причинами, і насамперед активізацією процесів комерціалізації та професіоналізації спорту вищих досягнень, збільшенням прибутків команд та спортсменів, появою нових джерел фінансування, рішенням МОК про допуск професіональних спортсменів у деяких видах спорту (баскетбол, велоспорт, легка атлетика, теніс, хокей, футбол) до Олімпійських ігор, з перебудовою, що проходить у нашій країні, з переходом до ринкових відносин, з відходом від адміністративно-командних методів керівництва та управління до економічних. Одним з основних аспектів розвитку спорту вищих досягнень на сучасному етапі є його професіоналізація. У сфері спорту сформувалася велика кількість вузьких спеціалістів: тренерів, спортивних лікарів, масажистів, вчених, функціонерів тощо, для кого спорт став сферою професійної діяльності. Більшість олімпійських видів спорту досить інтенсивно просувається шляхом, котрий раніше пройшов професійний спорт. Процес професіоналізації олімпійського спорту відбувається складно і суперечно. Це пов'язано, насамперед, з прагненням зберегти основні принципи класичного олімпізму. Ставлення до професіоналізації олімпійського спорту дуже неоднозначне як серед лідерів міжнародного спортивного руху, так і серед представників національних спортивних організацій, вчених, спортсменів. Теперішнє керівництво Міжнародного олімпійського комітету в більшості прихильно ставиться до процесу комерціалізації та професіоналізації спорту, не вбачаючи в цьому серйозної загрози олімпійському рухові, і більше того, часто розглядає цей процес як важливий чинник зміцнення престижу олімпійського руху, розширення його фінансової бази. Змінилося ставлення до професійного спорту не тільки в МОК, але й у деяких міжнародних спортивних федераціях. Відбулася серйозна переоцінка ролі та місця професійного спорту в сучасному суспільстві [3].

Наприкінці 80-х років фахівці спорту нашої країни почали цікавитися розвитком професійного спорту в західних країнах і, насамперед, у США. Підвищена зацікавленість до професійного спорту зумовлена формуванням у нашій країні окремих його видів (бокс, футбол, баскетбол та інші). Проте доводиться констатувати, що його розвиток протікає здебільшого без врахування об'єктивних закономірностей походження та розвитку професійного спорту, організаційно-правових та економічних основ, особливостей побудови систем змагань, відбору та підготовки спортсменів-професіоналів.

На сьогодні склалася нагальна потреба в аналізуванні історії виникнення і тенденцій розвитку професійного спорту, його основних характеристик та суспільних функцій, у визначенні організаційних та соціально-економічних чинників його розвитку, місця і ролі у сучасному суспільстві,

впливу на особистість і суспільство, а також можливості використання західноєвропейського та північноамериканського досвіду для розвитку професійного спорту в нашій країні. Виникла потреба вивчення професійного спорту як соціального явища. У зв'язку з цим до навчальних планів інститутів фізичної культури вперше введено викладання навчальної дисципліни «Професійний спорт» [1].

Предметом дисципліни «Професійний спорт» є: вивчення витоків професійного спорту; його впливу на особистість і суспільство в цілому та впливу соціально-економічного стану суспільства на розвиток професійного спорту; взаємозв'язків професійного спорту з іншими сферами суспільної діяльності; з'ясування оптимальної організаційної структури професійного спорту, його правових та економічних основ; обґрунтування ефективних систем змагань, методів відбору та підготовки спортсменів-професіоналів тощо.

Метою викладання дисципліни «Професійний спорт» є надання майбутнім фахівцям необхідних знань, вмінь і навичок у сфері професійного спорту та можливого їх застосування в олімпійському спорті [3].

Студенти, аспіранти та слухачі «Фахівців професійного спорту» (ФПС) в результаті вивчення дисципліни мають:

1) *знати* організаційні, соціальні, економічні і правові аспекти функціонування видів професійного спорту; теоретичні, методичні і організаційні основи систем змагань, відбору та підготовки спортсменів-професіоналів;

2) *уміти* застосовувати у практичній діяльності набуті знання; організовувати і проводити відбір, тренувальний процес і змагання у професійному спорті.

Основними формами навчальних занять з професійного спорту є лекції, семінарські та практичні заняття, консультації та самостійна робота студентів. У лекційному курсі викладаються фундаментальні положення щодо розвитку та функціонування професійного спорту. Семінарські заняття проводяться для поглиблення теоретичних знань і передбачають підготовку та виступи студентів, творчі дискусії за сутністю змісту лекційного курсу та самопідготовки. Практичні заняття сприяють формуванню прикладних вмінь і навичок щодо застосування теоретичних знань. У процесі самопідготовки студенти виконують також семестрові завдання для оволодіння прикладними навичками [1; 3].

2. Взаємозв'язок дисципліни «Професійний спорт» з іншими дисциплінами навчального плану

Для якісного засвоєння навчального матеріалу студенти повинні мати ґрунтовні знання з широкого кола гуманітарних, медико-біологічних та спортивно-педагогічних дисциплін навчального плану. Знання з історії, соціології та інших гуманітарних дисциплін є базовими для розуміння сутності професійного спорту, його соціальних функцій у суспільстві. Знання

з загальних основ економіки допоможуть глибше пізнати специфіку бізнесу у професійному спорті [2].

Не маючи ґрунтовних знань з основ педагогіки, психології, блоку медико-біологічних та спортивно-педагогічних дисциплін, практично неможливо оволодіти знаннями та прикладними навичками відбору і підготовки спортсменів-професіоналів.

У поєднанні з навчальними дисциплінами «Олімпійський спорт» і «Загальна теорія підготовки спортсменів» дисципліна «Професійний спорт» є прикладною у підготовці фахівців за спеціальністю «Олімпійський і професійний спорт».

3. Основні поняття і терміни

Як і кожна галузь людської діяльності, «Професійний спорт» має свою специфічну термінологію. До основних понять слід віднести: *професійний спорт, спортсмен-професіонал, професійна спортивна ліга, професійний спортивний клуб, маркетинг, спонсорство, Асоціація спортсменів професійних ліг, масовий спорт, олімпійський спорт, спортивна кваліфікація*. Останні три поняття (масовий та олімпійський спорт, спортивна кваліфікація) вивчаються в дисципліні «Олімпійський спорт» і є загальними для обох дисциплін.

Професійний спорт – *різновид підприємницької діяльності спортивних функціонерів та спортсменів-професіоналів, метою якої є виробництво спортивного видовища, що набуває форми товару* [3].

До спортивних функціонерів можна віднести власників команд, адміністративних працівників професійних клубів, ліг і асоціацій, тренерів та інших працівників. Це люди різних професій, які вивчають споживчий ринок у галузі надання спортивних послуг, ведуть пошук найбільш ефективних форм функціонування того чи іншого виду професійного спорту, здійснюють зв'язки з громадськістю, рекламну діяльність тощо.

Спортсмен-професіонал – *це кваліфікований спортсмен, що визнав спорт своєю основною професією і підписав трудову угоду (контракт) з відповідною організацією чи приватною особою (клуб, команда, менеджер)* [3].

Тривалий час у популярній і навіть науковій літературі країн соціалістичної співдружності професійний спорт розглядався тільки з негативного боку і виключно з ідеологічних позицій. Наведемо лише деякі поширені заголовки публікацій того часу: «Професіональні спортсмени – раби ХХ століття. Їх можна купувати і продавати»; «Професійний спорт за своєю сутністю антигуманний»; «Бізнес і спорт – несумісні». Але настав час, і ми зрозуміли, що все це зовсім не так. Професіонал – це висококваліфікований спеціаліст у своїй галузі (в тому числі і в спорті), який ефективно виконує свої професійні обов'язки і отримує за це адекватну матеріальну винагороду. Чим більше у нас буде професіоналів у всіх галузях суспільної діяльності, тим кращим буде наше життя.

Згідно з нормативними документами МОК спортсменом-професіоналом вважається той, хто підписав трудову угоду з певною професійною організацією чи особою і цим визнав, що спорт є його трудовою діяльністю. Слід зазначити, що Олімпійський конгрес у Баден-Бадені (1981) виключив з олімпійського лексикону поняття «аматор» і класифікував спортсменів на «професіоналів» і «непрофесіоналів».

Професійна спортивна ліга (асоціація, союз, федерація, рада) – *це об'єднання професійних клубів, команд чи спортсменів з метою проведення спільної спортивної та підприємницької діяльності* [3].

Професійні спортивні ліги розробляють стратегію і тактику спортивної і підприємницької діяльності, системи змагань і правила їх проведення, організовують і проводять змагання серед професіональних спортсменів, здійснюють загальне керівництво діяльністю клубів з метою отримати якомога більший прибуток.

Професійний спортивний клуб (команда) – *приватна, акціонерна або корпоративна організація, що об'єднує різні групи людей з метою участі у спортивному бізнесі.*

Бізнес – *будь-який вид підприємницької діяльності, спрямованої на отримання прибутку* [3].

У спортивному бізнесі беруть участь функціонери (менеджери, директори та інші адміністративні працівники), тренери, обслуговуючий персонал, спортсмени-професіонали, агенти спортсменів, Асоціації спортсменів професійних ліг, спортивні судді, спортивні журналісти, власники спортивних споруд та інші категорії людей.

Маркетинг – *система заходів щодо вивчення споживчого ринку і активного впливу на споживачів з метою розширення ринку збуту товарів або послуг* [3].

Кінцева мета маркетингу полягає в отриманні якомога більшого прибутку у певному виді підприємницької діяльності. Для її досягнення необхідно вирішити низку завдань: вивчити попит на товари або послуги; визначити оптимальні ціни на відповідні товари чи послуги; організувати ефективну рекламу цих товарів чи послуг; здійснити пошук засобів стимулювання збуту товарів чи послуг; вивчати і планувати асортимент товарів чи послуг.

Спонсорство – *угода, згідно з якою одна сторона (спонсор) надає матеріальні засоби (кошти, товари, послуги) іншій стороні (клубові, команді, спортсменові) з метою реклами власної продукції, формування позитивного соціального іміджу або отримання певних привілеїв (наприклад, звільнення від податків)* [3].

Слід наголосити, що зараз функціонування як професійного так і олімпійського спорту без спонсорів практично неможливе. Але й спорт, завдяки його надзвичайній популярності, позитивно впливає на розвиток виробництва (спортивна архітектура, виробництво спортивних товарів, мода тощо).

Асоціації спортсменів професійних ліг – *галузеві профспілки, що борються за розширення прав спортсменів-професіоналів та поліпшення їх добробуту* [3].

Спортсмени об'єднуються в асоціації, *щоб захищати свої інтереси у спортивному бізнесі перед власниками команд і клубами*, які об'єднані у потужну організацію – лігу (асоціацію). Вони є учасниками спільного бізнесу, але їхні інтереси не співпадають. Спортсмени-професіонали через свої асоціації вимагають у власників поліпшення умов праці та збільшення частки прибутків, оскільки вони є головними дійовими особами цього різновиду бізнесу.

1.11 Аматорство і професіоналізм

Мета вивчення: визначити поняття аматорства і професіоналізму в спорті.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Аматорство і професіоналізм у спорті.
2. Професіоналізація олімпійського спорту.

Література:

1. Борисова, О. В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 312 с.
2. Гуськов, С. І. Професійний спорт / Гуськов С. І. Платонов В. Н.. - К.: Олімпійська література, 2000. - 285 с.
3. Мічуда, Ю. П. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності / Ю. П. Мічуда // Теорія і методика фіз. виховання. - 2005. - № 1. - С. 30-36.
4. Професійний спорт: метод. річкою. / Петровський В. В., Матвєєв С. Ф., Драгунов Л. А. - К.: Укр. держ. ун-т фіз. виховання та спорту, 1994. - Вип. 1. -23 с.
5. Bairner, A. Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives / A. Bairner. – Albany: State University of New York Press, 2001. – P. 135–146.

1. Аматорство і професіоналізм у спорті

Поняття «аматор» з'явилося в англійському спорті *в першій половині XIX сторіччя*. Вихідне тлумачення цього терміну в енциклопедії «Британіка» стосується зазвичай того, хто бере участь у будь-якому виді мистецтва,

ремесла, гри, спорту або іншої діяльності виключно для задоволення і розваги. Тому спортсмени, які мали перевагу в силі або майстерності, зумовлену професією, не допускалися до аматорських змагань. Неприпустимою вважалася участь представників робітничого класу, яких автоматично відносили до рангу професіоналів, у змаганнях аматорів. На думку істориків спорту, уперше поняття «аматор» і «професіонал» практично були застосовані у змаганнях з веслування в Оксфорді у 1823 році, коли одного із спортсменів, човняра за професією Стефана Девіса, не допустили до участі у цих змаганнях, звинувативши у професіоналізмі [2].

Ідея аматорства не має нічого спільного з Олімпійськими іграми Стародавньої Греції. Відомих спортсменів Стародавньої Греції утримували міста, у яких вони жили. Спортсмени звільнялися від податків, отримувати безкоштовне харчування, дорогі подарунки та великі грошові призи, що дозволялося їм необхідно жити протягом багатьох років. Значні прибутки олімпійських переможців давнини ніколи не називалися «прибутками», «винагородою», «платнею». Використовувалися такі терміни, як «призи», «подарунки» тощо. Імовірно тому вважалося, що спортсмени давнини більш за все цінували саму участь у змаганнях і не прагнули заробити гроші.

При визначенні статусу спортсмена-аматора на початку ХІХ ст. грошові винагороди, що отримувалися спортсменами, не враховувалися. Наприклад, у 1831 р. команди веслувальників з Оксфорда і Леандера виступали у Хейлейській регаті на парі у 200 фунтів стерлінгів, і нікому з веслярів не загрожувала втрата статусу «аматор». Статус «спортсмена-аматора» визначався в Англії не за фактом отримання ним грошей, а за його соціальним походженням [Ніскок Р., 1977]. Усі аматори називали себе джентльменами. Це в основному були люди з вищих верств населення, які розглядали виграш грошового призу як винагороду, а не як кошти для існування. Отже, у першій половині ХІХ ст. відмінність між аматором і професіоналом в Англії мала класовий характер [4].

У другій половині ХІХ ст. поняття «аматор» зазнає змін. Згідно з Хартією Аматорського спортивного союзу Англії 1886 р. аматором вважається будь-який джентльмен, який ніколи не брав участь у відкритому змаганні за грошову винагороду і призи разом з професіоналами, ніколи не працював вчителем або інструктором фізичного виховання для отримання коштів для існування, а також не був механіком, ремісником або чорноробом. Як бачимо, вже наприкінці ХІХ ст. отримання грошей за участь у змаганнях призводило до втрати статусу аматора. Оскільки в кінці ХІХ ст. Англія була однією з провідних спортивних держав світу, ініціатор відродження олімпійського руху П'єр де Кубертен не міг не враховувати вимогу англійських спортивних діячів про визнання аматорства як основного принципу сучасного олімпізму. Однак, якщо джентльмен вікторіанської епохи вбачав в концепції аматорства лише можливість відокремлення власної персони від робітника, тобто професіонала, то Кубертен вбачав у цій концепції дещо більше – засіб захисту чистоти спорту. На міжнародному

атлетичному конгресі, що відбувся 16–23 червня 1894 року в Парижі, детально обговорювалося питання «Аматорський і професійний спорт». Йшлося про необхідність єдиного тлумачення поняття «аматор» у різних видах спорту, про можливість бути професіоналом в одному виді спорту і аматором в іншому, про можливість отримання коштів від спортивних організацій на підготовку і участь у змаганнях. Навіть питання сумісності статусу аматора з участю спортсмена у спортивному тоталізаторі знайшли відображення у роботі Конгресу [2; 4].

Уперше правила аматорства були опубліковані у бюлетені МОК (1894, № 1) і включали сім пунктів, головний з яких визначав аматора як людину, яка ніколи не брала участі у змаганнях, що відкриті для всіх бажаючих, не змагалася за грошовий приз або гроші з будь-якого іншого джерела, не брала участь у змаганнях з професіоналами і ніколи в житті не була оплачуваним викладачем або інструктором фізичного виховання. Обумовлювалося також, що учасник ігор не може бути аматором в одному виді спорту і професіоналом в іншому. Однак формулювання статусу спортсмена-аматора в різних країнах були настільки суперечливими, що вже на іграх I Олімпіади 1896 р. в Афінах виникли суперечки не тільки між спортивними керівниками, але і в середовищі вболівальників. Коли в Афінах американці почали вигравати один забіг за іншим, хтось з грецької публіки, розуміючи, що це більше результат тренування, а не природних даних, зняв галас: «Професіонали!».

Після проведення Ігор в Афінах П'єр де Кубертен зазначав, що в різних країнах, а іноді і в різних спортивних клубах однієї країни в поняття «аматор» вкладається різний зміст. В Англії прийнято відразу декілька визначень аматорського спорту, італійці і голландці виступають за таке визначення, яке є надто жорстким в одних випадках і надмірно розпливчастим в інших [2].

Серьйозна дискусія з проблеми аматорства і професіоналізму в спорті розгорнулася на Сесії МОК 1909 р. у Берліні. Член МОК Т. Кук (Великобританія) запропонував, щоб кожна Міжнародна спортивна федерація сама визначала статус спортсмена-аматора. Дискусія показала, що концепція аматорства багатьма стала трактуватися як правило допуску спортсменів до Олімпійських ігор. У 1911 р. англієць Р. де Корей Лаффен вніс на розгляд Сесії МОК у Будапешті нове визначення аматора як людини, яка може змагатися на Олімпійських іграх, якщо вона ніколи:

- не брала участі у змаганнях на грошовий приз, гроші або парі;
- не нагороджувалася грошима або будь-якого роду грошовою допомогою за участь у змаганнях (обумовлювалося, що за відшкодування витрат за участю у змаганнях спортсмен не втрачав аматорського статусу);
- не отримувала ніякої премії за втрачений у змаганнях час;
- не продавала і не закладла свій приз, виграний у змаганнях [4].

Заборонялося також брати участь у змаганнях професійним тренерам і інструкторам. Цей текст правил був прийнятий і діяв до сесії МОК 1920 р. в Антверпені.

У 70-х роках навіть найбільш активні прибічники «чистого» аматорства стали розуміти, що олімпійський спорт перетворився на сферу діяльності, що вимагає від спортсменів величезних фізичних і моральних витрат, самовідданої багаторічної праці. Усе це вимагало не тільки моральної підтримки, а й належного матеріального зацікавлення. При визначенні статусу «аматорства» стали поступово відходити від принципів матеріального характеру і трактувати це поняття, виходячи з принципів олімпізму. На перший план при визначенні аматорства у спорті стали виходити показники морально-етичного, гуманістичного і виховного характеру [2].

Нова концепція аматорства створювала рівні умови для підготовки і участі в змаганнях представників різних класів і систем, ліквідувала лицемірство і обман, які пов'язані з нелегальним отриманням грошей спортсменами.

На XI Олімпійському конгресі, що відбувся в 1981 р. у Баден-Бадені, в головній доповіді про проблему допуску голова комісії і член МОК В. Дауме заявив: «Спортсмени, які тренуються по 1 600 годин на рік, не можуть одночасно працювати за професією або інтенсивно готуватися до майбутньої професійної роботи. Тому ми не повинні допустити, щоб вони несли непоправні соціальні збитки. Саме з цього потрібно виходити при новому тлумаченні Правила 26».

На перший погляд, 84-а сесія МОК, що відбулася в Баден-Бадені після закінчення конгресу, нічого нового до правил допуску не внесла. Рішення Сесії підтвердили заборону на участь в Іграх професіоналів. Однак важливо інше – надання Міжнародним спортивним федераціям права самим визначати допуск спортсменів на Олімпійські ігри. Саме після конгресу в Баден-Бадені було зроблено кроки, що направлені на допуск професіоналів до Ігор [4].

Міжнародний олімпійський комітет дав зрозуміти, що нова концепція аматорства не догма. Його президент Х. А. Самаранч роз'яснював, що в деяких видах спорту ці правила можна тлумачити більш широко. У цьому плані найбільш показові рішення Міжнародної федерації легкої атлетики (IAAF). У вересні 1982 р. IAAF прийняла положення про створення так званих фондів для спортсменів при національних федераціях легкої атлетики. Легкоатлети могли отримувати будь-які винагороди, в тому числі за рекламу та участь у змаганнях. Що правда, гроші перераховувалися відповідним фондам. Це означало, що спортсменам будуть відшкодовуватися тільки витрати, пов'язані з навчально-тренувальним процесом, участю у змаганнях і підтримкою їх життєвого рівня, а частина грошей, що залишається, буде спрямована на розвиток легкої атлетики [2; 4].

Немає жодних сумнівів, що запропонована Міжнародною федерацією легкої атлетики реформа сприяла формуванню високооплачуваної еліти. Це стало ще одним кроком до професіоналізації не тільки легкої атлетики, але й інших видів спорту. З'явилися такі самі фонди в спортивній і художній гімнастиці, у водних і лижних видах спорту.

Потрібно особливо зазначити рішення МОК і ФІФА про допуск професійних футболістів до олімпійського турніру. У розділі статуту ФІФА стосовно статусу аматорства, говорилося, що гравці, які входять до складу федерацій, що є членами ФІФА, можуть бути як аматорами, так і професіоналами, однак професіонали ні за яких обставин не мають права брати участь в Олімпійських іграх або змаганнях, що передбачені лише для аматорів. Проте у «Новинах ФІФА» (1981 р., листопад, № 221) зазначалося, що ФІФА хотіла б переконати своїх членів погодитися з перейменуванням гравців: замість професіоналів і аматорів рекомендується називати їх просто гравцями. ФІФА ухвалює рішення класифікувати гравців у міжнародному футболі за віком і рівнем їх майстерності та поділяє їх на футболістів, котрі беруть участь у Кубку світу, в Олімпійських іграх, молодіжних і юнацьких чемпіонатах світу. Тому в 1984 р. у Лос-Анджелесі в складах олімпійських команд з'явилися професійні футболісти [2].

Аналогічно діяла Міжнародна федерація хокею. Не випадково у правилах з'явився запис, що професіоналом вважається тільки хокеїст, що має контракт з NHL.

Ідею допуску професіоналів до Ігор найбільш активно підтримував президент МОК Х. А. Самаранч. У лютому 1985 р. на сесії в Калгані виконком МОК несподівано оголосив про допуск професійних спортсменів у віці до 23 років до Олімпійських ігор 1988 р. у змаганнях з футболу, тенісу і хокею. Не встигла світова спортивна громадськість усвідомити запропонований виконкомом МОК «експеримент» (так назвав це рішення Х. А. Самаранч), як в Лісабоні в жовтні 1985 р. на засіданні МОК з представниками федерацій і НОК було винесено на обговорювання так званий Кодекс атлета, який був запропонований замість Правил 26. Згідно з ним, щоб бути допущеним до участі в олімпійському русі, зокрема в Олімпійських іграх, спортсмен повинен дотримуватися і поважати Олімпійську хартію, а також схвалені МОК правила Міжнародної спортивної федерації, до якої він належить. Отже, будь-який спортсмен, що підтримує Хартію і Кодекс, може бути допущеним до Олімпійських ігор. Практично цим рішенням стиралася межа між спортсменом-аматором і професіоналом, і без будь-яких обмежень Ігри відкривалися для останніх. Були зняті всі обмеження відносно фінансування підготовки, а основні вимоги до допуску звелися до необхідності поваги духу чесної гри, відмови від насильства, дотримання медичного кодексу МОК. Збереглася лише вимога до учасників, щодо заборони використовувати під час Олімпійських ігор свою особистість, прізвище, зображення або спортивний результат з метою реклами, а також було визначено, що участь спортсмена в Олімпійських іграх не повинна зумовлюватися фінансовими міркуваннями. Отже, МОК вступив на шлях відкритої професіоналізації Олімпійських ігор [4].

Подальші роки показали, що олімпійський спорт дуже швидко пристосовувався до допуску професіоналів до Олімпійських ігор. Уже до початку 90-х років дискусії з цього питання припинилися, а активність прихильників аматорства в їх боротьбі за ідеали олімпізму була перенесена

на проблеми «справедливої гри», боротьби з допінгом, олімпійської освіти тощо.

Отже, у 70-х роках розпочалася активна комерціалізація, а у 80-х роках і професіоналізація олімпійського руху.

2. Професіоналізація олімпійського спорту

Однією з основних тенденцій, що визначають на сучасному етапі розвиток спорту вищих досягнень, є його професіоналізація. У спорті відбуваються ті самі процеси, що і в інших сферах суспільного життя – у науці, релігії, юриспруденції, мистецтві, в яких вони почалися значно раніше і до теперішнього часу в основному завершилися.

В останні десятиріччя заняття спортом вимагають від спортсменів такого рівня самовіддачі, витрат часу, фізичних і психічних навантажень, які неможливі без належного матеріального стимулювання і забезпечення різноманітними послугами. У спорті сформувалася велика кількість вузьких фахівців – тренерів, спортивних лікарів, масажистів, для яких спорт став сферою професійної діяльності [2].

Професіоналізація поступово охопила і чисто спортивну діяльність: підготовка кваліфікованих спортсменів і їх участь у змаганнях мають різноманітні форми фінансування: стипендії, зарплати, компенсації, виплати за рекламу і участь у стартах, премії, тощо.

Більшість олімпійських видів спорту сьогодні досить інтенсивно просуваються шляхом, який пройшов професійний спорт. Коли в олімпійському спорті лише зараз відбувається процес формування професій, то у професійному, і передусім, у таких його видах, як: автогонки, бейсбол, гольф, футбол, велоспорт, американський футбол, баскетбол, хокей, теніс, бокс, – формування професій давно відбулося, і йдеться про подальше вдосконалення системи професійного спорту [4].

Процес професіоналізації олімпійського спорту протікає складно і суперечливо. Це пов'язано, передусім, з прагненням зберегти основні принципи класичного олімпізму. Ставлення до професіоналізації спорту досить неоднозначне як серед лідерів міжнародного спортивного руху, так і серед представників національних спортивних організацій, вчених, спортсменів.

У проблемі професіоналізації спорту каменем спотикання довго був допуск професіоналів до Олімпійських ігор. Однак у 1986 р. МОК на прохання МСФ дозволив допуск професійних футболістів і хокеїстів, а потім тенісистів і баскетболістів до участі в Олімпійських іграх. Позицію членів Міжнародного олімпійського комітету з цього питання досить точно виразив віце-президент МОК канадець Р. Паунд. На його думку, на Олімпійських іграх повинні змагатися кращі спортсмени світу, незалежно від того, професіонали вони чи аматори. Його підтримував і голова комісії МОК з допуску спортсменів до Олімпійських ігор В. Дауме. На його переконання, правила допуску зжили себе, і тому ще у 1981 р. поняття «аматор» було виключено із Олімпійської хартії [2].

На основі ретельного вивчення фактів комісія МОК з допуску дійшла висновку, що допуск як до Олімпійських ігор, так і до чемпіонатів світу повинен санкціонуватися відповідними Міжнародними спортивними федераціями. *Прийнявши Кодекс атлета замість Правил 26 і надавши Міжнародним спортивним федераціям право допуску спортсменів до Олімпійських ігор, МОК практично створив передумови до бурхливої професіоналізації олімпійського руху.*

Однак від згоди МОК на надання Міжнародним спортивним федераціям права вирішувати питання допуску до Олімпійських ігор, до відкритих Олімпійських ігор, у яких будуть брати участь усі найсильніші спортсмени, величезна дистанція. Повна «відкритість» Ігор призвела б до безконтрольної залежності олімпійських видів спорту, МОК і національних олімпійських комітетів від бізнесу. Крім того, не кожний професіонал зможе дістати право брати участь в Іграх і далеко не кожний професіонал, що дістав це право, виразить бажання брати в них участь [4].

Передусім це позиції різних Міжнародних спортивних федерацій, наприклад, у правилах Міжнародної федерації аматорського боксу сказано, що жоден боксер, що брав участь у поєдинках, у яких понад шість раундів, не може бути допущений до змагань, організованих Федерацією. Керівництво Федерації не схильне змінювати це правило, вважаючи, що аматорський бокс принципово відрізняється від професійного як за тривалістю поєдинків, технікою і тактикою, так і за системою організації, фінансування і ставлення багатьох спортсменів до цього питання.

У баскетболі, навпаки, ФІБА позитивно вирішила питання допуску провідних професіоналів з NBA до чемпіонатів світу і Олімпійських ігор. Однак до даного рішення з застереженням поставилися численні фахівці в США, які вважають, що в цьому випадку баскетбол буде монополізований професіоналами, що призведе до зниження інтересу до нього в американських університетах, оскільки студенти-баскетболісти не зможуть потрапити до олімпійської збірної США. Існували також побоювання, що глядачі, засоби масової інформації і представники комерційних структур втрачатимуть інтерес до олімпійського турніру з баскетболу у зв'язку з явною нерівністю сил найсильніших професіоналів і їх суперників [2].

Відносно бейсболу існує обґрунтоване побоювання, що ліги професійного бейсболу не підуть на допуск професіоналів до Ігор, оскільки під час їх проведення у професійному бейсболі спортивний сезон у розпалі. Імовірно може йтися лише про участь в Іграх окремих молодих бейсболістів або спортсменів, які завершують свою спортивну кар'єру. У бейсболі повторюється ситуація, що характерна для хокею, коли Всесвітня ліга хокею на льоду відкрила доступ професіоналам до Олімпійських ігор, зробивши хокей найбільш «відкритим» зі всіх олімпійських видів спорту. Однак керівництву МОК доводиться щоразу вести переговори щодо перерви у регулярному чемпіонаті NHL на час зимових Олімпійських ігор.

Особливо складна ситуація в цьому питанні у футболі. ФІФА дозволяє участь в Олімпійському турнірі лише тим футболістам – членам

національних збірних, яким не більше 23 років. МОК домагається скасування цього рішення як дискримінаційного і вимагає допуску до участі в олімпійських змаганнях з футболу всіх найсильніших спортсменів. Однак Міжнародна федерація футболу не без підстав вважає, що в такому випадку олімпійські футбольні турніри стануть конкурентами чемпіонатам світу. Це неминуче призведе до зниження прибутків ФІФА, і тому вона категорично відмовляє в знятті обмежень, обґрунтовуючи це рішення тим, що і в нинішньому варіанті футбольний турнір Олімпійських ігор залучає найбільшу, серед інших видів спорту, кількість глядачів і за касовими зборами посідає перше місце [4].

Значні реформи проведені у *велосипедному спорті*. Єдиним органом, що здійснює координацію керівництва як аматорським, так і професійним велоспортом є Міжнародний союз велосипедистів. Відповідно до цього переглянуто всю систему змагань, світові рекорди стали загальними для професіоналів і аматорів, а в іграх Олімпіад можуть брати участь усі найсильніші велосипедисти.

Надалі допуск спортсменів-професіоналів до Ігор буде визначатися такими чинниками [2]:

***По-перше**, позиції федерацій: одні за допуск усіх найсильніших спортсменів до Ігор, інші ведуть вичікувальну політику, треті виступають проти допуску професіоналів до участі в Олімпійських іграх. У всіх випадках, коли виникає проблема участі професіоналів в Олімпійських іграх, представники міжнародних спортивних федерацій розглядають її передусім з позицій дотримання інтересів своїх організацій. Аналогічним чином поступає і МОК.*

***По-друге**, багато що залежить від фірм, з якими професійні спортсмени уклали контракти. Наприклад, фірми, що уклали контракти зі всіма провідними тенісистами світу, не завжди зацікавлені в тому, щоб відпускати їх для участі в Олімпійських іграх, оскільки там вони не можуть їх рекламувати.*

***По-третє**, часто самі спортсмени, особливо в травмонебезпечних видах спорту, сумніваються в доцільності участі в Олімпійських іграх, яка не приносить великих матеріальних вигід і проблематична з точки зору підвищення авторитету, оскільки не виключена імовірність програшу, в тому числі і маловідомому спортсменові. До того ж напружений олімпійський турнір може стати причиною отримання серйозної травми або спаду спортивної форми [2].*

Однак незалежно від того, як федерації будуть вирішувати питання допуску професійних спортсменів до Ігор і як будуть ставитися до цього менеджери, спонсори і самі спортсмени, епоха зближення професійного і олімпійського спорту розпочалася, і Олімпійські ігри вже ніколи не будуть такими, якими були раніше.

Професійний і олімпійський спорт понад сторіччя розвивався відокремлено, створюючи кожний свою складну систему змагань, організації і методики підготовки спортсменів, виховуючи видатних спортсменів, які

вважають віртуозною майстерністю і дивовижними досягненнями. Їх поступове зближення є одним з важливих чинників подальшого прогресу спорту, зростання його авторитету як одного з найбільш яскравих явищ сучасності [4].

Професіоналізація олімпійського спорту протікає суперечливо і обумовлена низкою як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників.

1.12 Професійний спорт в Україні

Мета вивчення: визначити поняття професійного спорту і формування та розвиток його в Україні.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Відмінні риси професійного спорту.
2. Формування та розвиток професійного спорту в Україні.

Література:

1. Борисова, О. В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 312 с.
2. Гуськов, С. І. Професійний спорт / Гуськов С. І. Платонов В. Н.. - К.: Олімпійська література, 2000. - 285 с.
3. Мічуда, Ю. П. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності / Ю. П. Мічуда // Теорія і методика фіз. виховання. - 2005. - № 1. - С. 30-36.
4. Професійний спорт: метод. річкою. / Петровський В. В., Матвєєв С. Ф., Драгунов Л. А. - К.: Укр. держ. ун-т фіз. виховання та спорту, 1994. - Вип. 1. -23 с.
5. Bairner, A. Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives / A. Bairner. – Albany: State University of New York Press, 2001. – P. 135–146.

1. Відмінні риси професійного спорту

Зараз сформувалося *три різновиди спорту вищих досягнень: олімпійський спорт; види спорту, що не входять до програми Олімпійських ігор; професійний спорт.*

Перші два різновиди мають подібну спрямованість і критерії ефективності: підготовка і виступи на Олімпійських іграх і світових та континентальних чемпіонатах з метою завоювання якнайбільшої кількості медалей.

Професійний спорт – це сфера бізнесу, мета якого виробляти спортивне видовище, що набуває форми товару. Його продаж забезпечує отримання прибутку [4].

Прагнення до отримання максимального прибутку зумовлює діяльність організацій професійного спорту. Вона зорієнтована на реалізацію загальної для всіх клубів організаційної і економічної політики і, як наслідок, монополізацію того чи іншого виду спорту.

Сучасний професійний спорт має низку специфічних особливостей, котрими він відрізняється від інших різновидів спорту вищих досягнень

Перша відмінна риса професійного спорту – *його орієнтація на розвиток тих видів, які можуть принести прибутки або, як мінімум, покрити всі видатки за рахунок власних прибутків*. Професійними стають лише ті види спорту, які ефективні з комерційної точки зору. Це, перш за все, бейсбол, баскетбол, гольф, хокей, автогонки, бокс, теніс, кінні перегони, гірськолижний та велосипедний спорт [2].

Друга відмінна риса професійного спорту полягає у *прагненні його організаторів забезпечити створення і підтримання атмосфери жорсткої конкуренції у змаганнях і непередбачуваності переможців*. Завдяки цьому підтримується висока зацікавленість глядачів, засобів масової інформації та спонсорів.

Третя відмінна риса професійного спорту – *формування спортивної еліти*. У кожному виді професійного спорту за допомогою засобів масової інформації формують «зірок» і «мегазірок», які притягують до себе увагу глядачів і мають підвищену популярність у суспільстві. Для цього використовуються не тільки показники їхньої спортивної майстерності, а й спосіб їх життя, захоплення, прибутки тощо.

Четвертою відмінною рисою професійного спорту є *наявність досить ефективної системи соціального захисту спортсменів*, котра постійно вдосконалюється. Інтереси професіональних спортсменів захищають відповідні асоціації. Значну роль в охороні інтересів спортсменів відіграють посередницькі агентства, які від їх імені укладають вигідні комерційні угоди, вкладають зароблені спортсменами гроші у перспективні проекти тощо. Не зважаючи на те, що ці послуги досить дорогі (20 % і більше від отриманого прибутку чи від контракту), це вигідно спортсменам.

П'ятою відмінною рисою є *експансія американського професійного спорту до інших країн*, в тому числі, до Канади, Японії, розвинених країн Західної Європи, а останнім часом і до країн колишнього соціалістичного блоку [2].

Професійний спорт, як *соціальне явище*, має низку відмінних рис стосовно інших форм функціонування спорту у суспільстві: *орієнтація на розвиток найбільш популярних видів спорту; створення і підтримування жорсткої конкуренції у змаганнях; формування спортивної еліти; формування ефективної системи соціального захисту спортсменів; експансія американського професійного спорту до інших країн і континентів*.

2. Формування та розвиток професійного спорту в Україні

Оскільки професійний спорт зароджувався і формувався в Україні за часів її входження до складу Російської імперії, а пізніше – СРСР, то об'єктивний аналіз цих процесів можливий лише за умови комплексного розгляду явища з кінця XIX ст. до сьогодення. Вивчення науково-методичної літератури та законодавчо-нормативних актів дає підстави виділити окремі етапи у формуванні і розвитку професійного спорту на теренах України і Росії: 1) зародження професійного спорту в Російській імперії (кінець XIX – початок XX століть); 2) формування професійного спорту в СРСР в період 1920–1940 рр.; 3) занепад професійного спорту в СРСР в період 1950–1980 рр.; 4) масовий від'їзд висококваліфікованих радянських спортсменів до закордонних напівпрофесійних та професійних клубів наприкінці 80-х – початку 90-х рр.; 5) створення національних структур професійного спорту і їхня інтеграція до систем міжнародного професійного спорту [1; 3].

На відміну від США та країн Західної Європи, де були створені самостійні організаційні структури *професійного спорту*, в *Російській імперії*, а в подальшому і в *СРСР*, а відтак і в *Україні*, він розвивався в структурі циркового шоу-бізнесу. Найбільш популярними видами професійного спорту були *боротьба, піднімання ваги та бокс*.

Професійний спорт у Російській імперії став формуватися наприкінці XIX – початку XX століття. На той час на циркових аренах великих міст систематично проводилися різноманітні чемпіонати, у яких брали участь відомі професійні спортсмени, що змагалися у боротьбі та підніманні ваги. Слід наголосити, що в цих змаганнях часто брали участь відомі іноземні спортсмени. Так, у 1904 р. у Петербурзі французький антрепренер Дюмон організував турнір професійних борців за участю чемпіона світу Поля Понса, знаменитого французького борця Рауля де Буше, видатного українського борця *Івана Піддубного з Полтавщини*, який розпочав свій борцівський шлях у 1896 р. у Феодосії в «Цирку Безкоровайного», та інших відомих спортсменів. Турнір викликав великий інтерес у публіки і приніс організатору суттєвий прибуток. Заохочений успіхом, Дюмон вирішив організувати по країні широку серію чемпіонатів. Конкуруючи мережу чемпіонатів організував популярний в артистичному та спортивному світі Іван Лебедев. Уже перший Міжнародний чемпіонат французької боротьби на звання чемпіона світу за своєю організацією не поступався відомим паризьким чемпіонатам. У 1905 р. І. Лебедев організував у Петербурзі чемпіонат, що викликав велику зацікавленість у публіки і приніс значні прибутки. Після тріумфу в Петербурзі чемпіонат Лебедева став привабливим для кращих цирків країни. Згодом відбулися аналогічні чемпіонати у Києві, а потім і в Москві [1; 3].

За аналогічною схемою наприкінці XIX – початку XX століття відбувався розвиток професійної важкої атлетики і професійного боксу. Відомий спортсмен і фахівець у галузі спорту А. Харлампієв уже на початку

XX ст. робив спроби організувати матчі боксерів-професіоналів за прикладом тих, що проводилися в Англії та Франції. В Україні перші організовані заняття боксом датуються 1912 роком і були організовані М. Ратьє. У 1913 р. на першості південного заходу Росії київські боксери були серед кращих. Найбільше відзначився тоді І. П'яткін, який згодом взяв участь у першому в Україні професійному поєдинку з боксу.

У перші роки існування Радянської Росії, а у подальшому і СРСР, коли ще не було сформовано концепцію розвитку спорту вищих досягнень, у системі фізкультурно-спортивного руху також проглядалися елементи професійного спорту. Наприклад, правила змагань і методика підготовки боксерів формувалися під впливом професійного боксу. Фінальні бої чемпіонатів СРСР до 1945 р. проводилися за професійними правилами – 6 раундів по 3 хв., а в матчевих зустрічах допускалися навіть 10-раундові поєдинки. Розглядалися пропозиції міжнародних організацій професійного боксу стосовно організації зустрічей між провідними радянськими боксерами та відомими боксерами-професіоналами. Зокрема, йшлося про зустріч провідного радянського боксера суперважкої вагової категорії 40-х років Миколи Корольова та чемпіона світу серед професіоналів Джо Луїса.

У 30-х роках практикувалися товариські зустрічі з професійними футбольними командами. Так, збірна команда Москви з футболу у 1934 р. вперше провела матч з професійним футбольним клубом «Жіденіце» із Брно і досягла перемоги, а у 1936 р. поступилася паризькому «Ресінгу». Збірна України у 1935 р. вперше провела товариську зустріч з професійним клубом («Ред Стар» – володар Кубка Франції 1921–1923, 1928 рр.) і виграла її з рахунком 6:1 [1].

До початку другої світової війни провідні важкоатлети та борці були цирковими акторами. Під керівництвом Головного управління держцирками проводилися циркові чемпіонати з боротьби та важкої атлетики. Природно, що спортивний аспект змагань мав другорядне значення. Зусилля спортсменів, як того вимагає шоу-бізнес, були спрямовані на задоволення запитів публіки. Спортсмени змагалися не тільки у боротьбі та підніманні ваги, а й демонстрували свої богатирські можливості: боролися з биками та ведмедями, рвали ланцюги, гнули залізні палиці тощо. У ті роки проводилося понад 10 циркових чемпіонатів на рік, і в кожному з них виступали провідні спортсмени [3].

Після закінчення другої світової війни циркові чемпіонати були відроджені. Але наприкінці 40-х років XX ст. розпочався бурхливий розвиток олімпійського спорту, оскільки спортивні організації СРСР були визнані міжнародними спортивними федераціями та Міжнародним олімпійським комітетом. Досягнення радянських спортсменів на міжнародній арені стали потужним засобом ідеологічної боротьби. За цих обставин професійний спорт не вписувався до нової системи фізкультурно-спортивного руху. Поступово руйнувалася система циркових чемпіонатів, і в 1971 р. керівництво Держцирку вирішило припинити змагання професійних спортсменів.

У період 1950–1980 рр. професійний спорт розглядався в СРСР виключно з ідеологічних позицій. У публікаціях стосовно професійного спорту стверджувалося, що основні його функції – це культивування грубості, насильства і жорстокості, перемога за будь-яку ціну, відволікання уваги населення капіталістичних країн від реальних проблем і соціальних негараздів у суспільстві [1].

Офіційне тлумачення професійного спорту в колишньому СРСР можна продемонструвати змістом нарису «Професійний спорт» в «Енциклопедичному словнику з фізичної культури і спорту», виданому у 1962 році: «Професійний спорт – одне з явищ, що типове для спортивного руху в капіталістичному суспільстві, одна з форм бізнесу, яка базується на експлуатації спортсменів... Спортсмени нещадно експлуатуються і, отримуючи відносно низьку платню, приносять величезні прибутки своїм власникам... У професійному боксі, бейсболі, особливо в США, процвітає підкуп, безсовісна спекуляція на інтересі публіки до спорту... Грубість і жорстокість професійного спорту, організація різноманітних спортивних видовищ мають і певну соціальну значущість, оскільки сприяють розпалюванню низьких, тваринних інстинктів і служать справі підготовки гарматного м'яса для агресивних воєн...» [3].

Офіційну можливість укладати контракти з іноземними професійними клубами поодинокі спортсмени (футбол, хокей) почали отримувати лише у 80-х роках. Зокрема, першим радянським футболістом, що виступав за західний клуб («Раніг» – Вена) став нападаючий ленінградського «Зеніта» А. Зінченко, якого відрядили до Австрії восени 1980 р. як інженера. Наприкінці 80-х років на сторінках радянських газет і журналів розгорнулася широка дискусія стосовно: статусу радянських спортсменів високого класу (хто вони – аматори чи професіонали); необхідності надання футболістам вищої ліги статусу професійних гравців; надання можливості радянським спортсменам виступати у зарубіжних клубах; взаємовідносин спортсменів – членів збірних команд СРСР і Держкомспорту СРСР тощо. Особливої актуальності набули такі питання, як соціальна і правова захищеність спортсменів, перехід окремих видів спорту на професійні засади функціонування.

У роки так званої перебудови (1986–1990) обґрунтовувалася необхідність переходу від адміністративно-командних методів керівництва і управління країною до економічних. Проте у спорті фактично пропонувалося посилення адміністративних заходів, узаконення «державних професіоналів». Якщо оцінювати зміни у спорті за роки перебудови, то за винятком появи гласності та визнання необхідності розмежування сфер масового і великого спорту, нічого доленосного, на жаль, не відбулося [1; 3].

На початку 90-х років у СРСР з'явилися перші спортсмени-професіонали, і офіційно почало змінюватися ставлення до професійного спорту. Цьому значною мірою сприяли: активізація процесу комерціалізації і професіоналізації міжнародного спорту; рішення МОК про допуск професійних спортсменів в окремих видах спорту до Олімпійських ігор

(хокей, футбол, теніс і баскетбол); початок переходу від адміністративно-командної системи управління до ринкової економіки; зростаючий інтерес у фахівців до професійного спорту [Платонов В., 2005].

Розпад СРСР на початку 90-х років завершився формуванням на його території 15 незалежних країн з принципово новим політичним і соціально-економічним устроєм. Це стосувалося всіх сфер життя суспільства, у тому числі і спорту вищих досягнень. Виникла необхідність трансформації організаційних основ спорту, зокрема розгортання процесів професіоналізації спортивної діяльності [1; 3].

Починаючи з 1991 року, як в Україні, так і в інших країнах, що виникли на теренах СРСР, професійний спорт досить інтенсивно розвивався за двома відносно самостійними напрямками :

1) від'їзд висококваліфікованих спортсменів до іноземних професійних клубів;

2) створення національних структур професійного спорту і їх інтеграція до систем міжнародного професійного спорту.

1.13 Спортсмени України

Мета вивчення: розглянути участь спортсменів України в іноземних професійних клубах. Створення національних структур професійного спорту.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Спортсмени України в іноземних професійних клубах.
2. Створення національних структур професійного спорту та їх інтеграція до міжнародного професійного спорту

Література:

1. Борисова, О. В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 312 с.
2. Гуськов, С. І. Професійний спорт / Гуськов С. І. Платонов В. Н.. - К.: Олімпійська література, 2000. - 285 с.
3. Мічуда, Ю. П. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності / Ю. П. Мічуда // Теорія і методика фіз. виховання. - 2005. - № 1. - С. 30-36.
4. Професійний спорт: метод. річкою. / Петровський В. В., Матвєєв С. Ф., Драгунов Л. А. - К.: Укр. держ. ун-т фіз. виховання та спорту, 1994. - Вип. 1. -23 с.
5. Bairner, A. Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives / A. Bairner. – Albany: State University of New York Press, 2001. – P. 135–146.

1. Спортсмени України в іноземних професійних клубах

Наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ ст. велика кількість спортсменів високого класу колишнього СРСР, і в першу чергу з України і Росії, що спеціалізувалися в популярних для професійного спорту видах змагальної діяльності, виїхали на роботу до іноземних напів професійних і професійних клубів.

Одними з перших торували шлях до західних професійних клубів *хокеїсти, баскетболісти та футболісти*. Під спортивної еміграції припадає на 1991–1993 рр., коли з країн, що виникли на теренах СРСР, на роботу до зарубіжних клубів тільки футболістів виїхало майже 900 осіб.

У середині 80-х років у NHL виступали кілька хокеїстів з колишнього СРСР, а у щорічному драфті було представлено по 1–2 спортсмени. У першій половині 90-х років попит на пострадянських, особливо російських, хокеїстів значно зріс. На драфт попадали вже десятки хокеїстів: 1990 р. – 14; 1991 р. – 25; 1992 р. – 47; 1993 р. – 44; 1994 р. – 37 осіб [3].

З України в перші роки міграції спортсменів до NHL потрапили лише О. Житник і Д. Христич. Але значна кількість хокеїстів виїхала до фармклубів NHL та до професійних і напів професійних клубів Західної Європи. *З середини 90-х років попит на вихованців українського хокею зростає і в NHL*. Так, лише у першому раунді щорічних драфтів було обрано сім гравців (О. Твердовський – 1994 р., Д. Зуббрус – 1996 р., М. Вишнівський – 1998 р., Д. Швидкий – 1999 р., О. Міхнов – 2000 р., А. Бабчук – 2002 р., М. Жердєв – 2003 р.). Жоден драфт, окрім 2004–2005 рр., не проходив без участі вихованців українського хокею. Цей напрям у розвитку професійного хокею виявився вигідним для NHL і, деякою мірою, для професійних клубів Західної Європи, і негативним для українського хокею. За короткий час відбулося значне падіння рівня розвитку хокею, якості підготовки спортсменів і команд, і як наслідок, втрата позицій на міжнародній арені [1].

Слід відзначити, що окремі гравці – вихованці радянської школи хокею 80-х – початку 90-х років – добре адаптувалися в клубах NHL і стали яскравими і високооплачуваними спортсменами. Найбільш успішну кар'єру в NHL зробили російські (О. Могильний, І. Ларіонов, В. Фетісов, С. Фьодоров, П. Буре, В. Каменський, С. Яшин, О. Ковальов) та українські хокеїсти (Д. Христич, О. Житник та О. Твердовський). Так, О. Житник двічі (1993 і 1999 рр.) грав у фіналах Кубка Стенлі, а О. Твердовський першим серед українських хокеїстів завоював у 2003 р. найпрестижніший у професійному хокеї трофей – Кубок Стенлі (у складі команди «Нью-Джерсі»).

Аналогічного успіху досяг у 2004 р. Р. Федотенко з командою «Тампа-Бей». Успіхи хокеїстів у професійному спорті багато в чому обумовлені досить тісною співпрацею колишньої радянської та північноамериканської хокейних шкіл у 1970–1980 рр., унаслідок чого до практики підготовки гравців СРСР, а у подальшому і Росії та України, були запозичені принципи змагальної та тренувальної діяльності команд NHL, які у свою чергу запозичили в радянської та європейської школи хокею основи швидкісної комбінаційної гри [3].

Менш вдало проходила адаптація футболістів, що виїхали наприкінці 80-х – початку 90-х років до західноєвропейських професійних клубів. Практично жоден з провідних як українських, так і російських футболістів того часу (О. Блохін, Г. Литовченко, О. Протасов, С. Юран, О. Заваров, В. Хідіятулін, Ю. Савічев та інші) не зміг сповна реалізувати себе в іноземних клубах, оскільки спортсмени не могли пристосуватися до зовсім іншого підходу до футболу в західних клубах. На відміну від радянського футболу, де тренери жорстко контролювали футболістів і опікувалися всіма їх проблемами, на Заході надається відносна свобода гравцям, і значно зростає персональна відповідальність за стан своєї тренуваності. До такої організації стосунків клуб – спортсмен наші футболісти чисто ментально не були готові. Лише футболісти, які перейшли до іноземних клубів у другій половині 90-х років почали більш-менш вдало адаптуватися до роботи в іноземних клубах (В. Карпін, О. Мостовий, А. Кангельскіс, А. Шевченко та інші).

Аналогічна ситуація склалася і в інших ігрових видах спорту. Наприклад, збірна СРСР з баскетболу успішно виступала в середині 80-х років на міжнародній арені: 1986 р. – віцечемпіони світу; 1987 р. – віцечемпіони Європи; 1988 р. – олімпійські чемпіони Сеула. Проте навіть провідні баскетболісти СРСР не мали реальної уяви щодо рівня майстерності професійних гравців та команд, їх техніки, тактики, фізичних і функціональних можливостей, системи підготовки тощо. Видатний український баскетболіст Олександр Волков, визнаний одним з кращих гравців Європи і світу у 1986–1988 рр., згадує, що в ті роки сподівався рано чи пізно потрапити до одного з клубів NBA. Вивчав англійську мову, ретельно збирав інформацію стосовно професійного баскетболу, техніки видатних гравців, тактики команд тощо. Проте лише тоді, коли вперше в історії радянського баскетболу шести провідним гравцям СРСР у 1987 р. видалася можливість взяти участь у тренувальному зборі разом з провідними гравцями одного з клубів NBA («Атланта»), він зрозумів, наскільки великі розбіжності між європейським та американським баскетболом. Цей збір продемонстрував результативність принципово нового, творчого підходу до спортивного вдосконалення, пошуку індивідуальних резервів, формування самобутньої моделі ігрових дій, що відповідає природним задаткам, поглядам і смаку конкретного гравця [1].

Проте у подальшому, коли перші радянські баскетболісти уклали контракти з клубами NBA, вони зіткнулися з великими труднощами як психологічного, так і чисто спортивного характеру. У психологічному плані їм, хто входив до символічних збірних Європи і світу, було дуже складно бути новачками професійних команд, завойовувати право потрапити не тільки до стартових п'ятірок, але хоча б на кілька хвилин вийти на майданчик в офіційній грі. У техніко-тактичному плані вони зіткнулися з проблемою необхідності значного підвищення ефективності захисних дій, яким у клубах NBA, на відміну від радянської школи баскетболу, надавалося більш важливого значення. Гравці також зіткнулися з необхідністю значного покращення рівня розвитку швидкодію-силових якостей [2].

За короткий час більшість видатних велосипедистів кінця 80-х – початку 90-х років опинилися в іноземних професійних клубах. Практично у повному складі, на чолі з головним тренером О. Кузнецовим і провідним гонщиком В. Якімовим, виїхав за кордон найавторитетніший в СРСР лєнінградський велосипедний клуб «Локомотив», уклали контракти з іноземними професійними клубами майже всі найсильніші велогонщики-шосейники України і Росії (В. Пульніков, А. Зінов'єв, В. Жданов, І. Угрюмов, Д. Абдужапаров, С. Гончар, А. Чміль та інші). Зокрема С. Гончар, успішно сполучаючи виступи за професійні клуби та збірну України, став чемпіоном світу. Ефективне поєднання підготовки велосипедистів-трековиків під керівництвом відомого тренера В. Осадчого за кордоном з підготовкою збірної команди України до Олімпійських ігор та чемпіонатів світу також привело до успіху. Збірна команда України в трекових гонках переслідування у другій половині 90-х років впевнено увійшла до провідних команд світу.

На жаль, українським фахівцям, які на початку 90-х років мали блискучі передумови для подальшого розвитку фігурного катання, цього зробити не вдалося. Олімпійські чемпіони В. Петренко і О. Баюл та їх тренер Г. Змієвська виїхали до США. Суттєві організаційно-методичні прорахунки не дозволили нашим фахівцям ефективно організувати процес розвитку фігурного катання, налагодити взаємозв'язки з іноземними професійними клубами. Національні центри підготовки фігуристів занепали, матеріально-технічна база погіршилася, що призвело до погіршення роботи з резервом. Як наслідок – цей досить перспективний для України вид спорту переживає глибоку кризу [1].

Вдалим виявився від'їзд до іноземних професійних клубів українських боксерів, особливо братів Володимира та Віталія Кличків, які стали чемпіонами світу серед професіоналів у найпрестижнішій суперважкій ваговій категорії. Завдяки їхнім успіхам на професійному рингу значно зріс імідж українського боксу на міжнародній арені. Національна ліга професійного боксу України визнана провідними боксерськими організаціями світу (WBA, WBC, IBF, WBO)

Отже, масовий від'їзд провідних спортсменів до закордонних професійних клубів, на перших порах, мав негативний вплив на стан і розвиток спорту як в Україні, так і в інших пострадянських країнах. Проте, з іншого боку, численні провідні спортсмени отримали унікальну можливість познайомитися з організаційними засадами професійного спорту та передовими технологіями побудови процесу підготовки спортсменів у провідних професійних клубах, що надало їм змоги суттєво покращити свою спортивну майстерність, досягти гучних успіхів у змаганнях і укласти в подальшому вигідні контракти. Це, у свою чергу, сприяло зростанню іміджу України на міжнародній арені [3].

Важливим наслідком міграції українських спортсменів до зарубіжних професійних клубів, слід вважати і подальше їх повернення до України з досвідом організації професійного спорту в провідних лігах світу.

Зокрема, О. Волков став ініціатором організації професійного баскетбольного клубу «БК-Київ», О. Михайличенко очолює молодіжну збірну команду України з футболу, а О. Блохін вперше за часів незалежності України вивів національну збірну з футболу до фінальної частини чемпіонату світу 2006 року. Як позитивний приклад виїзду спортсменів до провідних професійних клубів слід пригадати і успіх збірної команди Хорватії з футболу, яка повністю складалася з легіонерів і посіла третє місце на чемпіонаті світу 1998 року.

2. Створення національних структур професійного спорту та їх інтеграція до міжнародного професійного спорту

У 1993 р. було прийнято Закон України «Про фізичну культуру і спорт», який надавав право на утворення структур професійного спорту. Одними з перших в Україні були сформовані професійні баскетбольна та футбольна ліги. Проте інтенсивному розвитку професійного баскетболу заважає відсутність сучасних спортивних споруд, придатних для проведення змагань та комерційної діяльності, недостатня популярність баскетболу та великі видатки на утримання команд. Мала кількість команд у Суперлізі, половина з яких відверті аутсайтери і, як наслідок, недостатня кількість ігор у сезоні та недостатній рівень конкуренції не сприяли ефективному зростанню спортивної майстерності гравців у національному чемпіонаті, що й гальмувало подальший розвиток професійного баскетболу [2].

У 2000-х роках ситуація в українському баскетболі дещо покращилася. З ініціативи колишнього легіонера NBA О. Волкова в Києві створено професійний баскетбольний клуб «БК Київ», котрий було включено до команд Північноєвропейської баскетбольної ліги (NEBL). У 2001 році до цієї ліги через сито відбіркового турніру пробився й другий український клуб – «МБК Одеса». У подальшому було створено конкурентоспроможні команди в Маріуполі, Южному, Сумах та інших містах. Це сприяло зростанню конкуренції в національному чемпіонаті і, як наслідок, підвищенню майстерності гравців, що позитивно позначилося на виступах клубних команд на міжнародній арені. У 2005 р. «БК Київ» вперше в історії українського баскетболу став віцечемпіоном Євроліги ФІБА. Проте команда досягла цього успіху завдячуючи легіонерам (головний тренер і провідні гравці). Імовірно найближчим часом у баскетболі виникне проблема легіонерів у національному чемпіонаті.

Останнім часом Федерація футболу і Професійна футбольна ліга України спрямували свої зусилля на розвиток матеріально-технічної бази, ліцензування клубів, тренерів та гравців, організацію стрункої системи підготовки та перепідготовки тренерських кадрів, підготовку резерву тощо. Федерація футболу України (ФФУ) багато робить для розвитку футболу в загальноосвітніх школах, що стало потужним фактором зростання масовості цієї популярної гри [2].

Федерація футболу України успішно інтегрується з міжнародними футбольними структурами. Про це, зокрема, свідчить, той факт, що у 2003 р. вперше було проведено виїзне засідання Виконкому УЄФА в Києві. Станом на кінець 2004 р. 13 представників ФФУ входили до організаційних структур УЄФА, у т.ч. Г. Суркіс член Виконкому УЄФА, 3 особи входять до комітетів і 10 – до Комісії УЄФА (О. Бандурко поєднує роботу в Комітеті програм допомоги і Комісії адміністративних експертів). ФФУ наполегливо працює над приведенням Клубної інфраструктури до вимог УЄФА та ФІФА. Багато робиться для розвитку дитячо-юнацького футболу. У 2004 р. ФФУ за підтримки уряду в різних регіонах країни встановила 400 мінімайданчиків з синтетичним покриттям у межах програм «Наше майбутнє». Функціонує дитяча футбольна ліга. У турнірі «Шкіряний м'яч» у 2005 р. взяли участь 54 тис. шкільних команд. Це близько 1 млн учасників. Але найголовнішим чинником у розвитку професійного футболу є те, що національний чемпіонат стає дедалі напруженішим і непередбачуваним. За останні роки окрім донецького «Шахтаря» конкурентоспроможними стали команди «Металург» – Донецьк, «Дніпро» – Дніпропетровськ, «Арсенал» – Київ та деякі інші. Проте створення понад дві команди однієї ліги в одному місті (Київ), як показує північноамериканський досвід, є нерентабельним. Навіть київське «Динамо» на домашніх матчах національного чемпіонату збирає в середньому 7–8 тисяч глядачів. Інші київські команди, наприклад у сезоні 2003/2004 рр., мали таку середню відвідуваність домашніх матчів: «Арсенал» – 2 740; «Оболонь» – 2 066 глядачів [4].

Дещо за іншим сценарієм розвиваються події в тенісі та боксі. Як відомо, членство у чоловічій (АТР) і жіночій (WTA) міжнародних професійних тенісних асоціаціях індивідуальне. У зв'язку з цим процес входження до системи міжнародного професійного тенісу провідних спортсменів України проходить без суттєвих ускладнень. Певною мірою цьому сприяє досить ефективна система менеджменту і маркетингу, що склалася у професійному тенісі. У різних куточках світу працює близько 20 менеджерських агентств, які здійснюють пошук талановитих гравців і просування їх до еліти світового тенісу. Деякі з цих агентств допомогли провідним тенісистам України досить швидко адаптуватися до системи професійного тенісу. Найбільшого успіху у професійному тенісі досягли Андрій (4-й в індивідуальному заліку) та Наталка (23-я) Медведєви.

Формування та розвиток професійного тенісу в Україні проходить за трьома основними напрямками: укладання контрактів з іноземними професійними клубами та вітчизняними фірмами; організація і проведення в Україні міжнародних турнірів; створення приватних тенісних шкіл на комерційних засадах та професійних тенісних клубів. Спортсмени, які мають контракти з іноземними професійними тенісними клубами, входять до міжнародної системи професійного тенісу з відповідними соціальними гарантіями. Натомість контракти з вітчизняними фірмами не передбачають соціального захисту спортсменів, що звичайно недостатньо сприяє заохоченню молоді до професійних занять тенісом [4].

Визначальним фактором розвитку професійного спорту взагалі і професійного тенісу в Україні зокрема є струнка система змагань. В Україні проводиться близько 200 турнірів для спортсменів різних вікових груп. У 1992 році започатковано проведення міжнародних турнірів. Їх кількість та категорійність поступово зростала. У 1992–1994 рр. проводилися лише жіночі турніри, а з 1995 р. – і жіночі, і чоловічі. З 1996 року призовий фонд більшості турнірів зріс з 10 до 25 тис. доларів. У 1998 році в Україні вперше проведено турнір категорії «Челенджер» з призовим фондом 50 тис. доларів. У 2001 році, завдяки спонсорській підтримці компанії «Український мобільний зв'язок» (УМС), призовий фонд челенджера «KYIV UMC OPEN» зріс до 150 тис. доларів. Співпраця УМС з Федерацією тенісу України та корпорацією «Інфоспорт» стала корисною не тільки для тенісу. За п'ять років спільної діяльності кількість абонентів, що обслуговує УМС, зросла у 15 разів. Турніри категорії «Челенджер» проводяться під егідою АТР та WTA. Зростання категорійності турнірів і призових фондів сприяло залученню до участі в них більш кваліфікованих українських та іноземних тенісистів, а це, у свою чергу, зумовило зростання майстерності українських тенісистів та іміджу українського тенісу на міжнародній арені. Близько двадцяти українських гравців увійшли до рейтингів WTA та АТР за 2004 р., а Ю. Федак та Т. Перебийніс увійшли до світової жіночої тенісної еліти. Успішно виступили у 2004 р. молоді українські тенісистки С. Стаховський (друге місце в юніорському турнірі U 98 OPEN) і К. Бондаренко (чемпіонка Уімблдона серед юніорок) [2].

За досить короткий час в Україні було створено професійні спортивні клуби, у яких боксери отримали можливість готуватися до професійних поєдинків, та Національну лігу професійного боксу, яка у другій половині 90-х років була визнана провідними міжнародними боксерськими організаціями WBA, WBC, IBF, WBO. Це відкрило можливості проводити під егідою Національних ліг професійного боксу і відповідних міжнародних організацій як рейтингові, так і титульні (за звання континентальних, інтерконтинентальних та світових чемпіонів) поєдинки. Про високий авторитет Національної ліги професійного боксу України (НЛПБУ) свідчить, зокрема, той факт, що у 2001 р. конгрес Асоціації Європейського професійного боксу було проведено у м. Києві.

Процес формування національних структур професійного боксу супроводжувався подальшим від'їздом провідних боксерів до відомих іноземних клубів. Найбільш повчальним у цьому плані є досвід відомих українських боксерів суперважкої вагової категорії братів Віталія та Володимира Кличків, які на вигідних умовах уклали контракти з промоутером німецького клубу «Universum Box-Promotion» Клаусом-Пітером Коєм. Якісна підготовка та не форсований підбір суперників дозволили братам Кличкам досягти високого рівня тренуваності, послідовно завоювати титули континентальних, інтерконтинентальних та світових (за версією WBO) чемпіонів у найпрестижнішій ваговій категорії. Видатного успіху у ваговій категорії до 53, 52 кг досяг також боксер із Енергодара Володимир Сидоренко. У 2005 р. він виборов титул чемпіона світу за версією Всесвітньої боксерської

асоціації (WBA). В. Сидоренко вже четвертий рік виступає за «Universeum Box-Promotion». Значних успіхів досягли й боксери, що готувалися в українських клубах, зокрема Олександр Гуров з Маріуполя другим, після легендарного угорського боксера Ласло Паппа (1962), серед вихідців зі Східної Європи завоював у 1995 р. титул чемпіона Європи серед професіоналів. У подальшому він ще двічі завоював титул чемпіона Європи, а також титули інтерконтинентального чемпіона за версіями WBA та IBF [2; 4].

Стабільна ситуація, що склалася у міжнародному професійному тенісі і боксі, добре відомі і відпрацьовані організаційні основи відбору спортсменів, визначення їх рейтингу, організація професійних турнірів і, що особливо важливо, прагнення національних структур професійного тенісу і боксу діяти у відповідності до сталих принципів функціонування цих видів професійного спорту у світі свідчать про конструктивний шлях їх розвитку, незважаючи на значні складнощі. Як наслідок цього – поява яскравих лідерів у цих видах спорту, спортсменів, що завоювали міжнародне визнання. Їхні успіхи стимулюють подальший розвиток зазначених видів спорту в Україні.

1.14 Перспективи розвитку професійного спорту в Україні

Мета вивчення: визначити перспективи розвитку професійного спорту в Україні. Розглянути Міжнародний професійний спорт.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Перспективи розвитку професійного спорту в Україні.
2. Міжнародний професійний спорт

Література:

1. Борисова, О. В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 312 с.
2. Гуськов, С. І. Професійний спорт / Гуськов С. І. Платонов В. Н.. - К.: Олімпійська література, 2000. - 285 с.
3. Мічуда, Ю. П. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності / Ю. П. Мічуда // Теорія і методика фіз. виховання. - 2005. - № 1. - С. 30-36.
4. Професійний спорт: метод. річкою. / Петровський В. В., Матвєєв С. Ф., Драгунов Л. А. - К.: Укр. держ. ун-т фіз. виховання та спорту, 1994. - Вип. 1. -23 с.
5. Bairner, A. Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives / A. Bairner. – Albany: State University of New York Press, 2001. – P. 135–146.

1. Перспективи розвитку професійного спорту в Україні

Наприкінці 80-х років у СРСР і на початку 90-х років у Росії, Україні та інших країнах, що виникли на теренах колишнього СРСР, виникла парадоксальна ситуація – наявність великої кількості висококваліфікованих спортсменів, більшість з яких вважали себе професіоналами, і відсутність професійного спорту як такого. У цей період, не без допомоги засобів масової інформації, у суспільстві склалася думка, що всі кваліфіковані спортсмени є професіоналами, а, отже, є і професійний спорт, тільки він не законений. Ця точка зору притаманна і донині деяким спортивним керівникам, які бажають розвивати певний вид спорту на професійних засадах за державний рахунок, тобто за рахунок платників податків. Такі намагання мають майже всі існуючі в Україні спортивні федерації та товариства. Проте більш ніж 100-річна історія розвитку професійного спорту у світі свідчить, що не всі види спорту можуть розвиватися на професійній основі, а лише ті, які викликають зацікавленість у широкого кола глядачів, засобів масової інформації та спонсорів. Слід наголосити, що розвиток професійного спорту у західних країнах – це результат ринкової економіки. У цих країнах професійний спорт працює на економіку, а не економіка на спорт, як це відбувається в Україні. Необхідно зважати на те, що професійний спорт як один із різновидів спорту вищих досягнень, кардинально відрізняється від інших його різновидів тим, що він є сферою розважального бізнесу, метою якого, як і будь-якого іншого бізнесу, є отримання прибутку від цього виду діяльності, тобто спорту, а більш точно – спортивного видовища, яке реалізується як товар [1; 3].

На сьогодні практично жодна з ліг або федерацій України, що іменують себе професійними, за якістю виробленого ними видовища та матеріальними можливостями потенційного споживача (глядачі, телебачення, спонсори) не може розраховувати на самофінансування і отримання прибутку від основної діяльності, як це відбувається у провідних професійних лігах Європи та Північної Америки. Саме тому професійні спортивні ліги України, імовірно за винятком НЛПБУ, та клуби ведуть наполегливу боротьбу за збільшення частки коштів із досить скромних бюджетів спортивних організацій, систематично просять фінансової підтримки в адміністрацій міст та областей замість того, щоб активно вивчати ринок і самим заробляти кошти для функціонування відповідного клубу та ліги. Необхідно врешті решт усвідомити, що професійний спорт – це бізнес, продукт ринкової економіки, а не політика держави. Проте європейська і особлива азіатсько-африканська моделі професійного спорту характеризуються певною фінансовою підтримкою держави, коли вона виступає в ролі спонсора, та формуванням правових засад професійного спорту на державному рівні. Питома вага такої фінансової підтримки в західноєвропейських країнах не перевищує 20–30 % загального бюджету професійної спортивної організації [4].

Провідний принцип розвитку професійного спорту – його прибутки повинні покривати видатки. Не випадково у багатьох країнах розробляються законопроекти стосовно заборони муніципалітетам виділяти кошти на утримання професійних команд та клубів.

Виходячи з цього, комерційний принцип в організації професійного спорту в Україні повинен стати визначальним. Наприклад, стосовно командних ігрових видів спорту це означає, що діяльність усіх команд ліги повинна бути підпорядкованою спільним і обов'язковим для них правилам ведення спортивного бізнесу. Команди безкомпромісно змагаються тільки на спортивних майданчиках [4].

Перспективи подальшого розвитку професійного спорту в Україні слід пов'язувати з формуванням і зміцненням його національних структур та вдосконаленням процесу їх інтеграції до міжнародних структур професійного спорту.

У цьому процесі доречно зазначити декілька напрямів:

1) створення передумов до більш цивілізованого переходу спортсменів до іноземних професійних клубів, за яких вони не втрачали б зв'язку з українським спортом, а прибутки від трансферу використовувалися б на його розвиток з врахуванням вкладу спортивних організацій і окремих фахівців у підготовку відповідного спортсмена;

2) розширення мережі внутрішніх змагань у професійному спорті, а також організація в країні міжнародних професійних турнірів;

3) розбудова в країні інфраструктури професійного спорту як сфери розважального бізнесу, орієнтованої на створення спортивного видовища високої якості і формування потенційного споживача – глядачів, засобів масової інформації, спонсорів;

4) активне залучення перспективних джерел прибутку – продаж прав на телетрансляції змагань, рекламно-спонсорська та ліцензійно-комерційна діяльність, концесії спортивних споруд, будівництво автостоянок навколо спортивних споруд, де проводяться змагання тощо;

5) вдосконалення державного законодавства, яке б стимулювало розвиток бізнесу в країні;

6) формування правових основ професійного спорту в Україні з урахуванням міжнародного досвіду його функціонування [2].

2. Міжнародний професійний спорт

У новітній час найбільш інтенсивно професійний спорт розвивався у США. Починаючи з середини XIX ст. активно розвивалися такі його види, як: бейсбол, американський футбол, гольф тощо. Однак задовго до цього в деяких видах спорту розігрувалися грошові призи (кінні перегони, кулачні двобої, біг, веслування, боротьба).

Кінні перегони завжди мали комерційний характер. *Перші кінні перегони були організовані губернатором штату Нью-Йорк Р. Ніколасом*

у 1668 р., а перший кінний іподром у США було збудовано в м. Лексінгтоні у 1778 р.

Проте найбільш широкого розвитку набули командні ігрові види професійного спорту. Першим серед них був бейсбол.

Бейсбол (англ. *Baseball* ; *base* – база, основа і *ball* – м'яч) – спортивна гра з м'ячем і биткою. У ній дві команди-суперниці по чергово виконують зумовлені правилами атакуючі і захисні дії. Сутність гри – суперництво двох команд за так звані «бази» – майданчики, що знаходяться в кутах внутрішнього поля («інфілд») – квадрата зі сторонами по 90 футів (27,45×27,45 м). За межами внутрішнього поля знаходиться зовнішнє поле («аутфілд»). У кожній команді по дев'ять гравців. Одна команда, що захищається, подає м'яч (маса м'яча 150 г, окружність 23 см.), а інша приймає його. У команді, що захищається, на майданчику діє весь склад, а від атакуючої – у грі бере участь тільки один бейсболіст, що відбиває. Він з биткою в руках знаходиться в «будинку» («домашній» базі). Дев'ять гравців команди, що захищається, розташовуються в такий спосіб: той, що подає (пітчер), знаходиться в центрі внутрішнього поля; той, що приймає (кетчер) – у «будинку»; троє – гравці 1-, 2- і 3-ї баз – у відповідних базах; вільний гравець («шорт-стоп») – між 2- і 3-ю базами; інші три гравці – у зовнішньому полі (правий, центральний і лівий гравці зовнішнього поля відповідно). Гра розпочинається з того, що пітчер команди, що захищається, подає м'яч відбиваючому гравцеві команди суперників, що атакує. Якщо цей гравець за допомогою битки зумів послати м'яч назад у поле, то, кинувши битку на землю, він біжить від «будинку» до 1-ї бази, прагнучи швидше зайняти її (а якщо вдасться, то послідовно 2- і 3-ю бази). Кетчер – приймаючий гравець команди, що захищається, намагається піймавши м'яча, якомога швидше послати його своїм партнерам, щоб ті змогли влучити м'ячем у гравця команди, що атакує, і тим самим перешкодити йому зайняти чергову базу і вивести його з гри. Якщо гравець атакуючої команди, що відбив м'яч, устиг після цього послідовно оббігти 1-, 2-, 3-ю бази і повернутися до «будинку», то команда, що атакує, одержує очко. Черговий гравець цієї команди, озброївшись биткою, стає наступним відбиваючим. Кожна з команд по черзі виступає в нападі й у захисті. Перемагає команда, що набрала протягом двобою максимальну кількість очок. Час двобою не обмежено. Гра зазвичай продовжується дев'ять іннінгів (у ході кожного з них команди грають у нападі і захисті по одному разу) [4].

Численні історики вважають, що бейсбол походить від англійської гільки. На початку XIX ст. він став досить популярним у США, де його називали «таунбол», «бейс» або «бейсбол». *Перший бейсбольний клуб «Нікер-бокерс» було засновано 23 вересня 1845 р. Олександром Картрайтом, який у подальшому багато зробив для популяризації цієї гри. Він розробив правила гри, які невдовзі були визнані й іншими бейсбольними клубами Нью-Йорка [5].*

Перша офіційна гра в бейсбол відбулася 19 червня 1846 р. у Хобокені (штат Нью-Джерсі) між командами «Нікер-бокерс» (клуб О.Картрайта)

і «Нью-Йорк Найн». Цей день американці вважають офіційним днем народження бейсболу.

Спочатку бейсбол був популярним тільки у Нью-Йорку та Нью-Джерсі. На кінець 1850 р. у Нью-Йорку та навколо нього було вже понад 100 бейсбольних клубів. Повідомлення про ігри публікувалися в пресі. Наприкінці 50-х років XIX ст. бейсбольні команди було створено в інших містах штату Нью-Йорк.

У 1858 р. було сформовано першу організаційну структуру в цьому виді спорту – Національну асоціацію гравців у бейсбол. Уже в перший рік її існування стали періодично брати плату з глядачів бейсбольних змагань на поточні витрати. Розширення Національної асоціації гравців у бейсбол супроводжувалося зростанням видатків на переїзди команд з міста до міста. Це змусило організаторів огорожувати бейсбольні поля і все частіше брати з глядачів плату. Уперше систематично це стали робити у Брукліні (з 1862 р.) [5].

Гравці Національної асоціації вважалися аматорами, проте багатьом з них таємно виплачувалися гроші: одним просто платили за гру, а інших фірми-спонсори фіктивно зараховували на роботу і виплачували заробітну плату. Відкрито визнати себе професіоналом вважалося нерозважливим, тому спортсмени і підприємці вдавалися до всіляких хитрощів. Прикладом подібного лицемірства може послужити зарахування у 1867 р. 16-річного бейсболіста А. Сполдінга на роботу до бакалійної крамниці на посаду клерка з заробітною платою 40 доларів на тиждень, що на той час майже в 10 разів перевищувало середню зарплату службовця. Президент клубу «Нью-Йорк Мьючуелс» у 1860–1871 рр. платив усім гравцям своєї команди, які за платіжними відомостями вважалися «прибиральниками вулиць».

Першим, хто припинив це лицемірство, був клуб з м. Цинциннаті, менеджери якого в 1869 р. заявили, що команда «Red Stockings» є дійсно професійною. Президент клубу найняв братів Гаррі і Джорджа Райт, щоб вони зробили команду клубу однією з кращих у країні. Брати Райт запросили до команди кращих гравців з Нью-Йорка, Бостона, Вашингтона, Чикаго та інших міст США. Річний фонд заробітної плати у клубі становив 9 300 доларів, що на той час було досить великою сумою [5].

Перша професійна ліга з хокею створена в Америці у 1902–1903 рр. У 1904 р. з ініціативи капітана американської професійної команди «Портейдж Лейкерс» Дж. Гібсона було створено Міжнародну хокейну лігу, до якої увійшли команда з Пітсбурга, три команди з Мічігана і дві канадські команди. Ліга функціонувала протягом трьох років.

У 1909 р. власник команди з Онтаріо А. О'Брайен організував Національну хокейну асоціацію, до складу якої увійшли дві американські команди. У цей період сформувалися деякі правила, що діють і донині: гру було поділено на три періоди по 20 хв. кожний; на майданчику одночасно грали по шість хокеїстів у кожній команді, у т.ч. і воротарі. Асоціація проіснувала до 1917 р.

Одним з перших професійних видів спорту у світі ймовірно був **двобій на кулаках**. Під назвою пугілізм, він входив до програм Давньогрецьких Олімпійських ігор уже на початку VII століття до нової ери (близько

686 р.). У двобоях атлети застосовували шкіряні обмотки для рук, а в тренуваннях – примітивні «груші» та захисні шоломи. У проміжках між Олімпійськими та іншими іграми кулачні бійці брали участь у комерційних змаганнях [2].

Важливою особливістю професійного спорту є формування його еліти – групи видатних спортсменів, популярність яких створюється всіма доступними методами – системою змагань, засобами масової інформації, формуванням індивідуального іміджу тощо.

Батьківщиною футболу справедливо вважається Англія. Проте ігри з м'ячем, окремі елементи котрих подібні до футболу, були відомі в глибокій давнині у Єгипті, Китаї, Греції, Римській імперії та інших країнах.

У 40-х роках ХІХ ст. у середніх навчальних закладах Англії, де заняття фізичними вправами проводилися тричі на тиждень, найпопулярнішими були ігри з м'ячем, котрі в подальшому трансформувалися у футбол і регбі.

Перший футбольний клуб під назвою «Шеффілд Юнайтед» було засновано у 1855 р. у Шеффілді. Другий найстаріший футбольний клуб «Ноттс Каунті» засновано у 1862 р. До речі, вони й донині функціонують в англійському футболі [5].

До середини ХІХ ст. футбол розвивався стихійно – не було календаря змагань та єдиних правил гри. У різних клубах грали за своїми правилами. Перша спроба розробити єдині правила гри була здійснена в 1846 р. у Кембріджі. Але вона не мала успіху. Проте один з перших творців правил гри у футбол на прізвище Трінг наполегливо продовжував розробляти і впроваджувати у практику єдині правила гри. У 1862 р. трінг видав перший збірник з 10 правил під назвою «Найпростіша гра». Дивовижно, але практично всі вони діють і сьогодні. На той час футбол ще був сумішшю власне футболу і регбі.

1.15 Міжнародні спортивні федерації та професійний олімпійський спорт

Мета вивчення: розглянути міжнародні спортивні федерації та основи їх діяльності. Професіоналізація олімпійського спорту.

Навчальний час: 2 години.

Обладнання: звукопідсилювальна апаратура, відеопроєктор, ноутбук.

План лекції (навчальні питання):

1. Міжнародні спортивні федерації та основи їх діяльності.
2. Професіоналізація олімпійського спорту.

Література:

1. Кім Ун Ен. МОК. Олімпійський рух та міжнародні відносини / Кім Ун Ен // Міжнародний спортивний та олімпійський рух. - 1993. - С. 20-30.

1. 50th International session for young participants. Special subject: the Olympic movement as a platform for peace. – K.: Georgiadis, 2010. – 397 p.

2. Jarvie, G. Sport and Leisure in Social Thought / Jarvie G., Maguire J. – London: Routledge, 1994. – P. 94–117.

3. The International Olympic academy a history of an Olympic institution. International Olympic academy. – 2 ed. – Athens, 2011. – 284 p.

1. Міжнародні спортивні федерації та основи їх діяльності

За Олімпійською хартією кожна міжнародна спортивна федерація (МСФ) є самостійною і незалежною. МСФ – позадержавний орган, який керує одним або декількома видами спорту на всесвітньому рівні і включає до свого складу організації, які керують цим видом на національному рівні.

Історично МСФ почали формуватись раніше, ніж МОК (гімнастика – 1881 р., веслування – 1892 р., ковзанярський спорт – 1892 р.). Діяльність їх на міжнародному рівні **вимагала**:

- розробки єдиних правил;
- уніфікації місць змагань та інвентарю;
- розвитку виду спорту в інших країнах;
- підготовки суддівських кадрів;
- упорядкування структури змагань та їх змісту [1].

До 1912 року Олімпійські ігри проводилися без участі МСФ. У 1914 р. у Парижі МОК зустрівся з представниками МСФ і передав їм право на контроль певними видами спорту, котрі входили до програми Олімпійських ігор.

На теперішній час нараховується близько 80 МСФ, з яких 31 (1994), а в 1997 р. – 36 є олімпійськими (6 з них зимових).

Олімпійська хартія визначила роль МСФ в олімпійському русі. МСФ у межах свого виду спорту **повинні**:

- забезпечити розвиток свого виду спорту;
- сприяти реалізації мети Олімп. хартії;
- відповідати за керівництво змаганнями на Олімпійських іграх;
- розробляти критерії допуску до Олімпійських ігор;
- забезпечувати технічну допомогу в реалізації програми «Олімпійська солідарність» [3].

У 1967 році створена Асоціація МСФ, а в 1976 – генеральна асоціація, яка об'єднує 75 міжнародних організацій. Це утворення підкреслює незалежність МСФ, можливість самостійного розвитку і співробітництва з іншими міжнародними організаціями.

2. Професіоналізація олімпійського спорту

Однією з основних тенденцій, що визначають на сучасному етапі розвиток спорту вищих досягнень, є його професіоналізація. У спорті відбуваються ті самі процеси, що і в інших сферах суспільного життя – у науці, релігії, юриспруденції, мистецтві, у яких вони почалися значно раніше і до теперішнього часу в основному завершилися.

В останні десятиріччя заняття спортом вимагають від спортсменів такого рівня самовіддачі, витрат часу, фізичних і психічних навантажень, які неможливі без належного матеріального стимулювання і забезпечення різноманітними послугами. У спорті сформувалася велика кількість вузьких фахівців – тренерів, спортивних лікарів, масажистів, для яких спорт став сферою професійної діяльності [4].

Професіоналізація поступово охопила і чисто спортивну діяльність: підготовка кваліфікованих спортсменів і їх участь у змаганнях мають різноманітні форми фінансування стипендії, зарплати, компенсації, виплати за рекламу і участь у стартах, премії тощо.

Більшість олімпійських видів спорту сьогодні досить інтенсивно просуваються шляхом, який пройшов професійний спорт. Коли в олімпійському спорті лише зараз відбувається процес формування професій, то у професійному, і передусім, у таких його видах, як: автогонки, бейсбол, гольф, футбол, велоспорт, американський футбол, баскетбол, хокей, теніс, бокс, – формування професій давно відбулося, і мова йдеться про подальше вдосконалення системи професійного спорту [2].

Процес професіоналізації олімпійського спорту протікає складно і суперечливо. Це пов'язано, передусім, з прагненням зберегти основні принципи класичного олімпізму. Ставлення до професіоналізації спорту досить неоднозначне як серед лідерів міжнародного спортивного руху, так і серед представників національних спортивних організацій, вчених, спортсменів.

У проблемі професіоналізації спорту каменем спотикання довго був допуск професіоналів до Олімпійських ігор. Однак у 1986 р. МОК на прохання МСФ дозволив допуск професійних футболістів і хокеїстів, а потім тенісистів і баскетболістів до участі в Олімпійських іграх. Позицію членів Міжнародного олімпійського комітету з цього питання досить точно виразив віце-президент МОК канадець Р. Паунд. На його думку, на Олімпійських іграх повинні змагатися кращі спортсмени світу, незалежно від того професіонали вони чи аматори. Його підтримував і голова комісії МОК з допуску спортсменів до олімпійських ігор В. Дауме. На його переконання, правила допуску зжили себе і тому ще у 1981 р. поняття «аматор» було виключено із Олімпійської хартії [4].

На основі ретельного вивчення фактів комісія МОК з допуску дійшла висновку, що допуск як на Олімпійські ігри, так і на чемпіонати світу повинен санкціонуватися відповідними Міжнародними спортивними федераціями. *Прийнявши Кодекс атлета замість Правил 26 і надавши Міжнародним спортивним федераціям право допуску спортсменів до Олімпійських ігор, МОК практично створив передумови до бурхливої професіоналізації олімпійського спорту.*

Однак від згоди МОК на надання міжнародним спортивним федераціям права вирішувати питання допуску до Олімпійських ігор до відкритих Олімпійських ігор, у яких будуть брати участь усі найсильніші спортсмени, величезна дистанція. Повна «відкритість» Ігор призвела б до безконтрольної залежності олімпійських видів спорту, МОК і національних олімпійських комітетів від бізнесу. Крім того, не кожний професіонал зможе дістати право брати участь в Іграх і далеко не кожний професіонал, що дістав це право, виразить бажання брати в них участь.

Передусім це позиції різних міжнародних спортивних федерацій. Наприклад, у правилах Міжнародної федерації аматорського боксу сказано, що жоден боксер, що брав участь у поєдинках, у яких більше шести раундів, не може бути допущений до змагань, організованих федерацією. Керівництво федерації не схильне змінювати це правило, вважаючи, що аматорський бокс принципово відрізняється від професійного як за тривалістю поєдинків, технікою і тактикою, так і за системою організації, фінансування і ставлення багатьох спортсменів до цього питання [4].

У баскетболі, навпаки, ФІБА позитивно вирішила питання допуску провідних професіоналів з NBA до чемпіонатів світу і Олімпійських ігор. Однак до даного рішення із застереженням поставилися численні фахівці в США, які вважають, що в цьому випадку баскетбол буде монополізований професіоналами, що призведе до зниження інтересу до нього в американських університетах, оскільки студенти-баскетболісти не зможуть потрапити до олімпійської збірної США. Існували також побоювання, що глядачі, засоби масової інформації і представники комерційних структур втрачатимуть інтерес до олімпійського турніру з баскетболу у зв'язку з явною нерівністю сил найсильніших професіоналів і їх суперників.

Відносно бейсболу існує обґрунтоване побоювання, що ліги професійного бейсболу не підуть на допуск професіоналів до Ігор, оскільки під час їх проведення у професійному бейсболі спортивний сезон у розпалі. Імовірно може йтися лише про участь в Іграх окремих молодих бейсболістів або спортсменів, які завершують свою спортивну кар'єру. У бейсболі повторюється ситуація, що характерна для хокею, коли Всесвітня ліга хокею на льоду відкрила доступ професіоналам до Олімпійських ігор, зробивши хокей найбільш «відкритим» зі всіх олімпійських видів спорту. Однак керівництву МОК доводиться щоразу вести переговори щодо перерви у регулярному чемпіонаті NHL на час зимових Олімпійських ігор [2].

Особливо складна ситуація в цьому питанні у футболі. ФІФА дозволяє участь в Олімпійському турнірі лише тим футболістам – членам національних збірних, – яким не більше 23 років. МОК домагається скасування цього рішення як дискримінаційного і вимагає допуску до участі в олімпійських змаганнях з футболу всіх найсильніших спортсменів. Однак Міжнародна федерація футболу не без підстав вважає, що в такому випадку олімпійські футбольні турніри стануть конкурентами чемпіонатам світу. Це неминуче призведе до зниження прибутків ФІФА, і тому вона категорично відмовляє в знятті обмежень, обґрунтовуючи це рішення

тим, що і в нинішньому варіанті футбольний турнір Олімпійських ігор залучає найбільшу, серед інших видів спорту, кількість глядачів і за касовими зборами посідає перше місце.

Значні реформи проведені у велосипедному спорті. Єдиним органом, що здійснює координацію керівництва як аматорським, так і професійним велоспортом є Міжнародний союз велосипедистів. Відповідно до цього переглянуто всю систему змагань, світові рекорди стали загальними для професіоналів і аматорів, а в іграх Олімпіад можуть брати участь усі найсильніші велосипедисти [2].

Надалі допуск спортсменів-професіоналів до Ігор буде визначатися такими чинниками.

***По-перше**, позиції федерацій: одні за допуск усіх найсильніших спортсменів до Ігор, інші ведуть вичікувальну політику, треті виступають проти допуску професіоналів до участі в Олімпійських іграх. У всіх випадках, коли виникає проблема участі професіоналів в Олімпійських іграх, представники міжнародних спортивних федерацій розглядають її передусім з позицій дотримання інтересів своїх організацій. Аналогічним чином поступає і МОК.*

***По-друге**, багато що залежить від фірм, з якими професійні спортсмени уклали контракти. Наприклад, фірми, що уклали контракти зі всіма провідними тенісистами світу, не завжди зацікавлені в тому, щоб відпускати їх для участі в Олімпійських іграх, оскільки там вони не можуть їх рекламувати.*

***По-третє**, часто самі спортсмени, особливо у травмонебезпечних видах спорту, сумніваються в доцільності участі в Олімпійських іграх, яка не приносить великих матеріальних вигід і проблематична з точки зору підвищення авторитету, оскільки не виключена імовірність програшу, в тому числі і маловідомому спортсменові. До того ж напружений олімпійський турнір може стати причиною отримання серйозної травми або спаду спортивної форми [4].*

Однак незалежно від того, як федерації будуть вирішувати питання допуску професійних спортсменів до Ігор і як будуть ставитися до цього менеджери, спонсори і самі спортсмени, епоха зближення професійного і олімпійського спорту розпочалася, і Олімпійські ігри вже ніколи не будуть такими, якими були раніше.

Професійний і олімпійський спорт понад сторіччя розвивалися відокремлено, створюючи кожний свою складну систему змагань, організації і методики підготовки спортсменів, виховуючи видатних спортсменів, які вражають віртуозною майстерністю і дивовижними досягненнями. Їх поступове зближення є одним з важливих чинників подальшого прогресу спорту, зростання його авторитету як одного з найбільш яскравих явищ сучасності.

Професіоналізація олімпійського спорту протікає суперечливо і обумовлена низкою як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників.

2 ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

I рівень

1. Олімпізм – філософія життя, яка ...
2. Олімпійський рух – спираючись на концепцію олімпізму, є ...
3. Олімпійський спорт – міжнародний, багатофункціональний спортивний рух, ...
4. Міжнародний олімпійський комітет (МОК)) – ...
5. Олімпійські ігри – змагання ...
6. Зимові Олімпійські ігри – комплексні змагання ...
7. Олімпіада – ...
8. Олімпійська символіка – комплекс ...
9. Олімпійський символ – ...
10. Олімпійський гімн – гімн, ...
11. Олімпійські нагороди – ...
12. Олімпійська хартія – правила і ...
13. Національний олімпійський комітет – ...
14. Організаційний комітет – громадський ...
15. Олімпійський церемоніал – ...
16. Олімпійська клятва – урочистий ...
17. Медичний кодекс – розділ ...
18. Медичний контроль – процедура обстеження спортсменів, яка ...
19. У системі античної гімнастики зазначали три частини – 1)...; 2)...; 3)...
20. Зародження Олімпійських ігор у Стародавній Греції.
21. Друга легенда зародження Олімпійських ігор у Стародавній Греції.
22. Третя легенда зародження Олімпійських ігор у Стародавній Греції.
23. Міжнародний олімпійський комітет – ...
24. Мета і завдання Міжнародного олімпійського комітету: ...
25. Національний олімпійський комітет – є ...
26. Обов'язки Національного олімпійського комітету.
27. Основними елементами системи підготовки в Україні спортсменів вищої кваліфікації, були ...
28. Предметом дисципліни «Професійний спорт» є ...
29. Метою викладання дисципліни «Професійний спорт» є ...
30. Професійний спорт – це ...
31. Спортсмен-професіонал – це ...
32. Професійна спортивна ліга (асоціація, союз, федерація, рада) – це ...
33. Професійний спортивний клуб (команда) – ...
34. Бізнес – ...
35. Маркетинг – ...
36. Спонсорство – ...
37. Асоціації спортсменів професійних ліг – ...
38. Для чого спортсмени об'єднуються в Асоціації.
39. Три різновиди спорту вищих досягнень.
40. Професійний спорт, як соціальне явище, має низку відмінних рис стосовно інших форм функціонування спорту у суспільстві:...

II рівень

41. У якому році була заснована знаменита школа риторики Ісопрата в Стародавній Греції:
- а) 391 р. до н.е.;
 - б) 393 р. до н.е.;
 - в) 392 р. до н.е.;
 - г) 394 р. до н.е.?
42. У якому році була заснована знаменита школа риторики Академії Платона в Стародавній Греції:
- а) 397 р. до н.е.;
 - б) 399 р. до н.е.;
 - в) 396 р. до н.е.;
 - г) 3945р. до н.е.?
43. Датою початку Олімпійських ігор Стародавньої Греції заведено вважати:
- а) 775 рік до н.е.;
 - б) 774 рік до н.е.;
 - в) 777 рік до н.е.;
 - г) 776 рік до н.е.
44. Відродженню сучасних Олімпійських ігор світ зобов'язаний:
- а) Сократу;
 - б) Геракліту;
 - в) П'єр де Кубертену;
 - г) Платону.
45. I Олімпійські ігри відбулися у:
- а) 1895 р.;
 - б) 1896 р.;
 - в) 1897 р.;
 - г) 1898 р.
46. Міжнародний олімпійський комітет утворений на конгресі в Парижі у:
- а) 1894 р.;
 - б) 1893 р.;
 - в) 1896 р.;
 - г) 1895 р.
47. У якому році був прийнятий прапор і емблема Олімпійських ігор:
- а) 1913-му;
 - б) 1911-му;
 - в) 1912-му.;
 - г) 1914-му?

48. У якому році відбулася I Всеукраїнська спартакіада (м. Харків):
а) 1925-му;
б) 1923-му;
в) 1923-му;
г) 1924-му?
49. Героєм XX Олімпійських ігор одностайно визнано:
а) Валентина Манкіна;
б) Валерія Борзова;
в) Олександра Шапаренко;
г) Якова Железняка.
50. На XXII Олімпіаді в Мокві спортсмени України отримали золотих медалей:
а) 17;
б) 28;
в) 35;
г) 40.
51. На яких літніх Олімпійських іграх Україна вперше виступала окремою командою:
а) XXVII;
б) XXII;
в) XXVI;
г) XXIV?
52. Скільки золотих медалей завоювала Україна, коли вперше виступила окремою командою:
а) 12;
б) 9;
в) 17;
г) 10?
53. На якій Олімпіаді золотими призерами стали Олександр Усик і Василь Ломаченко:
а) XXXI;
б) XXVIII;
в) XXX;
г) XXIX?
54. На якій Олімпіаді не виступали спортсмени з України через бойкот:
а) XX;
б) XXVI;
в) XXI;
г) XXIII?

55. Коли були проведені I зимові Олімпійські ігри:
- а) 1926 р.;
 - б) 1924 р.;
 - в) 1927 р.;
 - г) 1925 р.?
56. У якому році зимові Олімпійські ігри стали чергуватися кожні два роки з літніми:
- а) 1992-му;
 - б) 1989-му;
 - в) 1991-му;
 - г) 1925-му?
57. У якому році атлети України вперше взяли участь у зимових Олімпійських іграх:
- а) 1975-му;
 - б) 1973-му;
 - в) 1976-му;
 - г) 1974-му?
58. На яких зимових Олімпійських іграх вперше в історії спорту взяла участь делегація незалежної України:
- а) XIX;
 - б) XVII;
 - в) XX;
 - г) XVI?
59. Поняття «аматор» з'явилося в англійському спорті:
- а) у першій половині XIX сторіччя;
 - б) у другій половині XX сторіччя;
 - в) у першій половині XX сторіччя;
 - г) у другій половині XIX сторіччя.
60. У якому році МОК оголосив про допуск у змаганнях з футболу, тенісу і хокею професійних спортсменів у віці до 23 років до Олімпійських ігор:
- а) 1987-му;
 - б) 1983-му;
 - в) 1985-му;
 - г) 1984-му?
61. Де народився видатний український борець Іван Піддубний:
- а) у с. Богодухівка;
 - б) у Києві;
 - в) у Москві;
 - г) у Харкові?

62. У колишньому СРСР офіційну можливість укладати контракти з іноземними професійними клубами поодинокі спортсмени (футбол, хокей) почали отримувати лише у:
- а) 90-х рр.;
 - б) 70-х рр.;
 - в) 60-х рр.;
 - г) 80-х рр.
63. Коли в СРСР з'явилися перші спортсмени-професіонали:
- а) 90-ті рр.;
 - б) 70-ті рр.;
 - в) 60-ті рр.;
 - г) 80-ті рр.?
64. Найбільш популярними видами професійного спорту в Російській імперії, а в подальшому і в СРСР, а відтак і в Україні були:
- а) бокс, боротьба, кінний спорт;
 - б) фехтування, боротьба, гребля;
 - в) боротьба, піднімання ваги, бокс;
 - г) піднімання ваги, лапта, кульова стрілянина.
65. Одними з перших торували шлях до західних професійних клубів (у 90-х рр.):
- а) футболісти, хокеїсти, боксери;
 - б) хокеїсти, баскетболісти, футболісти;
 - в) баскетболісти, легкоатлети, футболісти;
 - г) фігуристи, хокеїсти, футболісти.
66. На які роки припадає пік спортивної еміграції до західних професійних клубів:
- а) 1991–1993;
 - б) 1990–1992;
 - в) 1989–1991;
 - г) 1992–1995?
67. Скільки Українських гравців-хокеїстів були прийняті до NHL і професійних клубів Західної Європи протягом 1994–2003 років:
- а) 8;
 - б) 13;
 - в) 7;
 - г) 10?
68. Хто першим серед українських хокеїстів завоював у 2003 р. найпрестижніший у професійному хокеї трофей – Кубок Стенлі (у складі команди «Нью-Джерсі»):
- а) Д. Христич;
 - б) О. Міхнов;

- в) О. Житник;
 - г) О. Твердовський?
69. Хто серед українських хокеїстів завоював у 2004 р. найпрестижніший у професійному хокеї трофей – Кубок Стенлі (у складі команди «Тампа-Бей»):
- а) Д. Зуббрус;
 - б) М. Вишнівський;
 - в) Д. Швидкий;
 - г) Р. Федотенко.
70. У якому році було прийнято Закон України «Про фізичну культуру і спорт»:
- а) 1987-му;
 - б) 1983-му;
 - в) 1985-му;
 - г) 1984-му?
71. У якому році «БК Київ» вперше в історії українського баскетболу став віцечемпіоном Євроліги ФІБА:
- а) 2004-му;
 - б) 2008-му;
 - в) 2010-му;
 - г) 2005-му?
72. У якому році в Україні вперше проведено турнір категорії «Челенджер» з призовим фондом 50 тис. доларів:
- а) 2000-му;
 - б) 1998-му;
 - в) 1992-му;
 - г) 1994-му?
73. У якому році були організовані губернатором штату Нью-Йорк Р. Ніколасом перші кінні перегони:
- а) 2000-му;
 - б) 1998-му;
 - в) 1992-му;
 - г) 1994-му?
74. Бейсбол, це спортивна гра з м'ячем і:
- а) клюкою;
 - б) рукавичкою;
 - в) биткою;
 - г) кошиком.

75. Перший бейсбольний клуб «Нікер-боксерс» було засновано у:
а) 1855 р.;
б) 1845 р.;
в) 1850 р.;
г) 1843 р.
76. Національна асоціація гравців у бейсбол була сформована у:
а) 1855 р.;
б) 1849 р.;
в) 1858 р.;
г) 1844 р.
77. Перша професійна ліга з хокею в Америці була створена у:
а) 1902–1903 рр.;
б) 1905–1906 рр.;
в) 1900–1901 рр.;
г) 1907–1909 рр.
78. Двобій на кулаках входив до програм Давньогрецьких Олімпійських ігор уже на початку:
а) III століття до нової ери;
б) V століття до нової ери;
в) IV століття до нової ери;
г) VII століття до нової ери.
79. Батьківщиною футболу справедливо вважається:
а) Португалія;
б) Іспанія;
в) Англія;
г) Бразилія.
80. Перший футбольний клуб під назвою «Шеффілд Юнайтед» було засновано у:
а) 1860 р.;
б) 1855 р.;
в) 1865 р.;
г) 1850 р.

III рівень

81. У період Стародавньої Греції у Спарті виховання мало, і як виховувалася молодь.
82. Проведення Олімпійських ігор в Стародавній Греції.
83. Відродження Олімпійських ігор.
84. Перші Олімпійські ігри, переможці та національні герої.

85. Періоди проведення Олімпійських ігор.
86. Загальна характеристика першого періоду Олімпійських ігор.
87. Загальна характеристика другого періоду Олімпійських ігор.
88. Загальна характеристика третього періоду Олімпійських ігор.
89. Початок четвертого періоду олімпійського руху сучасності.
90. Загальна структура міжнародної олімпійської системи.
91. Міжнародні спортивні федерації та основи їх діяльності.
92. Основні принципи Хуан Антоніо Самаранча відповідно до концепції діяльності МОК.
93. Три чинники допуску спортсменів-професіоналів до Ігор.
94. П'ять відмінних рис професійного спорту.
95. Два напрями інтенсивного розвитку професійного спорту (починаючи з 1991 року) в Україні.
96. Спортсмени України на зимових Олімпійських іграх.
97. Предмет та основні завдання дисципліни «Професійний спорт».
98. Формування та розвиток професійного спорту в Україні.
99. Перспективи розвитку професійного спорту в Україні.
100. Міжнародний професійний спорт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борисова, О.В. Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні (на матеріалі тенісу): [монографія] / О. Борисова. - К. : Центр навчальної літератури, 2011. - 312 с.
2. Борисова, О. Особливості розвитку професійного тенісу в Україні / О. Борисова, В. Томашевський // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 1. – С. 18–22.
3. Бубка, С.Н. Олімпійський спорт у суспільстві: історія розвитку та сучасний стан/С. Н Бубка. - К. : Олімп. літ., 2012. - 260 с.
4. Бубка, С. Н. Олімпійське сузір'я України: атлети / С. Н. Бубка. – К. : Олімпійська література, 2010. – 166 с.
5. Гуськів, С. І. Професійний спорт / Гуськов С. І. Платонів В.Н.. - К. : Олімпійська література, 2000. - 285 с.
6. Линець, М. Розвиток професійного спорту в Україні / Линець М., Шульга Л. // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 1. – С. 23–29.
7. Линець, М. М. Професійний спорт як навчальна дисципліна / Линець М. М. // Актуальні проблеми розвитку фізичної культури і спорту у ВНЗ України: збірник наукових праць. – Львів., 1998. – С. 71–73.
8. Матвеев, Л. П. Основи загальної теорії та спорту та системи підготовки спортсменів / Матвеев Л. П.. – К. : Олімпійська література, 1999. - 318 с.
9. Матвеев, С. Ф. Олімпійська освіта – пріоритетний напрям в діяльності Олімпійської академії України / Матвеев С. Ф., Радченко Л. О., Щербашин Я. С. // Олімп. спорт і спорт для всіх: IX Міжнар. наук. конгр.: тези доп. – К. : Олімп. л-ра, 2005. – 22 с.
10. Мічуда, Ю. П. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності / Ю. П. Мічуда // Теорія і методика фіз. виховання. – 2005. – № 1. – С. 30–36.
11. Петровський, В. В. Професійний спорт: метод. річкою / Петровський В. В, Матвеев С. Ф., Драгунов Л. А. - К. : Укр. держ. ун-т фіз. виховання та спорту, 1994. - Вип. 1. - 23 с.
12. Платонов, В. Н. Енциклопедія олімпійського спорту / Платонов В. Н. – К. : Олімп. літ., 2004. - 116 с.
13. Платонов, В.Н. Професіоналізація олімпійського спорту / Платонов В. Н. // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 1. – С. 3–9.
14. Платонов, В. Н. Загальна теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті / Платонов В. Н. - К.: Олімпійська література, 1997. - 584 с.
15. Bairner, A. Sport, nationalism, and globalization: European and North American perspectives / A. Bairner. – Albany: State University of New York Press, 2001. – P. 135–146.
16. Hickok, R.. New Encyclopedia of sport / Hickok R.. – N. Y. : Me Graw, Hill Books Co., 1977.– 675p.
17. Jarvie, G. Sport and Leisure in Social Thought / Jarvie G., Maguire J. –

- London: Routledge, 1994. – P. 94–117.
18. The International Olympic academy a history of an Olympic institution.
International Olympic academy. – 2 ed. – Athens, 2011. – 284 p.

Навчальне видання

ДОЛИННИЙ Юрій Олексійович

ОЛІМПІЙСЬКИЙ І ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

Курс лекцій

**для викладачів і студентів
вищих навчальних закладів**

Редагування і комп'ютерне верстання І. І. Дьякова

67/2019. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 6,51.
Обл.-вид. арк. 6,62. Тираж 100 пр. Зам. № 1

Видавець і виготівник
Донбаська державна машинобудівна академія
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 1633 від 24.12.2003